

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΑΝΑΤΡΟΦΗ — ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ — ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ
ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'—1900

[Τυπωθέν δραχ. 7]

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ—ΕΚΔΟΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

18—ΟΔΟΣ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ—18

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Τὰ παιδικὰ ἄβυρματὰ (κατὰ τὸν Λόκε) Σελ. 12.— Παιδαγωγικὰ γνῶμαι (ἐκ τῶν τοῦ Δίστερβεργ) σ. 15.— Τὰ ἰδεώδεις τοῦ διδασκάλου (κατὰ τὸν Δίστερβεργ) σ. 23.— Ὁ σχολικὸς ἰατρὸς σ. 27.— Ἡ παιδικὴ περιέργεια (κατὰ τὸν Λόκε) σ. 31.— Ἐξήρημα 37,000 παιδίων σ. 40.— Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Σουηδία καὶ Νορβηγία σ. (68, 84).— Ἡ ἠθικὴ διάπλασις τῆς παιδικῆς ψυχῆς σ. 81.— Ὁ σχολικὸς ἀγῶνας ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη σελ. 129.— Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Κρήτῃ σ. 131, 147.— Ἡ φυσικὴ ἀγωγή (κατὰ τὸν Σπένσερ) σ. 177, 194, 217, 231, 253.— Πρωτῆσαι παιδαγωγικαὶ ὑπὸ Α. Τριλιαντώνη σ. 193.— Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἐν Ἑλλάδι (κατὰ τὸν ἐπί τῆς Παιδείας σύμβουλον Κλέρα) σ. 243, 262.— Ἰωάννης Ἰακώβος Ρουσσώ (ὑπὸ Ἀνδρέου Ὀλταυᾶρ) σ. 273, 291, 313, 327, 342.— Χοίρει διδασκάλους ὑπὸ Γ. Λημιῆν σ. 353.— Ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις ἐν Πρωσσίᾳ σ. 372.— Αἱ θεριναὶ διακοπαὶ ὑπὸ Γ. Κυριῆν σ. 373.— Ἐκπαιδευτικὰ μεταρρυθμίσεις σ. (376).

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ, ΘΘΙΚΑ

Ἦρωϊσμός ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη Σελ. 4.— Ἡ ῥήμησις σ. 13.— Ἡ ἰθνηκὴ ἰδέα ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη σ. 65.— Ἀρχόντες καὶ ἀρχόμενοι (κατὰ τὸν Ἀδγουστον Μέλαν) σ. 113.— Στά ἔρημα τὰ ξένα ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη σ. 161.— Τὸ ἠθικὸν κύρος (κατὰ τὸν Μαύλον Ζανά) μεταφρ. Σ. Παυλῆν σ. 245.— Ὁ γέροντες (κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρο) σ. 270.— Πῶς ἐνισχύεται ὡς ἡμῶν ἢ ἑλλήσις τῶν ἄλλων (κατὰ τὸν Οἰκίμυ) ὑπὸ Α. Μαρβῶν σ. 294, 309.— Ὁ ἵσκιρ τῶν πατρῶν σύλλογος καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη σ. 321.— Ἡ παραβολὴ τοῦ Κύρ Σίμου σ. 379.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Πότε ὁ ἄρχισι ὁ εἰκοστὸς αἰὼν (κατὰ τὸν Φλαμμυρόν) Σελ. 1.— Παράστα ὑπὸ Γιάγγη Πηρῆ σ. 25.— Τὸ ποδήλατον ὑπὸ ὀρεινὴν ἔποψιν ὑπὸ Γ. Ν. Λιμπίκη σ. 29.— Ἡ κόπωση καὶ ἡ σωματικὴ ἀσκησις (κατὰ τὸν Ιακέρν Γισσιέ) σ. 51.— Τὰ μικροβία καὶ ἡ ἀμυα τοῦ ὄργανισμοῦ σ. 61.— Ὁ ἥλιος (ὡς τ' ἀγχιεῖ) ὑπὸ Μλεξ. Πάλλη σ. 74, 87, 106, 120.— Ὁ οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Α. Αθηνῆων σ. 99.— Ἡ μόνωσις τοῦ ὕδατος (κατὰ τὸν Ιακέρν Λημιῆν) σ. 101.— Τὸ ἀριστον καὶ τὰ ψυχικὰ προβλήματα σ. 125.— Ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ὕψα (κατὰ τὸν Ιακέρν Μονῆν) σ. 187.— Ἡ τροπὴ τῶν μαθητῶν (κατὰ τὸν Ιακέρν Κζάρικ) σ. 198.— Ὁ γαιτῆρξ ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη σ. 209.— Πῶς πρέπει νὰ τρώγομεν (κατὰ τὸν Ιακέρν Σαίν Σιρ) σ. 302.— Ὁ ὕπνος (κατὰ τὸν Ιακέρν Μωρῶ δὲ Τούρ) σ. 319.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΙ, ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ἅγιος Γεώργιος τῆς Ἀρδόβας ὑπὸ Ἑμμ. Λουκούδη Σελ. 33.— Καλῶς ὠρίσκατε... καλὸ ταξίδι ὑπὸ Ἑμμ. Α. Κωμῆ σ. 78.— Ἡ κρεμῶλα τῆς Καθαρῆς δευτέρας ὑπὸ Α. Τριλιαντώνη σ. 111.— Στοιχεῖα καὶ Νεογῆδες ὑπὸ Α. Κωμῆ σ. 155.— Ἡ Γῆ τοῦ Πυρῶς (κατὰ τὸν Δαρβίνου) σ. 158.— Τὸ λουτρό μετ' ὑπὸ Κ. Τυπῆν σ. 181.— Καλοκαιρινὴ πορεία (ἐκ τῶν τοῦ Δὲ Ἀρλίτη) σ. 250.— Ἡ βασίλισσά μου (κατὰ τὴν Ματθόδη Σερράο) σ. 266.— Ἐρημῶδια ὑπὸ Ἑμμ. Κωμῆ σ. 286.— Τὸ Σωκλήσο ὑπὸ Ἑμμ. Κωμῆ σ. 348.— Τὸ τρίτο μενικέτι ὑπὸ Μ. Λημιῆν σ. 366.— Πρωτότυποι γῆμας ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου σ. 371.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ἡ Κρήτη αὐτόνομος ὑπὸ Α. Παύλου Σελ. 17, 38.— Ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἀρχαιολογία ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Σ. Διμήτριον σ. 49, 68, 82.— Ρώσων ὁ μύστης τοῦ ὠραίου ὑπὸ Ν. Βασιλοπούλου σ. 97.— Τὸ Βυζάντιον (κατὰ τὸν Διάλ) σ. 145, 167.— Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ὑπὸ Ν. Βέη σ. 157.— Φρειδερίκος Δίστερβεργ σ. 163.— Ἡ πεντακοσιετηρὶς τοῦ Γουτεμβέργιου σ. 203.— Ὁ Ναυμάξ ἀρξὺ ὑπὸ Μ. Σ. Κέκεϊν σ. 257.— Ματθόδη Σερράο σ. 281.— Ἰωάννης Σεβαστιανὸς Βάχ σ. 317.— Ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία 1791—1836 ὑπὸ Φ. Βόλμπεργ. σ. 345, 354.— Ὁ Μικρὸς Πλοῦταρχος (ἐκ τῶν τοῦ Α. Μελέ) σ. 350.— Γεώργιος Κασδῆνης ὑπὸ Α. Δηλαυρίκη σ. 357.— Σημεῖωμα περὶ τινος φροντιστηρίου ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ὑπὸ Α. Γρ. Κικιανούρου σ. 369.

ΓΡΕΣΜΑΤΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ

Ἐκ τοῦ ἀγροκλήτου μου ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου: Ὁ ἰανουάριος τοῦ 20^{ου} αἰῶνος Σελ. 27.— Σηροτροφικὰ σ. 55.— Ἡ μὲν ἀγέλας σ. 94.— Ἡ αἰξὺν καὶ ἄλλοτε σ. 118.— Ὁ ἵππος σ. 153.— Τὸ τεργητὸν βούτυρον σ. 185.— Φιλοσοφία χοιρινή σ. 268.— Ὁ μικρὸς χοιροβοσκὸς σ. 282.— Ὁ ἐγχορὸς τῶν ἐχθρῶν μας σ. 340.

ΔΙΗΜΑΤΑ

Τοῦ Κροῦμου τὸ ποτήρι ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου Σελ. 6.— Ὁ γέρον ἱερεὺς σ. 20.— Ἰδιόγραμμα ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου σ. 41.— Τ' ἀντροκρίτισσ ὑπὸ Μαργῆ Ἐργαλιώτη σ. 58.— Τὰ γαιρετίσματα ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου σ. 92.— Δοὺ ἄδερφάδες ὑπὸ Α. Ἐργαλιώτη σ. 117.— Δηλιάνειρα ὑπὸ Α. Τριλιαντώνη σ. 135, 151.— Βασίλισσα ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου σ. 185.— Τὰ δαυμάτια στὸ βῆμα ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου σ. 211.— Τὸ πρῶτον βῆμα ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου σ. 236.— Ὁλομπία ὑπὸ Α. Τριλιαντώνη σ. 277.— Τὸ μυστικὸν τοῦ λογαροῦ σ. 290.— Ἡ μαγευμένη πέτρα ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου σ. 312.— Ὁ Γεωργίου καὶ ἡ βασιλοπούλα σ. 317.— Αἱ Μελῆσιαι μας ὑπὸ Μλεξίνδου Παπαδοπούλου σ. 358.— Ἡ Γυναίκα (ἐκ τῶν τοῦ Καρκαβίτσα) σ. 364.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὸ ἔρημο ναυτογῶρι ὑπὸ Α. Προβλεγγίον σ. 12.— Μητέρα ὑπὸ Γ. Αρσῆν σ. 20.— Σοπλιωτίτισσα ὑπὸ Μλεξ. Πάλλη σ. 25.— Μυστήριον ὑπὸ Γ. Παύλου σ. 46.— Πιλάδος Π ὑπὸ Μλεξ. Πάλλη σ. 57.— Ὁ Καλογείωνης ὑπὸ Ρ. Αρσῆν σ. 74.— Παιδικὰ δάκρυα ὑπὸ Γ. Παύλου σ. 92.— Νύχτα καλοκαιρινή ὑπὸ Γ. Αρσῆν σ. 100.— Δάκρυα ὑπὸ Ἑμμ. Δημητριάδου σ. 127.— Ἡ εὐτυχία ὑπὸ Ρ. Αρσῆν σ. 131.— Ἡ κωνοπία ὑπὸ Γ. Παύλου σ. 174.— Ὁ Γαῦπος ὑπὸ Γ. Αρσῆν σ. 191.— Σὲ μιὰ μικροῦλα ὑπὸ Α. Ἐργαλιώτη σ. 317.— Ἄχ! κείνο κεί τὸ σημαντρά (κατὰ τὸν Πη. Μουρ) ὑπὸ Στεφάνου Κωμῆ σ. 349.— Αὐτὸς ὁ κόσμος, (κατὰ τὸν Πη. Μουρ) ὑπὸ Στεφάνου Κωμῆ σ. 378.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ

Ἐπιστολαὶ περὶ Τέχνης ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου: [Κοιτις τῶν Τεχνῶν ἢ Ἀγύματος Σελ. 7.— Ὁ Καλδαῖος καὶ οἱ Ἀσσύριοι σ. 42, 74.— Πέρσαι, Φοίνικες σ. 103.— Κύπριοι, Καρχηδόνιοι σ. 140.— Βυζάντιον καὶ Ἰταλία σ. 171.— Ἡ ἀναγέννησις ἐν Ἰταλίᾳ, Σιμαβούσης καὶ Ριόττος σ. 189.— Φλωρεντινὴ σχολὴ σ. 233.— Τὸ κοιμητήριον τῆς Πέκης, Γραφαὶ τοῦ Ὀρ-

©.....
Κε Ἀθήναις Τετοργιαίων * Καθη. Κ. Μάταρ καὶ Ν. Καρδαύου.
©.....

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΣ

Ἐν ἐκ τῶν μεγάλων ἐλαττωμάτων, τὰ ἁποῖα ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ἡ δουλεία, εἶναι καὶ ἡ παραμέλησις τοῦ σώματος, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς καθαριότητος, οὐχὶ ἐκ πνεύματος ἀσκητισμοῦ, ὅστις ἐπιβάλλει κατὰ πεπλανημένην κρίσιν τὴν παραμέλησιν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ σώματος ὡς ἐχθροῦ τῆς ψυχῆς καὶ προσκόμιματος εἰς τὴν βελτίωσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς φυσικωτάτης εἰς τὸν δοῦλον ἀδιαφορίας πρὸς πᾶσαν λεπτομέρειαν ἀναγομένην εἰς ἐπιδιωχθῆν ἀνατωτέρου καὶ εὐκρεστοτέρου βίου.

Ὅντως ἡ ἐπιμέλεια τῶν σωματίων δι' ἐπιμελημένης ὑγιεινῆς διαίτης καὶ διὰ παντοσευδῶν ἀσκήσεων, ὡν πάντων βᾶσις εἶναι ἡ καθαριότης ἐξικουμένη μέχρις ὑπερβολῆς, κατὰ κανόνα εἶναι χαρακτήρ προσεδιάξιον κυρίως εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς ἐλευθέρους. Ἡ ἀρετὴ τῶν σωματίων, ἥτις εἶναι καὶ ἀρετὴ τῶν ψυχῶν, ἀποτελεῖ πολὺτιμον ἐφόδιον διὰ μόνους τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς· εἰδικότερον δὲ ἡ ἀφογος τῶν σωματίων, ὡς καὶ ἡ ἐν τῇ καθόλου αὐτῶν δικίτη καθαριότης, ἡ τονώσασα τὰ σώματα εἰς ἀντοχὴν καὶ σθένος καὶ τὰς ψυχὰς εἰς φρόνημα καὶ ὑπερηφάνειαν, ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς λαοὺς, εἰς τοὺς ἁπολοὺς ἢ ῥήμη καὶ ἡ ὑγεία ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τῆς ἰσχύος καὶ τὸ κυριώτερον ἔπλον αὐτῶν εἰς προστασίαν τῆς ἐλευθερίας των.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι· καὶ ὁ αὐτὸς χαρακτήρ ἐπιμελείας τῆς ἀφόγου καθαριότητος καὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν σωματίων διακρίνεται καὶ σήμερον μέχρις ὑπερβολῆς τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἐλευθέρους λαοὺς, τοὺς Ἄγγλους, τοὺς Ἰταλιτοὺς, τὰ Σκανδιναυικὰ φίλα.

Παρ' ἡμῖν, εἰς τοὺς χωρικοὺς πληθυσμοὺς πρὸ πάντων, ἡ ἐγκατάλειψις τῶν σωματίων, ἰδίως ἡ πολὺ μικρὰ προσοικειωσις πρὸς τὴν καθαριότητα, παρέμειναν ἔτι κληρὸς Ὀλιβερὸς ἄλλων χρόνων. Σαρκασταὶ δὲ ξένου ἔγραφον περὶ τῶν ἡμετέρων χωρικῶν, ὅτι τὸ μόνον ὕδωρ πρὸς τὸ ἁποῖον ἐρχονται εἰς ἐπαφὴν εἶναι τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτισματος.

Ὁφείλεται τοῦτο εἰς τὴν παράδοσιν καὶ εἰς τὴν μίμησιν ἀπὸ γονεῶς εἰς γονεῶν, δὲν ἔχει δὲ τίποτε κοινὸν πρὸς τὴν πενιχρότητα τῶν μέσων τῆς ζωῆς, πρὸς τὴν πενίαν καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀγροτικῶν καὶ τῶν ἐν γένει χωρικῶν ἐργασιῶν.

Εὐτυχῶς δὲν εἶναι μόνον τοῦ πλοῦτου κληρὸς ἡ καθαριότης, οὔτε τὰ βαυκαυσιᾶ ἔργα εἶναι πρὸς

κορμὴ πρὸς ταύτην, εἰμὴ μόνον πρὸς ὄραν κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐργασιῶν. Ὅταν δὲ ἡ καθαριότης τῶν σωματίων, τῶν οἰκημάτων, τῶν σκευῶν εἶναι εἰς τὰς ἐξείς τοῦ βίου, ποτὲ δὲν εἶναι εἰς ταύτην πρόσκομιμα ἢ πενία, διότι δύναται καλλίστα νὰ ἐνοικῆ καὶ εἰς τὴν πτωχοτέρην καλύθην καὶ νὰ ἀπουσιάζῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀστού, εἰς τὴν ἁποῖαν ἔχει στήσει τὴν ἔδραν τῆς ἠτάξια καὶ ἡ κακοοἰκίησις τῶν τοῦ εἴκου. Ἴσιν μόνον αὐτῇ διὰ τὸν πτωχόν, διὰ τὴν ἐργατικὴν οἰκογένειαν ζήτημα ἀπλήθους ἐξέως, ζήτημα ἡλιγῆς ἐπὶ πλέον ἐργασίας, τὴν ἁποῖαν καθιστᾷ τερπνὴν καὶ εὐχάριστον τὸ ἀνέκφραστον αἰσθημα ἀνακουφίσεως καὶ εὐεξίας, τὸ ἁποῖον προσδίδει εἰς ἡμᾶς ἡ καθαριότης τῶν σωματίων καὶ τῆς περιβολῆς, καὶ ἡ εὐάρεστος γαλήνη, ἣν ἐμπνέει ἡ τάξις καὶ ἡ καθαριότης καὶ τοῦ ταπεινοτάτου οἰκηματος καὶ τῶν πενιχοτέρων σκευῶν.

Συνηθισαμεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι, παρ' ἧλην τὴν παραμέλησιν τῆς καθαριότητος, ἡ ἁποῖα εἶναι αἰσθητοτέρα εἰς τοὺς χωρικοὺς ἡμῶν πληθυσμοὺς, τοῦτο οὐδαμῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν ὑγιεινὴν αὐτῶν, ὅτι ἡ ὑγεία τῶν χωρικῶν πληθυσμῶν εἶναι ἐξαιρετος καὶ ἡ μέσος ἕρος τῆς ζωῆς ἀνώτερος.

Καὶ εἶναι μὲν ἀναντιρρητον, ὅτι εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀνθυγιεινῆς διαίτης καὶ τῆς παραμελήσεως τῆς καθαριότητος ὑπονόμευσιν τῆς ὑγείας ἀντιδρᾷ ἡ ὑπαίθριος βίσις καὶ ἡ σωματικὴ ἀσκησις ἢ ἐκ τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, ἀλλὰ δὲν προσέχομεν δυστυχῶς πόσον ἔτι καλλίτεροι ὅσ' ἦσαν οἱ ὑγιεῖαι ἕροι τῶν χωρικῶν ἡμῶν πληθυσμῶν καὶ ἐν γένει τῶν λαϊκῶν τάξεων, εἴαν ἡ καθαριότης ἤθελεν ἐπιβάλλει τὸ κρᾶτος τῆς εἰς πᾶν ὅ,τι σχετίζεται πρὸς τὰ τοῦ ἡμετέρου βίου, ἡ καθαριότης ἢ διαρροῦσα τόνωσιν μυῶν, ῥόδινα χρώματα καὶ ψυχῆς εὐεξίαν, ὡς δὲν ἐπροσέξωμεν ἐπίσης εἰς τὸ ὅτι πλεῖστα ἐπιδημῶν, αἱ ἁποῖαι περιφέρονται ἀκούραστοι εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία, χωρία πολλὰκις τελούντα ὑπὸ τοὺς ὑγιεινοτέρους ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ὄρους, ὄρενά καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ ἐκαστῶν ζωηρόρων, ὀφείλονται εἰς τὴν ἀπόλυτον παραμέλησιν τῆς καθαριότητος ἐν τῇ διαίτη. Καὶ ὅπου αἱ ἐπιδημῶν αὐταὶ ἐπικηπτουν μεταξὺ τῶν χωρικῶν πληθυσμῶν, διὰ τὴν ἐλλειψιν τῶν μέσων, δι' αὐτὴν τὴν ἐλλειψιν τῆς καθαριότητος, ἡ ἁποῖα ὅχι μόνον εἶναι ἡ συνθηθέστερος εἰσηγητῆς τῶν ἐπιδημικῶν νόσων, ἀλλὰ καὶ τὰς καθιστᾷ ἔξυτέρως καὶ κακοθηεστέρας, ἐκεῖ ἡ ἀμνηστία τοῦ θανάτου εἶναι ἀφθονώτερος, ἰδίως μεταξὺ τῆς τρυφερωτάτης ἡλικίας,

Καλλιτεχνικοὶ Θησαυροί.

Αἱ βαρύτεροι καλλιτεχνικαὶ συλλογαί, τὰς ὁποίας ἐδώρησαν εἰς τὸ Ἄγγλικόν ἔθνος δύο γόνοι τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν μαρκησιῶν Ἰρτφόρδ, ἐξετέθησαν ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Λονδίῳ εἰς κοινὴν θέαν. Ἦνεν δὲ ἀληθῶς καλλιτεχνικοὶ Θησαυροὶ καὶ ἡ ἀξία των ὑπολογίζεται εἰς 170 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Μόνον τῶν εἰκόνων τὸ τρίμημα ἀποτελεῖται ἐξ 750 ἐλαιογραφῶν καὶ ὕδατογραφῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἔξοχα ἔργα τοῦ Ρέμβρανδ, τοῦ Βελασκέθ, τοῦ Μεσσονιὲ καὶ πολλῶν διασήμων Ὀλλανδῶν ζωγράφων τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἄλλα τρίμημα ἀποτελοῦνται ἐξ ἐπιπέλων καλαυτῶν, ἐξ ὄρευχαλκῶν ἀντικειμένων, ὄφασμάτων κλπ. Οἱ καλλιτεχνικοὶ οὗτοι Θησαυροὶ εἶνε ἐκτεθειμένοι εἰς μεγαλοπρεπὲς μουσεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπίτηδες ἐκτίσθη. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ μουσεῖου τούτου τὸν πανηγυρικὸν ἐξεφώνησεν ὁ λόρδος Ρόσβερν, ὅστις ἠνώμασε τὴν δωρεάν τῶν μαρκησιῶν Ἰρτφόρδ κατ' ὠραιότερον κληροδότημα, τὸ ὁποῖον ποτε κατέλιπεν ἰδιότης εἰς ἔθνος».

Νέα ἀεροπόρος μηχανή.

Ἐγένοντο ἐσχάτως εἰς Γερμανίαν δοκιμαὶ νέας ἀεροπόρου μηχανῆς, τὴν ὁποῖαν ἐφεύρεν ὁ κήρυξ Ζεκπελίν. Ἔχει δὲ αὐτὴ τὸ σχῆμα σιγᾶρου μεταλλίνου 17 μέτρων μήκους καὶ 11 ὕψους. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διαίρεται εἰς 17 διαμερίσματα καὶ ἐντὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει κοινὸν ἀερόστατον πλήρες ὑδρογόνου. Δύο ἀνάτια ὑπάρχουν ἀνηρημένα εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἀεροπόρου καὶ ἐντὸς αὐτῶν λειτουργοῦσιν ἑλικας κινούμεναι δι' ἠλεκτρισμοῦ. Κατὰ τὰς γενόμενας δοκιμὰς ἡ ἀεροπόρος μηχανὴ ἀνήλθεν εἰς ὕψος 4000 μέτρων καὶ διέτρεξεν 6 χιλιάμετρα ἐντὸς 17 λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὰ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκωνόζετο κατὰ θέλησιν. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀεροπόρου τούτου ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ τὰ 2 ἑκατομμύρια δραχμῶν, τὰ ὁποῖα κατέβαλεν ἑταιρεία, τῆς ὁποίας μέτοχος εἶνε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης.

Ἐν ὠραῖον ἀνδογαθόνημα.

Ἀπεθίωσε τελευταίως ἐν Ἰαλλίᾳ ὁ λοχίας Γανδραῖ, περὶ οὗ ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870.

Ὅτε μετὰ καταστρεπτικὴν ὑποχώρησιν τὸ 75ον σύνταγμα τῆς γραμμῆς εἰσηλθεν εἰς Λοανὺ ὁ λοχίας Λουδοβίκος Γανδραῖ ἐρωτᾷ :

- Ποῦ εἶναι ἡ σημαία μας ;
- Ὁ σημαιοφόρος ἐφονεύθη, ἀποκρίνεται τις.
- Ἡ δοξαθεῖσα ἐν Πανδῶν σημαία μας δὲν ὄζει μὲν εἰς χεῖρας τῶν Πρωσίων, ἀποκρίνεται ὁ λοχίας.

Καὶ μόνος ἀναχωρεῖ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, τὸ ὁποῖον διέτρεχον αἱ σφαῖραι τοῦ μαχομένου ἔτι στρατοῦ. Ὁ λοχίας ἀκολοθεῖ τὰ ἔγνη τῶν νεκρῶν καὶ εὐρίσκει τέλος τὸν δυστυχῆ σημαιοφόρον κεκλιμένον ἐπὶ τῆς σήματις, τὴν ὁποῖαν περιέπτυσεν εἰς τὸ στήθος του. Ὁ Γανδραῖ σφίγγει τὴν χεῖρα τοῦ νεκροῦ καὶ ἀνοψῶν τὴν σημαίαν τὴν φέρει εἰς τὸ σύνταγμα του ἐν τῇ μέσῃ τῆς χαλάζης τῶν σφαιρῶν, ὡς οἱ Γερμανοὶ κατηύθουνον κατ' αὐτοῦ.

τοῦ λάρυγγος, ἐξ οὗ ἀπεβίωσαν. Ὁ γέρων αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος κατηνάλισκε κατ' ἐκάστην μεγάλην ποσότητα σιγᾶρων βαρυτάτων, πάντες δ' οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ καὶ ὑπουργοί, ἐξαιρέσει τοῦ Μόλτικε, ἐκάπνιζον μανιωδῶς. Ὁ Βασιλεὺς Γουλιέλμος Γ' τῶν Κάτω Χωρῶν ἦτο ἐπίσης μέγας καπνιστῆς, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ πρῶτος ἡγεμῶν τῆς Βουλγαρίας Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ, ὅστις ἐκάπνιζεν ἀδιαφόρως σιγᾶρον, σιγαρέττον καὶ πίπαν.

Οἱ ὑθρυμικες ἐν τῇ μυρμηκίᾳ.

Ὁ ἄγγλος φυσιοδίφης σὴρ Γζῶν Λούμποκ ἔγραψεν ἐσχάτως ὅτι ἐν ταῖς μεγάλαις μυρμηκίαις ζῶσι 400—500 χιλιάδες μύρμηκες. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος εὐρέθη ὑπερβολικὸς καὶ ὁ ἐκ Γενεῆς καθηγητῆς Αἰμίλιος Γιούγγ κατέγεινεν ἐπιμελῶς ὅπως καταμετρήσῃ πέντε μυρμηκίαις, πρὸς τοῦτο δὲ μετεχειρίσθη τοὺς ἀτμοὺς τοῦ θειοῦχου ἀνθρακος, οἵτινες εὐκόλως μεταδίδονται, ἵνα φονεύσῃ τοὺς ἐν αὐταῖς μύρμηκας.

Καὶ πράγματι μεθ' ἡμίσειαν ὥραν περίπου οὐδεὶς τῶν ἐν ταῖς μυρμηκίαις μυρμηκῶν ἐπέζησε καὶ ὁ κ. Γιούγγ λαβὼν ἐπιμελῶς τὰς μυρμηκίαις μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς προμηθειῶν καὶ τῶν ὑπογεῖνων στοῦν κατέγεινεν εἰς τὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν μυρμηκῶν, οἵτινες ἀπήτησαν δι' ἐκάστην μυρμηκίαν ἐργασίαν μίαν ἐβδομάδος.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ διὰ τὰς πέντε φουλάς ἀπέδωκε τοὺς ἐξῆς ἀριθμοὺς 53018, 67470, 19933, 93694 καὶ 17828.

Ὁ κ. Γιούγγ φρονεῖ ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἀξήσωσι κατὰ 10000 τὸ ποσὸν δηλ. τῶν μυρμηκῶν, οἵτινες εἴτε ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν ἐπήρησιν τῶν ἀτμῶν τοῦ θειοῦχου ἀνθρακος εἴτε διέτρεβον ἔξω τῆς φουλάς.

Ἐν γένει δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῶν μυρμηκῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰς 100,000.

Γερμανικαὶ πόλεις.

Ἐδημοσιώθη ἐν Μονάχῃ ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ 74 γερμανικῶν πόλεων διὰ τὸ ἔτος 1899. Εἰς ταύτην περιλαμβάνονται καὶ αἱ πόλεις τῶν γερμανικῶν μερῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν πρωτεύει τὸ Βερολίνον κατοικουμένον ὑπὸ 1,800,000, δευτέρα ἔρχεται ἡ Βιέννη 1,600,000. Τὸ Ἀμβούργον ἀριθμεῖ 684,700, τὸ Μόναχον 452,000 καὶ ἡ Λειψία 430,600. Κατόπιον ἔρχονται τρεῖς πόλεις, Δρέσδη, Κολωνία, Βρεσλάου ἀνὰ 300,000. Πέντε πόλεις ἔχουσιν ὑπὲρ τὰς 200,000. Δεκαεννέα πλέον τῶν 100,000. Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων πρώτην θέσιν ἔχει ἡ πόλις τῆς Σιλεσίας Κενιγσχütte (Königschütte), ὅπου γεννῶνται ἐτησίως 62 παιδιά ἐπὶ 1000 κατοίκων. Τὴν ἐσχάτην δὲ θέσιν ἔχει ἡ πρωσσικὴ πόλις Πότσδαμ, 21 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Τὰ περισσότερα θνησιγενῆ παιδιά γεννῶνται εἰς Βιέννην ὡς καὶ τὰ περισσότερα νόθα. Τὴν ὀλιγωτέραν θνησιμότητα ἔχουσι τὸ Σαρλοττεμβούργον τῆς Πρωσίας καὶ ἡ Ζυρίχη τῆς Ἑλβετίας, τὴν δὲ περισσοτέραν ἡ Χάλλη, τὸ Βρεσλάου, τὸ Στετίνον, τὸ Δάνιγι, ἡ Κενιγσδέργη καὶ ἄλλαι μικρότεραι πόλεις.

ήτις πληρώνει διὰ τῆς ζωῆς τῆς τὰς ἀβελτέρους ἕξεις καὶ τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν καθαριότητα ἐκ μέρους τῶν γονέων.

Ἐν παραδειγματι, οἱ τυφοειδεῖς πυρετοὶ οὐχὶ πλέον ὡς ἐπιδημία, ἀλλ' ὡς νόσοι γηγενεῖς λυμαινόνται πολλακίς χωρὶα τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὅποια τελοῦν ὑπὸ τοὺς ὑγιεινότερους τῶν ὄρων. Νῦν, ὅτε εἶναι πλέον ἐκτὸς οἴου δῆποτε δισταγμοῦ, ὅτι οἱ τυφοειδεῖς πυρετοὶ ὀφείλονται εἰς τὴν μόλυνσιν τῶν ὑδάτων, ὅτι ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ὕδωρ τὸ ὅποιον πίνομεν ἐνεδρεύει τὸ τυφικὸν μικροβίον, οὐδαὶς βεβχίως ἀπομένει δισταγμός, ὅτι εἰς τὴν μέγιστην ἀπροσεξίαν περὶ τὴν καθαριότητα τῶν ὑδάτων, ἰδίως τῶν φρεατίων, ὀφείλονται αἱ τυφικαὶ νόσοι, αἱ ἀφαιρούσαι τόσας ὑπάρξεις τοῦ ἀγροτικοῦ ἡμῶν πληθυσμοῦ.

Ἐν βλέμματι εἰς τὸν τρόπον τῆς ὑδρεύσεως εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία, ὅπου τὰ ζῶα ποτίζονται παρὰ τὰ φρέατα πάντοτε, ὅπου ἐκεῖ γίνονται τῶν ἀκαθάρτων ἐνδυμάτων ἢ πλύσις, καὶ τὰ μολυνθέντα ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας ὕδατα πολλακίς μὲν καὶ ἐνωθεν εἰσρέουν εἰς τὰ φρέατα, πάντοτε δὲ διεισδύουν καὶ ἀπορροφῶνται μέχρι τοῦ ὑδροφόρου στρώματος, ἀρκεῖ ὅπως δώσῃ τὴν ἐρμηνείαν τῆς αἰτίας τῆς προελεύσεως τῶν τυφικῶν νόσων.

Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα ἐν Ἑλλάδι, ὅπου κατωρθώθη ὑγιεινὴ καὶ καθαρὰ ὑδρεύσις, ἐκείθεν ἀπεδιώχθη ἀσφαλῶς ὁ τύφος. Τοῦτο παραστατικώτατα ἀποδεικνύουν οἱ ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων ἐν τῇ περιπτέρῳ τῆς ὑγιεινῆς σχετικοὶ πίνακες. Μήπως ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τῆς καθαριότητος καὶ τῆς ὑγιεινῆς διαίτης δὲν κατωρθώθη ὁ τέλειος ἐξοστρακισμὸς τῆς σκαρλατίνης;

Ἐν γένει δὲ πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἡ ἀνθρωπότης προάγουσα τὴν καθαριότητα ἠδυνήθη νὰ δαμάσῃ, νὰ χειρῶσῃ, νὰ καταστήσῃ ἐκφύλους καὶ σχεδὸν ἀβλαβεῖς τὰς πλείστας τῶν φρικαλέων νόσων, αἱ ὅποια ἀπετέλουν τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην ἄλλων ἐποχῶν, καὶ τὰς ὅποιας ἐπροσωποποιεῖ ἡ φαντασία ὡς ἀπαισίους συνοδοὺς τοῦ θανάτου ὑπεριπταμέναις διὰ τῶν μελαινῶν πετρύγων τῶν ὑπὲρ τοὺς ἀνθρωπίνους συνοικισμούς.

Τῷ ὄντι σήμερον ἐξαιρουμένων τῶν νόσων, εἰς τὴν γένεσιν καὶ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων εἶναι ἀπολύτως ἀμέτοχα τὰ μικροβία, ὡς εἶναι π. χ. τὰ νοσήματα τῆς καρδίας, αἱ ἀποπληξίαι καὶ ἄλλαι τινὲς νόσοι, ἀποτελοῦσαι πάντως τὴν μειονότητα τῶν νοσημάτων, τὰ ὅποια μαστίζουσι τὴν ἀνθρωπότητα, πάσαι αἱ λοιπαὶ νόσοι, αἱ ὅποια ὀφείλονται ἐκάστη εἰς εἰδικὸν μικροβίον, ὁσημέραι κατανικῶνται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ὄρων τῆς ὑγιεινῆς, ὧν ἡρώτη καὶ ἐδράζια βάσις εἶναι ἡ καθαριότης. Διὰ ταύτης ὁ ἀνθρώπος ἀμύνεται προ-

ληπτικῶς κατὰ τῶν νόσων, διὰ ταύτης περιορίζεται τὸ ἔδαφος τῆς ἐνεργείας των, διὰ ταύτης κατορθοῦται νὰ ἀνέρχεται προοδευτικῶς ὁ μέσος ὄρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἐὐγλωττότατα κατέδειξαν ταῦτα αἱ στατιστικαὶ ἐργασίαι τῆς ἐν Γαλλίᾳ δημοσίας ὑπηρεσίας τῆς ὑγιεινῆς ὑπὸ τύπον παντοειδῶν συγκριτικῶν πινάκων, ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἐκθέσει, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἐλάττωσις τῶν θανάτων ἐκ τῶν μiasματικῶν καὶ μολυσματικῶν νόσων καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ μέσου ὄρου τῆς ζωῆς εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν παρ' ἐκάστῳ λαῷ βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς διαίτης καὶ ἰδίως πρὸς τὰς ἕξεις τῆς καθαριότητος.

Ἀντιθέτως τὰ μέρη εἰς τὰ ὅποια αἱ σοβαρώτεροι ἐπιδημικαὶ νόσοι, ἡ πνεύματις καὶ ἡ χολέρα, φέρουν τὸν μεγαλύτερον ὄλεθρον καὶ διατηροῦν ὅλην τὴν κακοθήλειαν καὶ τὸ καταστρεπτικὸν τῆς ἀρχηγόνου αὐτῶν μόρφῆς, εἶναι ἡ Μίκκα καὶ αἱ Ἰνδίαί, ὅπου οἱ προσβαλλόμενοι λαοὶ εἶναι οἱ πάντων ἀκαθαρότατοι.

Ἀπὸ πάσης ἀπόψεως αἱ ἕξεις τῆς καθαριότητος ἐν τῇ διαίτῃ εἶναι εἰς τῶν παραγόντων τῆς ἰσχύος ἐνός λαοῦ, ἐνδιαφέρουσαι οὕτως ἀμεσώτατα τὸ ἔθνος.

Διὰ τοῦτο ἐν ἐκ τῶν σοβαρωτέρων καθηκόντων τῆς παιδαγωγίας εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς τρυφερωτέρας ἡλικίας προσοικεῖσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν καθαριότητα.

Ἡ οἰκιακὴ ἀνατροφή βεβχίως προέχει τῆς ἐν τῷ σχολείῳ εἰς τὸν κατὰ τῆς βοτῆς πρὸς τὴν ἀκαθαρσίαν πόλεμον. Ἀλλὰ δυστυχῶς παρὰ ταῖς πτωχοτέρας τάξεις καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν ὄχι μόνον αὐτὴ σχεδὸν πάντοτε ἐλλεῖπει, ἀλλὰ τούναντίον, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἀναπτύξαμεν, αἱ παραδόσεις τῆς κατ' οἶκον διαίτης καὶ τὰ παραδείγματα δὲν εἶναι κατὰ κανόνα σύμφωνα πρὸς τὸν ἐπιδημιολογικὸν σκοπὸν.

Μόνον τὸ σχολεῖον δύναται εἰς τοὺς ἀγροτικούς ἰδίως πληθυσμούς καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν καθαριότητα.

Ἐμπνεύεται δὲ διὰ τῆς σκοπίμου ἢ πρακτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ στενοῦ συνδίσμου, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει μεταξύ τῆς καθαριότητος καὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοτιμίας, ὅταν κατορθώνη ἡ διδασκαλία νὰ ταυτίσῃ τὴν ὑπερφάνειαν τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ αἰσθημα τῆς καθαριότητος καὶ νὰ παριστᾷ τὸν ἀκαθάρτον ὡς ἀνθρωπὸν ταπεινὸν καὶ ἐκ προαιρέσεως ἐξηυτελισμένον, ὡς ἀνθρωπὸν ἐν παντὶ ἐλαττούμενον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὁμοίων του.

Καὶ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον παρίστανται πρὸ ἡμῶν κεκαλυμμένα· τὸ μὲν φέρει τὸν πέπλον τῆς παρθένου, τὸ ἕτερον τὸν πέπλον τῆς χήρας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΟΥΣΣΩ

[Γὰρ Ἄνδρα Ἄνδρα Ἄνδρα]

Εἰς τὴν σοματικὴν ἐκπαίδευσιν ἀνήκουσιν ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου περὶ ὃ περιστρέφονται αἱ ἀπκήσεις τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν διὰ τῆς χειρὸς ἐκτελουμένων ἐργασιῶν, δι' ὧν λειτουργοῦν πάντα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος. Ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν ἀπεβλέπουσιν ἀρροαυότερον εἶναι νὰ κκαταχθῶσιν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐκπαίδευσιν, περὶ ἧς μετ' οὐ πολὺ δεῖν ν' ἀσχοληθῶμεν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιληθῶμεν τοῦ θέματος αὐτοῦ, ὀφείλομεν νὰ εἰπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς σοματικῆς ἐκπαίδευσίσεως τῶν νεανίδων, ἧτις δὲν πρέπει νὰ βασιζέται ἀπαραλλάκτως ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐφαρμοζομένων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀρρένων. Τοῦτο κάλλιστα ὑπέδειξεν ὁ Ρουσσώ, παρὰ πάσας τὰς ἀλλοκότους ἐν μέραι ἰδέας, ὅς ἐξέφρασαν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Κατὰ τὴν πρώτην περίεσον τῆς ζωῆς αἱ διαφοραὶ μετὰξὺ τῶν δύο φύλων εἶναι τόσον μικραὶ, ὥστε δὲν ἐνόμισεν ἐπιανάγκαις νὰ ἐκταθῇ εἰς λεπτομερείας, αἵτινες ἄλλως τε θὰ ἦσαν ἀπλῆ ἐπαναλήψις τῶν ἡδῆ παρ' αὐτοῦ γραφέντων περὶ τοῦ Λιμιλίου του. Περιορίσθη νὰ ὑποδείξῃ κατὰ τί ἡ πρώτη ἐκπαίδευσις, ἡ σοματικὴ, ὀφείλει νὰ διαφέρῃ. Διὰ τὸν μέλλοντα ἀνδρα ἡ ἐπιδημιολογικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων διὰ τὴν Σοφίαν, τευτέστι διὰ τὴν προωρισμένην εἰς αὐτὸν σύζυγον, ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν θελητήρων. Ἀλλ' ὁ ἐκ τῶν δύο τούτων σκοπῶν ὁ εἰς δὲν ἀποκλείει τὸν ἕτερον· διότι ἡ βόμῃ εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὰς γυναῖκας ὅπως ἐκτελῶσι πᾶν ὃ,τι πράττουσι μετὰ χάριτος. Διὰ τοῦτο ἡ χάριτις ἀετὸς εἶναι παιδιὰ γυναικεία, οὐχὶ ὄμως καὶ ἡ σφαιρα, βκαθότι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ σκληραγωγῶνται ὅπως οἱ ἀνδρες εἰς τὰ κτυπήματα καὶ τοὺς μώλωπας· οὐχ ἦντον εἶναι ἐπίσης ἰνδιαφέρον καὶ οἱ αὐτὰς νὰ καταστήσιν ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοί. «Ὡς πρὸς τοῦτο, γράφει ὁ Ρουσσώ, «εἰς τὰ μοναστήρια ἢ εἰς τὰ παρθεναγωγεῖα χορηγεῖται τροφὴ χυδαία, χουδρσειδῆς· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τὰ σκιρτήματα, καὶ οἱ ὄροι καὶ τὰ παιγνίδια ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐντὸς τῶν κήπων εἶναι πολὺ προτιμότερα ἀπὸ τὴν διαμονὴν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ὅπου τὰ κοράσια τρέφονται μὲν ἀβρῶς, διαρκῶς ἐπαινοῦνται ἢ ἐπιπλήττονται, καθήμενα ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ πατρὸς πάντοτε ἐντὸς τοῦ δωματίου ἐπιμελῶς κεκλεισμένου, δὲν τολμῶσι νὰ ἐγερθῶσι καὶ νὰ βελτίωσιν ἢ νὰ ἐμιλήσασιν, οὐδ' ἔχουσι στιγμὴν

1 Ἰδε σελ. 273.

«ἐλευθερίας διὰ νὰ παίζωσι, νὰ τρέξωσι, νὰ φωνάζωσι, ν' ἀφεθῶσιν εἰς τὴν φυσικὴν εὐκηνήσαν τῆς ἡλικίας των.» Ἀπορεῖ τις ἀκούων τοιοῦτον ἐγκώμιον τῶν μοναστηρίων ἀπαγγελλόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Ἰωάννου Ἰακώβου Ρουσσώ, ὅστις ὡς μόνην σωτηρίαν τῶν νεανίδων θεωρεῖ τὸ νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς μητρός. «Δὲν ὑπάρχουν παρθεναγωγεῖα, ἀνακραζει, ὅσα συμφερά! Ἀλλ' εἴθε νὰ μὴ ὑπῆρχον οὔτε διὰ τοὺς ἀρρένας τοιαῦτα ἐκπαιδευτήρια.» — «Μόνον ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, λέγει ἄλλαχού, κταται ἡ πρὸς τὸν ἴδιον οἶκον κλίσις· πάσα γυνὴ μὴ ἀνατραφεῖσα παρὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς μητρός, δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα τῆς.» Ἡ φαινομενικὴ αὕτη ἀντίφρασις συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξαίρηται ἐτι μάλλον ἡ σημασία, τὴν ὅποιαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν γυμναστικὴν τοῦ σώματος. Σήμερον αἱ νεανίδες ἔχουσι τὰ λύκειά των, εἰς πάντα ὅλ τὰ σχολεῖα ὑπάρχουσι παραδόσεις εἰδικαὶ διὰ τὴν σοματικὴν ἀνάπτυξιν, μεθ' οὐδὲν γινόμενοι παρ' ἄριστων διδασκαλῶν. Ἡ διδασκαλία αὕτη ἢ προσφάτως προστεθεῖσα εἰς τόσας ἄλλας ἀνατακουρίεται ἀρά γε εἰς ὃ,τι ὁ Ρουσσώ ἐφρόνει περὶ αὐτῶν; Ἐπιτρέπεται ἡμῖν ν' ἀμφιβάλλωμεν· ἀλλ' ἔς μὴ ζητήσωμεν παρὰ τοῦ Σχολείου τὰ ἀδύναστα, διότι τοῦτο διέκεται ὑπὸ νόμων ἀλλοτρίων τῶν ἰσχυόντων ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἐστίᾳ. Πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ διοργανούμενον κατ' ἀνάγκην φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ σχολειακοῦ χαρακτήρος, ἦτοι τῆς συστηματικότητος, ἧτις δὲν εἶναι πάντοτε σύμφωνος πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς φύσεως. Ἡ σοβαρωτάτη αὐτοῦ δυσχέρεια καὶ ἡ ἀναπόφευ-

1 Δίαν ἠπατήθη εἰς τὰς περὶ τοῦ Ρουσσώ κρίσεις τοῦ ἡ. Π. Στανινοῦ, ὅστις ἔγραψε τὰ ἕξῃς ἐν τῇ Κομμηνεὶ τῶν Σοφισμῶν τῆς 20 Δεκεμβρίου 1895: «Ἡ περὶ γυναικῶν ἀσχαλομένη σύγγραφον, ἀπὸ τοῦ Ρουσσώ καὶ τῆς Σοφίας αὐτοῦ, ἀφμενίζονται νὰ θέσωσιν εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ νὰ συγχέωσιν αὐτοὺς ἐν παντὶ ζητήματι. Ἐπολλπλασιασάν δι' ἀμφοτέρους τὰ σχολεῖα, τὰς ἐξετάσεις, τὰ διπλώματα καὶ τὰς πιθανότητας τῆς ἰσότητος, διὰ μῖσα τοῦ συναγωνισμοῦ, δηλαδὴ τὰ αἰτία τῆς διαφύσεως τῶν ἐλλείδων.» Ἄλλ' ἡ Ρουσσώ ἀπ' ἐναντίας δὲν θέλει διὰ τὴν γυναῖκα ἄλλον διδασκαλῶν εἰμὴ τὴν μητέρα, μετ' αὐτὴν δὲ τὸν σύζυγον. «(Ὁ,τι γινώσκει κάλλιστα ἡ Σοφία, λέγει, ὅ,τι μετ' ἰδιαίτερας ἐπιμελείας ἐδιδάχθη εἶναι αἱ ἐργασίαι τοῦ φύλου τῆς, ὡς καὶ ἐκεῖναι περὶ ἰν δὲν προσέχομεν αὐλοῦ, αὐν τὸ κῶπτεν καὶ βῆπτειν τὰ φορέματα τῆς.» Ἡ ἰδέα ἐβλάστησε καὶ σήμερον ἀποφέρει τοὺς καρπούς τῆς. Ἀλλως τε ἡ ἐκπαίδευσις τῆς Σοφίας δὲν εἶναι οὔτε λαμπρὰ οὔτε παρρησιαστικὴ. Ἡ πνευμὰ τῆς εἶναι ἡλικίης, ἄλλ' εἶναι καλλιεργημένον διὰ νὰ μάθῃ. «Ὡς τῆς ἀξιοτάτου ἀμαθείας! Ἐνθαῖμων ἐκεῖνος ὅστις ἐμκαται νὰ τὴν διδάξῃ! Δὲν θὰ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ συζύγου τῆς, ἀλλ' ἡ μαθήτρια αὐτοῦ. Καὶ θὰ ἦτο τοῦτο προτιμότερον δι' αὐτὸν παρὰ ἐν ἦτο σοφός· διότι θὰ ἔχη αὐτὸς τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὴν διδάξῃ τὰ πάντα.»

κτος έλλειψις είνε ότι δέν δύναται νά χορηγήσῃ εἰς τήν άτομικήν πρωτοβουλίαν καί εἰς τό αὐθόρμητον τήν ἐπιτροπομένην ὑπό τῆς λογικῆς παιδαγωγίας δράσει. Ὁ προσδιορισμός τῶν ὠρῶν, ὁ κανονίζων τήν χρῆσιν παντός μορίου τοῦ χρόνου, καί ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος μικρόν καταλείπουσι στάδιον εἰς τήν ἐλευθέραν φαντασίαν. Ἄλλ' ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἠθῶν καταστάσεως καί χάριν κοινωνικῶν ἀναγκῶν πρωτίστου ἐνδιαφέροντος τό Σχολεῖον δικαιούται μεγάλως νά εἶνε ἰσότημον, μάλιστα δέ καί ὑπέρτερον τῆς οἰκογενείας. Ἀμφότερα ἔχουσιν ἀποσταλῆν ἐκπαιδευτικήν, ἣν τότε μόνον δύνανται νά ἐκπληρῶσωσιν ἀκεραίως, ὅταν ποιῶνται πρὸς ἑλληλα ἀμοιβαίας παραχωρήσεις καί ὑπὸ τὸν ὄρον ἕκαστον νά περιορίζηται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας του.

Β'. Πνευματικὴ ἐκπαίδευσις.

Εἰς τί συνίστατο ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ δημόδια σχολεῖα ἄλλοτε; Ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τήν ἀπόκτησιν γνώσεων τινῶν στοιχειωδῶν καί ἀπαραιτήτου ἱκανότητος περὶ τὸ ἀναγινώσκειν, τὸ γράφειν καί τὸ ἀριθμεῖν. Οὐδὲ λόγος κἄν ἰγένετο περὶ ἀναπτύξεως τῆς διανοίας ἀφ' ἑαυτῆς, ἥτοι περὶ ἐκείνου ὅπου ἀληθῶς ἐπαυξάνει τὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν. Ἐφρόνουσιν οἱ προγενέστεροι, ὅτι αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις ἐξασκοῦνται φυσικῶς δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐργασίας, ἣν ἐνεργεῖ ὁ νοῦς ὅπως κατανοήσῃ τὰ διδασκόμενα. Τὸ πρόγραμμα τῆς κατωτέρας δημοσίας ἐκπαίδευσέως κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα συνίστατο εἰς τὸ παρέχειν μὲν μακρὰν δόσιν ὑλικῆς ἐκπαίδευσέως, εἰς τὸ ἀποκλείειν δὲ σχεδὸν παντελῶς τὴν καθ' αὐτὸ διανοητικήν. Ὡς ἐκ τούτου, τινες σπουδαὶ ἐπεβάλλοντο τότε ὡς ἀναγκαιόταται εἰς τὰ παιδία; Ἐν πρώτοις ἐκείναι, δι' ὧν ἠδύναντο βραδύτερον νά ἀρυσθῶσιν ἐκ τῶν βιβλίων ὅ,τι δέν ἠδύναντο νά μάθωσιν ἐν τῷ σχολεῖω. Τὸ μᾶλλον κατεπεῖγον ἐκ τῶν παρεχομένων αὐτῷ εὐεργετημάτων θεωρεῖτο ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως. Καί πράγματι ἡ ἀνάγνωσις εἶνε τὸ μέσον δι' οὗ δύναται τις μετ' ὀλίγου κόπου καί ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος νά συλλέγῃ πάντα τὸν θησαυρὸν τῆς ἐργασίας καί τῶν πειραμάτων τοῦ παρελθόντος, θησαυρὸν ἀπρόσιτον εἰς πάντα ἀγνοοῦντα τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐν τούτοις δέν ἀρκεῖ μόνη ἡ γνώσις τοῦ ἀναγινώσκειν διὰ τὴν μάθησιν· πρέπει τις καί νά διακρατῇ ἐν τῇ μνήμῃ ὅ,τι ἀναγινώσκει καί νά δύναται νά τὸ ἐπαναλαμβάνῃ χάριν ἑαυτοῦ καί χάριν τῶν ἄλλων, ὡς νά εἶχε τὸ βιβλίον ὑπ' ὄψει. Ἐν ἄλλοις λόγοις πρέπει τὸ ἀναγινώσκόμενον νά μεταβαίνει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὸν νοῦν καί νά χαράσσῃται ἐν αὐτῷ ἀνεξαλείπτως. Ἐντεῦθεν καί ἡ φροντις τοῦ καλλιέργειν ἰδίως τὴν προφορικὴν μνήμην, ἐξ ἧς βραχυμῶδον

ὁ ἄνθρωπος καθίσταται οἰονεὶ κινήτῃ τις βιβλιοθήκη. Ὅθεν ἡ ἀποστήθισις τῶν λέξεων, τῶν ὀρισμῶν καί τοῦ κειμένου ἔπρεπε νά ἦτο ἀπαραίτητον εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως. Ἡ δὲ γραφὴ ἐπεβάλλετο ἰδιαιτέρως, οὐ μόνον ὡς διδασκαλία ὅπως μηχανική, ἀλλὰ καί ὡς μέσον ὅπως διμαθητῆς φθάσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν διευκολυντικήν ἐργασίαν τῆς ἀντιγραφῆς, εἰς τὰ θέματα τῶν κλίσεων καί εἰς τὰς ἀτελευτήτους ὑπαγορεύσεις. Οὕτω δὲ ἀμα τῇ αἰσόδῳ αὐτοῦ εἰς τὸ σχολεῖον τὸ παιδίον ἐρρίπτετο ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν συνθηματικῶν σημείων, τόσον διάφορον ἐκείνου ἐν ᾧ ἕως τότε εἶχε ζῆσει, κόσμου παραδόξου καί ἀκατανοήτου. Ὄφειλε δὲ νά διατριψῇ ἐν αὐτῷ ἐπὶ ἔτη πολλά, μετὰ τὴν πάροδον τῶν ὁποίων μόλις καί μετὰ βίας κατώρθου νά ἀπαλλαγῇ τοῦ σεσωρευμένου ἐν τῷ νῷ του κικεῶνος τῶν λογογρίφων. Περιττὸν νά ἐκταθῶμεν ἐπὶ πλέον ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτῶν θεμελιωδῶν βάσεων τῆς σχολαστικῆς ἐκπαίδευσέως, τῆς ἀναγνώσεως δηλαδὴ, τῆς γραφῆς καί τῆς ἀπομνημονεύσεως.

Τὸ σύστημα τοῦτο διτηρήθη παρὰ τὰς ἐναντίον αὐτοῦ ἐπιθέσεις τοῦ Ραβιλαί καί τοῦ Μονταignίου· ἐπέζησε μάλιστα καί μετὰ τὰς μεταρρυθμίσεις, ὡς ἐπεχείρησάν ὁ Κορνήλιος καί οἱ Γερμανοὶ πραγματισταί. Ὁ Ρουσσώ κατήνεγκε κατ' αὐτοῦ τὰ καιρία τραύματα. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἡ διδάδοχοι αὐτοῦ, ὁ Ηκσειβῶδ, ὁ Πισταλότζης, ὁ Φραιβελ, κατώρθωσαν τέλος νά τὸ ἀντικαταστήσωσι διὰ μυσέως περὶ τὴν μάθησιν λογικώτερας καί προσηφορώτερας πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ πνεύματος ἀνάπτυξιν, ἥτις ἀπὸ τοῦ συγκεκριμένου προχωρεῖ πρὸς τὸ ἀφηρημένον, ἀπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου περιστατικοῦ εἰς τὴν γενικὴν ἰδέαν, ἀπὸ τῆς συνθέτου πραγματικότητος εἰς τὰς ἀπλᾶς γνώσεις διὰ τῆς ἀναλύσεως.

Ἴδου τί περὶ τούτου λέγει ὁ Ρουσσώ:

«Ἡ ἀνάγνωσις εἶνε ἡ μάλιστα τῶν παιδίων καί σχεδὸν ἡ μόνη ἀσχολία, τὴν ὁποῖαν γινώσκουσι νά διδῶσιν εἰς αὐτά. . . . Τὰ βιβλία εἰσὶ τὰ ὄργανα τῆς μεγίστης τῶν συμφερῶν τιν. . . . Μισῶ τὰ βιβλία, διότι ἄλλο τι δέν διδάσκουσιν εἰμὴ νά ἠμιλῶμεν περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦμεν. . . . Τὸ ἀναγινώσκον παιδίον δέν σκέπτεται, ἀναγινώσκει μόνον· δέν διδάσκειται, μανθάνει μόνον λέξεις! . . . Τὰ πράγματα, τὰ πράγματα δεῖ προσέξωμεν! Δέν θά παύσω βοᾶν ὅτι προσδίδομεν μεγάλην ἀξίαν εἰς τὰς λέξεις. . . . Ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεως τὸ παιδίον τιμωρεῖται ἀπὸ τοῦ πρώτου πράγματος, μανθάνει διὰ στόματος ἄλλου, χωρὶς νά βλέπῃ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὴν χρησιμότητα, ὅτι ἡ ἰδικὴ του κρίσις ἀπωλέσθη. Μὴ ἀντικαθίσταται ποτέ τὸ πρᾶγμα διὰ τῶν σημείων, εἰμὴ ὁσάκις σὰς εἶνε ἀδύνα-

» τον νά τὸ δεῖξητε, διότι τὸ σημεῖον ἀπορροφᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ παιδίου καί κάρνει αὐτὸ νά λησμονῇ τὸ δι' αὐτοῦ παριστανόμενον πρᾶγμα. » Ὁ Ρουσσώ λοιπὸν συνίστα ἀντὶ τῆς ἀφηρημένης γλώσσης τῶν λέξεων καί τοῦ νεκροῦ γραμματος τὴν ἀμεσον θέσιν τῶν πραγμάτων. Αὕτη εἶνε ἡ βάσις τῆς αὐτογνωστοῦ διδασκαλίας, δι' ἧς εἰσῆχθησαν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τὰ μαθήματα τῆς πραγματογνωσίας, ἅτινα κατέχουσι σήμερον τὴν πρώτην θέσιν καί θεωροῦνται ὡς ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ οικοδομήματος. Πλὴν, καίτοι ἡ ἀρχὴ εἶνε ὀρθή, δέν ἐφηρμόσθη πάντοτε αὕτη ἐπιτυχῶς. Ἡ παλαιὰ τῆς καθ' ἑξῆς ἀναλλοιώτου μεθόδος ἀνεφάνη καί ἐν αὐτῇ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πραγματογνωσίας. Αἱ διδόμεναι ἐξηγήσεις πολλάκις καταντῶσι νά εἶνε μαθήματα λέξεων καί αἱ ἀπαντήσεις τῶν παιδίων εἰς τὰς ἀπευθυνόμενας αὐτοῖς ἐρωτήσεις ἀπαιτοῦσιν ἐκ μέρους αὐτῶν μνήμην μᾶλλον ἢ παρατήρησιν ἀτομικήν. Ἡ μηχανικότης, ἀνετιωτέρα διὰ τὸν παραδιδόντα καί προτιμωτέρα εἰς τὴν ἐκνήριαν τοῦ πνεύματος τῶν μαθητῶν, καταργεῖ τὴν ἐργασίαν τῆς προσοχῆς καί τῆς σκέψεως, εἰς ἣν ἀποβλέπει ἡ αὐτόγνωστος διδασκαλία. Καί ἐνταῦθα ὁ σκόπελος ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰ παιδία χειραγωγοῦνται ὑπερβολικῶς καί δέν ἀφινονται ἀρκετὰ ἐλεύθερα εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐμπνεύσεις, ἢ ἔστω καί εἰς τοὺς ἰδίους κῦτιν φερβισμούς, ὅτινες πάντες εἶνε γονιμώτεροι ἢ ἡ διδύχουσι αὐτῶν ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ. Ἡ κεχωραγμένη αὐτοῖς δόξις, πάντοτε ἡ αὐτὴ οὐσα, προβλέπει τόσον εὐκόλως, ὥστε αἱ ἀπαντήσεις δύνανται νά διδῶνται καί πρὸ τῶν ἐρωτήσεων. Ἐπιβέβηλοισιν οἰονεὶ εἰς τὰ παιδία τὴν πρωσιακὴν στρατιωτικὴν ἄσκησιν, εἰδὸς τι γυμνασίων, ἅτινα οὐδόλως ἐκγυμνάζουσι τὸ πνεῦμα. Οὐδέποτε πρέπει νά λησμονῶμεν ὅτι δι' ἐνδομύχου τινός αὐτογνωσίας καί οὐχὶ διὰ μόνον τῶν αἰσθησῶν τὸ παιδίον διακρίνει τὸ μυστήριον τῶν πραγμάτων, καί ὅτι ζῆ εἰς κόσμον ὁμιμαστόν, ἐνθ' ἃν ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθησεις του ζωογονεῖται ἐξ αἰσθηματος καί ζωῆς. Αἱ ἐρωτήσεις δι' ὧν κατενοηλοῦσιν αὐτὸ διαταράττουσι τὴν ἐργασίαν ταύτην, τὴν μὴδὲν ἔχουσιν τὸ κοινόν μετὰ τῆς ἑξῆς ἀναλύσεως, εἰς ἣν καθυπεβῆλλεται αὐθόρως μὲ τὸν κίνδυνον τοῦ νά καταπιγῶσιν ἐν αὐτῷ τὰ σπέρματα τῶν ποιητικῶν του δυνάμεων. Περιοριζόμενον ἐντὸς τοῦ ξηροῦ καί ἀγόνου ὕδατος, ὁ ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τῆς ὕλης. Οὐχ ἦττον ἐκτροχιάζονται αἱ θέλοντες ν' ἀποφύγῃ τὴν ξηρότητα καί περιπίπτοντες εἰς τὸ πάθος ἢ εἰς τὴν αἰσθηματικότητα. Ὁ Ρουσσώ ἰνδοὶ κατὰ τρόπον διάφορον ἐκείνου, καθ' ὃν τὸν ἰννοοῦμεν ἡμεῖς, τὰ ἐκ τῶν πραγμάτων μαθήματα. Δέν παραδέχεται αὐτὰ εἰμὴ ἐντὸς τῆς φύσεως, ἥτις πρέπει νά εἶνε διὰ τὸ παιδίον αἰνεῖ

εὐρὺ σπουδακτῆριον τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος συνέστησεν εἰς τοὺς ἄλλους νά λαλοῦσιν αὐτῷ σαφῶς, ἀπλῶς καί ψυχρῶς, ἀκριβῶς διὰ νά μὴ ἐπερβῆνωσι μετ' ἀδιακρίσιας εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ὄνειροπολήσεις. «Δέν πρόκειται νῦν » περὶ αἰσθηματος, γράφει, εὔτε περὶ καλαισθησίας. Ἀποφεύγετε τὰς περιγραφὰς καί τὴν » εὐγλωττίαν καί τὰ σχήματα καί τὴν ποίησιν. » Ἀρκέσθητε νά παρουσιάζητε εἰς τὸ παιδίον » καταλλήλως τὰ ἀντικείμενα. . . . Ἰσκαστου » νέου ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον βλέπει, ἐξετάζει » ἐπὶ μακρὸν ἀφῶνως. Μὴ ἀποτεινέτε εἰς τὰ » παιδία λόγους, εἰς ἀδυνατοῦσι νά ἐνοήσωσιν. . . » Ὅταν ἴδητε τὴν περιέργειαν τοῦ παιδίου ἀρ- » κούντως ἀπησχολημένην, ἀπτείνετε αὐτῷ » Ἀσκωνικὴν τινα ἐρώτησιν, καθοδηγοῦσάν αὐτὸ » εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας του. Πρέπει νά τὸ » ἀφήσητε ἀνανόγητον ἐπὶ τινος ἡμέρας καί » ἔσπε βέβαιον ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα θά » σκεφθῆ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου. . . . Αἱ πολλὰ- » πλάι ἐρωτήσεις προξενούσι πλῆξιν καί δυσφορίαν » εἰς πάντας, πολὺ δὲ περισσώτερον εἰς τὰ παι- » δις. Μετὰ τινος στιγμῆς εὔτε κἄν ἀκούσῃ » τὰς ἐπιμόρους ἐρωτήσεις καί ἀπαντῶσιν εἰκῆ » καί ὡς ἔτυχεν. Ὁ τρόπος αὗτος τοῦ ἐξετάζειν » αὐτὰ εἶνε μάταιος καί σχολαστικός.» Καί ἐν συντομίᾳ τὸ μόνον ἀληθές καί χρήσιμον ἐκ τῶν πραγμάτων μαθημάτων πρέπει νά παρέχῃται δι' αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων καί διὰ τῶν γεγονότων, ἀνευ τῶν περιττῶν σχημάτων. Τὸ μόνον ἀναγνωστικὸν βιβλίον τὸ δεθὲν εἰς τὸν Λιμίλιον, ὁ Ροβινσῶν Κροῦσσος, εἶνε τὸ θαυμαστότατον ὑπόδειγμα.

Ἰκ τοῦ ἀναπονεύκτου ἀποτελέσματος τῆς ἀπὸ κοινοῦ διδασκαλίας κατὰ μέγα μέρος προέρχεται τὸ ἄτοπον ὅτι τὰ ἐκ τῶν πραγμάτων μαθημάτων ἐξοκείλουσιν εἰς μαθήματα προφορικῶ καί μηχανικῶ καί δέν ἀπεφέρουσι πάντας τοὺς καρπούς, εἰς ἐξ αὐτῶν προσδοκῶσιν αἱ παιδαγωγοί. Ἰσαυτῶς ἐκ τῆς ἰδέας καί τῆς προσδοκίας τῶν ἐξετάσεων περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους παρακινεῖ τοὺς διδασκάλους νά ἐξασκῶσι τοὺς μαθητὰς τῶν καί νά παρασκευάζωσι τινὰς ἐξ αὐτῶν ὥστε νά διακρίπωσι, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν πραγμάτων, τοῦ ὅπου ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ παλαιὸν γυμνάσιον τῆς μηχανικῆς ἀποστήθισις. Καί καί μὲν ταῦτα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐφαρμόζονται ὀλιγώτερον, οὐχ ἦττον ὅμως δέν καταρθῶθη εἰμὴ μετρίως νά ὀβελισθῶσιν. Ὁ Ρουσσώ τὰ ἀπερρίπτει ἀδιστακτικῶς, μετὰ πολλῆς δ' ἐπιμονῆς κατέγεινε ν' ἀποδείξῃ τὰ ἐξ αὐτῶν ἄτοπα. «Ὅταν ἀντίλαμβῶνται τις αὐτὴν » πρὶν ἢ ἐναποθηκεῖται αὐτὸ εἰς τὴν μνήμην, » ἔλεγεν, ἀρύεται κατόπιν ἐξ αὐτοῦ ὄμιλος. » Ἀπ' ἐναντίας δὲ φορτῶνοντας τὸν νοῦν μας ἐν » ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, τρέχουμεν τὸν κίνδυνον νά μὴ

» δυνάμεθα ν' ἀρυσθῶμεν οὐδεμίαν ἰδίαν αὐτοῦ
 » σκέψιν. . . Ὁ Αἰμίλιος οὐδὲν οὐδέποτε θά
 » μάθῃ ἐκ στήθους, οὐδέ κἀν μύθους, οὐδ' αὐτοῦς
 » τοῦ Λαφρονταίου. Ἐπιτρέφατέ μοι νὰ μὴ τὸν
 » ἀφήσω οὔτε ἓνα κἀν νὰ μάθῃ, ἐνόσω δὲν μοῦ
 » ἀποδείξητε ὅτι εἶνε ἀφέλιμον νὰ μανθάνῃ
 » πράγματα, ἅτινα δὲν ἐννοεῖ.» Καὶ οὕτως ἡ
 » μνήμη εἶνε ἰδιότης συγκαταβατικῆ καὶ εὐπειθῆς,
 » ἥτις στέργει πᾶν ὅ,τι παρ' αὐτῆς ζητήσωμεν,
 » ἀλλ' ἡμῶς οὐχὶ ἀνευ κόπου διὰ νεαρὸν ἐγκέφα-
 » λον. Ἀπ' ἐναντίας ἡ ἀντίληψις δέχεται μόνον ὅ,τι
 » νοεῖ σαφῶς. Εὐκόλος καὶ σύντομος ἀπεσβάνει ἡ
 » ἐκμάθησις ἐκ στήθους οὐ μόνον μύθων, ἀλλὰ
 » καὶ καταλόγου λέξεων, τοῦθ' ὅπερ χεῖρον δέ,
 » καὶ δρισμῶν καὶ σελλίδων δλοκλήρων ἀφηρημένων
 » συλλογισμῶν, οὗς τὸ παιδίον ἀπυγγέλλει, ἐξ-
 » ισταμένων τῶν κεχρημένων, πλανωμένων δὲ ὡς
 » πρὸς τὰς γνώσεις καὶ τῶν γονέων καὶ αὐτοῦ τοῦ
 » ἰδίου. Εἰς τὸν Ρουσσῶ ὀφείλομεν τὸ ὅτι κατέστη
 » ὑποπτος ἡ τοιαύτη διὰ τῆς μνήμης ἐργασία,
 » ἥτις εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύει ἢ εἰς τὸ ἀμβλύ-
 » νειν τόσον τὸ αἴσθημα τοῦ φιλολογικοῦ κάλλους
 » καὶ ἀποξηραίνειν διὰ παντὸς τὰς ὠραιότατας σε-
 » λίδας τῶν μεγάλων συγγραμμάτων. Δὲν παραγνω-
 » ρίζει τὴν ἀξίαν τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ νοῦ·
 » ἀλλ' ὁμῶς ἐφρονεῖ ὅτι ἔπρεπε αὐτῇ νὰ καλ-
 » λιεργῆται διαφοροτρόπως. ἌΚαὶ χωρὶς νὰ με-
 » λετᾶ εἰς τὰ βιβλία, λέγει, τὸ εἶδος τῆς μνή-
 » μης τὸ ὁποῖον κέκτηται τὸ παιδίον δὲν μένει
 » ἀργὸν διὰ τοῦτο· πᾶν ὅ,τι βλέπει, πᾶν ὅ,τι
 » ἀκούει ἐντυπῶται εἰς τὸν νοῦν του καὶ τὸ ἐν-
 » θυμῆται, ἀποθησαυρίζει ἐν ἑαυτῷ τὰς πράξεις
 » καὶ τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων· πᾶν ὅ,τι πε-
 » ρισβάλλει αὐτὸ εἶνε τὸ βιβλίον ἐξ οὗ ἀσυνειδή-
 » τως πλουτίζει διαρκῶς τὴν μνήμην του, ἕως
 » οὗ δυνήθῃ καὶ ἡ κρίσις νὰ ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐ-
 » τοῦ. Ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀντικειμένων ἐγκει-
 » ται ἡ ἀληθῆς τέχνη τοῦ καλλιερῆσαι ἐν αὐτῷ
 » τὴν πρώτην ταύτην τοῦ νοῦ του δύναμιν, διὰ
 » τοῦ μέσου τούτου πρέπει νὰ προσπαθῶμεν ὥστε
 » νὰ σχηματίζωμεν ἐντὸς αὐτοῦ εἶδος τις ἀπο-
 » θήκης γνώσεων, χρησιμευσουσῶν εἰς τὴν ἐκπαί-
 » δευσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν νεαρὴν ἡλικίαν καὶ εἰς
 » τὴν διαγωγὴν του καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον
 » τῆς ζωῆς του.» Ἐνταῦθα, ὡς βλέπουσιν οἱ
 » ἀναγνώσται, πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς
 » ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν γεγονότων μνήμης,
 » δι' ἧς ἀθροίζεται τὸ ὕλικόν πρὸς τὸ ἔργον τῆς
 » κρίσεως, λίαν διάφορον τῆς μνήμης τῶν λέξεων
 » ἥτις πρᾶγμα μόνον ψιττακούς. Καὶ διωρθώθημεν
 » ἀληθῶς μέχρι τινὸς σημείου ὡς πρὸς τὴν κατά-
 » χρησιν τῆς ἀπομνημονεύσεως, ἀλλ' ἀρὰ γε
 » πρᾶττομεν πᾶν ὅ,τι δεῖ πρὸς εὐδόκιμον καλλιέρ-
 » γειαν τῆς μνήμης; Μήπως ἡ γραφή, τὴν ὁποίαν
 » τόσον σπεύδομεν νὰ διδάσκωμεν εἰς τὸ παιδίον,
 » δὲν ἀποσβάνει μέσον ὀκνηρίας; Ὅταν διαφυλάτ-

τη τις ἐγγράφως θέμα τι, γινώσκει ὅτι δύναται
 πάντοτε νὰ τὸ ἀνεύρη μεταξὺ τῶν σημειώσεων
 του καὶ δὲν φροντίζει νὰ ἐγχαράξῃ αὐτὸ εἰς τὴν
 μνήμην του. Πλὴν ἡ γραφή, παρὰ τὴν ὀλίγην
 ὑπόληψιν ἣν εἶχε πρὸς αὐτὴν ὁ Ρουσσῶ, ὅστις
 ἠμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὡς περὶ κενσοπουδίας, θὰ ἀπο-
 μείνῃ ἐν τούτοις τὸ περιφιλητόν μέσον τῶν δι-
 δασκάλων, δι' οὗς τὰ γραπτὰ μαθήματα, τὰ
 ἀντίγραφα καὶ ἡ καθ' ὑπαγόρευσιν γραφή εἶνε
 ἀνάπαυσις τοῦ πνεύματος καὶ ὀλίγες θεμελιῶσι
 τὴν δόξαν τῶν ἐπὶ τῶν λαμπρῶν τετραδίων
 τῶν μαθητῶν.

[Ἔπεται συνέχεια]

ΠΩΣ ΕΝΙΣΧΥΕΤΑΙ ΥΦ' ΗΜΩΝ

Η ΘΕΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

[Κατὰ τὸν ψυχολόγον Chaisy.]

Ἡ ἀγωγή τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων εἶνε πρό-
 βλημα πρακτικόν, δυνάμενον νὰ παρασταθῇ ὑπὸ
 δύο μορφῶν· Ἰὸν πῶς νὰ ἀνορθώσῃ τις τὴν διά-
 στροφὴν θέλησιν, καὶ Ἰον πῶς νὰ ἐνισχύσῃ καὶ
 ἀναπτύξῃ τὴν θέλησιν τὴν ἐκ γενετῆς ἀσθενῆ,
 ἢ τοιαύτην γενομένην ἐλλείψει ὑγιεῶς ἀγωγῆς.

Ἐν τῷ ἐπιληφθῇ τις τοῦ δευτέρου τῶν δύο
 τούτων ζητημάτων θὰ εἶνε τὸ αὐτὸ ἐν τινι μέτρῳ
 καὶ νὰ ἀποκριθῇ εἰς τὸ δεύτερον, διότι εἶνε σπά-
 νιον ἡ διαστροφή τῆς θελήσεως νὰ προέλθῃ ἐκ
 τοῦ ὅτι θέλει τις τὸ κακὸν διὰ τὸ κακόν. Ὁ κακὸς
 καὶ ὁ ἀδίκος δὲν ἐνδίδουσιν εἰς τὰ σκληρὰ αὐτῶν
 ἠμιέμφυτα, κατ' ἀρχὰς τοῦλάχιστον, ἐξ ἀγάπης
 τῶν σκληροτήτων, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουσιν εἰς
 τοὺς ἄλλους. Βλέπουσι τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε
 νὰ πράξωσιν, ἔχουσι συνείδησιν τοῦ νόμου, ὅστις
 τὸ διατάσσει, ἢ ὅστις ἀπαγορεύει τὸ κακόν,
 ἀλλὰ δὲν κυριεύουσιν ἱκανῶς ἑαυτοῦς, δὲν ἔχουσι
 τὴν δύναμιν νὰ ἀποφύγῃ τὸν πειρασμόν, ἢ νὰ
 ἀντιστῶσιν εἰς ὅ,τι τοὺς πολιορκεῖ· αἰσθάνονται
 ἑαυτοὺς καμπετομένους ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔπρεπε νὰ
 ὑπομῆνωσιν ὀλίγον ἕνεκεν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τῆς ἀλη-
 θείας. Δύναμις τις οὕτως εἰπεῖν ἀδρανεῖας ἔμπο-
 δίζει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ θέλωσι νὰ ἐννοήσωσιν
 ἢ νὰ ἐνεργήσωσιν. Ἔτεροι μέριμνοι ἐκτοπίζου-
 σιν ἐκεῖνας τῆς συνειδήσεως τοῦ πρὸς ἑαυτοὺς
 σεβασμοῦ, καὶ σύρουσιν αὐτοὺς ψυχῇ τε καὶ
 σώματι πρὸς σκολιὰν διεύθυνσιν. Ὑποχωροῦσιν
 εἰς τὰς προσκλήσεις τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων· ἐγκα-
 ταλείπονται εἰς τὴν γοητείαν τῶν περικυκλῶν-
 τῶν αὐτοῦ φίλων, καὶ τείνουσι προσεκτικόν τὸ
 οὖς εἰς τὰς ἀπατηλὰς φωνὰς τοῦ κόσμου.

Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν δύο τεθέντων ζητημάτων, τὸ
 τῆς ἐπανορθώσεως τῆς παρακτραπειῆς θελήσεως,
 δὲν τίθεται χωριστὰ εἰς τὸν παιδαγωγόν, εἰ μὴ
 ὅταν ὁ ἄνθρωπος διαστρέφῃ τὸ ἀγαθὸν εἰς κακόν,

καὶ τοῦτο εἴτε κατ' ἀκολούθῃαν σατανικῆς τινος
 διαστροφῆς, ἥτις χαίρει παραβιάζουσα τὸν νόμον,
 εἴτε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς πλάνης,
 ἥτις παριστᾷ τὸ κακὸν ὑπὸ τὰ ψευδῆ χρώματα
 τοῦ καθῆκοντος. Πρὸς τοὺς πρώτους τούτους
 ἀμαρτωλοὺς, τοὺς ἐργάτας τῆς ἀδικίας, τοὺς
 αἰτίους τοῦ σκανδαλοῦ, πρέπει νὰ ἐργασθῇ τις
 ἐν ἐργηγόρσει τῆς συνειδήσεως καὶ ἐν ἀναστα-
 τῶσει δλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπου· τῶν δὲ δευτέ-
 ρων, τῶν τυφλῶν, τῶν φανατικῶν, τῶν δεισι-
 δαιμόνων, πρέπει νὰ φωτίσῃ τὸ λογικόν, καὶ
 νὰ διασκεδάσῃ τὰ σκότη. Ἄλλ' εἰς κλειστάς
 περιστάσεις ἡ θέλησις ἀμαρτάνει μᾶλλον ἐξ
 ἀδυναμίας, ἢ ἐξ ἀνταρσίας καὶ φιλαυτίας. Ἐν
 ἐνισχύειν λοιπὸν τὴν θέλησιν τῶν ἄλλων καὶ
 διδάσκειν τούτους νὰ θέλωσι τὸ κρεῖττον, τοῦτο
 εἶνε τὸ οὐσιώδες ζήτημα, ὅπερ προβάλλεται εἰς
 τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Μῆδεῖς δὲ ἄς θεωρῇ ἑαυ-
 τὸν ἀναρμόδιον πρὸς τοῦτο. Ἄπαντες ἀνεξαρτέ-
 τως ὀφείλομεν νὰ ἐνεργῶμεν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς
 θελήσεως τοῦ πλησίον, καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὸ
 κρεῖττονα πρὸς τοῦτο μέσα. Ἐπὶ μὲν τῶν συμ-
 πολιτῶν μας δυνάμεθα νὰ ἐνεργῶμεν διὰ τῆς
 διοικήσεως, ἐπὶ δὲ τῶν ὑφισταμένων μας, ὑπαλ-
 λήλων ἢ ἐργατῶν, διὰ τῆς διαταγῆς, καὶ ἐπὶ
 τῶν τέκνων μας διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγω-
 γῆς. Ἐν καθῆκον ἰδίως ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς
 γονεῖς καὶ εἰς πάντας τοὺς μορφωτὰς τῆς νεο-
 λαιας, εἴτε ἄνδρας, εἴτε γυναῖκας. Αὕτη δὲ ἡ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιδρασις γεννᾶται ἐκ δύο τρό-
 πων· ὅτι μὲν ἐξ ἀσυνειδήτου καὶ ἠμέλει, ὅτε
 δὲ ἐκ συνειδήτου καὶ ἀμέλει. Ἄλλ' οἰαθήτω
 καὶ ἂν εἶνε ἡ μέθοδος, ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ δύνα-
 ται νὰ ἀνεύρῃ τὴν θέλησιν του. Ἡ θέλησις
 τοῦ ἄλλου φωτίζεται καὶ διεγείρεται ὑπὸ τοῦ
 φωτός τῆς ἰδίας ἡμῶν θελήσεως. Ἐνῶ δὲ ἐργα-
 ζόμεθα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων,
 ἐργαζόμεθα συγχρόνως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θελή-
 σεως ἡμῶν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἶπομεν, δύο
 τρόποι ὑπάρχουσι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, εἰς δύο
 μέρη δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν πραγματαίαν
 ἡμῶν ταύτην, εἰς τὸ περὶ ἀσυνειδήτου καὶ ἠμέ-
 λους ἐνεργείας, καὶ εἰς τὸ περὶ συνειδήτου καὶ
 ἀμέλει τοιαύτης.

Α'

Ἐνεργεία τῆς θελήσεως ἀσυνειδήτου
 καὶ ἠμέλει.

Δυνάμεθα νὰ ἐνεργῶμεν, καὶ ἐνεργῶμεν ἠμ-
 μέλως καὶ ἀσυνειδήτως ἐπὶ τῶν ἄλλων εἴτε διὰ
 τῆς ἰδίας ἡμῶν προσωπικότητος εἴτε διὰ τοῦ
 παραδείγματος. Κατὰ τὴν γλῶσσαν τῆς θρη-
 σκείας θὰ ἐλέγομεν ἢτι δυνάμεθα νὰ ἐμπνεύσω-
 μεν τοὺς ἀδελφούς μας. Καὶ πρῶτον διὰ τοῦ ἰδίου
 ἡμῶν προσώπου. Ἰδετε τὸ ἀκαταμάχητον τῆς
 καλλονῆς ἢ τῆς φυσικῆς δυνάμεως. Ἐν ἠθικῶν

ἡμῶν πρόσωπον δὲν ἐπενεργεῖ ὀλιγώτερον τοῦ φυ-
 σικοῦ ἡμῶν προσώπου. Ἦς θὰ ἀρνηθῇ τὸ θέλη-
 τρον τῆς εὐφύας, τῆς ἐπιβολῆς, τῆς πίστεως,
 τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαπᾶν, τοῦ προσόντος αὐτοῦ
 τοῦ χαρακτήρος, ὅστις θέλγει τοὺς ἄλλους; Διὰ
 τῶν χαρισμάτων τούτων, ἐὰν τὰ κατέχωμεν,
 ἐπιβάλλομεν ἢ ἐμπνέομεν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀγά-
 πην, εἴμεθα συμπαθητικοὶ εἰς τὸν κόσμον, πλῆτ-
 τομεν τὰ ἐλατήρια τῆς ψυχῆς. Πατήρ τις εἰθι-
 σμένος εἰς τὸ νὰ ἐμπνέῃ τὴν ὑπακοήν, δὲν ἔχει,
 ἢ νὰ παραγγέλλῃ, καὶ τὸ τέκνον, εἰς ἡ ἢ φωνῆ
 αὐτῆ εἶνε αἰεὶς, ἐκτελεῖ τὸ παραγγελλόμενον
 καὶ ἐν καταστάσει ἐνίοτε ἀσυνειδήτου ἢ βεβή-
 σμου. Καθηγητῆς, ὅστις κέκτηται τὸ δῶρον τοῦ
 διατηρεῖν τὴν παιδαγωγίαν, περιέρχεται ἀθροῦ-
 σως τὴν τάξιν του, καὶ οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν
 θὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιβάλλῃ αἰγὴν
 διὰ τῆς βίας εἰς τοὺς μαθητὰς του. Νοσοκό-
 μος τις ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους ἐμφανίζει-
 ται εἰς τὴν αἴθουσαν νοσοκομείου, καὶ οἱ ἀσθε-
 νεῖς, αἰσθάνονται ἱκανῶς ἀνεκτικῶς τῶν πόνων
 τῶν. Μαθητὴς τις φωνῆ καὶ συμπαθητικῆ δὲν
 ἐξασκεῖ ἐπιτροπὴν τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἐπὶ ταταραγ-
 μένων νεύρων πρὸς κατεύνασιν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ
 θελήσεως ἠραθισμένης πρὸς ἡμεῖς αὐτῆς; Ἐὰν
 ὄργανα τῆς μουσικῆς, οἱ ὧν μεταδίδομεν τὰ
 αἰσθήματα τῆς ψυχῆς μας, δὲν ἐπενεργοῦσι θαυ-
 μασίως ἐπὶ τῶν εἰς μάχην κινουμένων στρατιω-
 τῶν; Ἡ μουσικὴ τοῦ χοροῦ κἀμνη τοὺς χορευ-
 τὰς νὰ ποδοκροτῶσιν, ἢ νὰ κινῶνται κατὰ τὰς
 ὑπαγορεύσεις αὐτῆς· ἢ δὲ θρησκευτικῆ μουσικῆ
 διεγείρει τὰς καρδίας εἰς τὴν προσευχὴν καὶ εἰς
 τὴν θεωρίαν τῶν οὐρανίων. Ἀλλὰ μὴ νομίσητε
 ὅτι μόνος ὁ μηχανισμὸς τῶν ἤχων γεννᾷ τὰ
 ἀποτελέσματα ταῦτα· οὐχὶ εἶνε αὐτὸ τὸ πρό-
 σωπον, ὅπερ σὰς θέλγει καὶ ἠμιλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν
 σας διὰ τῆς φωνῆς τῶν ὀργάνων.

Ἡ ἐμμενος αὕτη ἐνεργεία τοῦ ἡμετέρου
 προσώπου, καὶ περ μὴ ἐξαρτωμένη ἀμέλως ἐκ
 τῆς ἡμετέρας θελήσεως, δύναται ἐν τούτοις καὶ
 ὀφείλει νὰ ἐπιβάλλῃται εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς θε-
 λήσεως, ὅπως κανονίζεται καὶ διευθύνεται ἐννο-
 κῶς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἄλλων· ἄλλως θὰ
 ἦτο ἀναξία λόγου, ἐὰν ἐνήργει ὡς τυφλὴ τις δύ-
 ναμις τῆς φύσεως. Ἐν ἀσήμενον περιστατικῶν,
 ἐν ἀπλοῦν ἐλάττωμα δύναται νὰ ματαιώσῃ τὸ
 θέλητρον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐπεν-
 ἐργείαν· τὸ ἔργον τότε τῆς θελήσεως εἶνε νὰ ἐξ-
 κριβιάσῃ τὸ αἶτιον τοῦ καλύματος, καὶ νὰ διορ-
 θώσῃ τὸ ἐλάττωμα, ὅπερ ἐμποδίζει τὴν ἐνεργείαν
 τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ταύτου
 ἕνεκεν οἱ κεντημένοι τὸ χάρισμα τῆς εὐλογι-
 τίας πρέπει νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν ἐλλείψεων τῆς
 προφορᾶς τῶν, ἐν ἔχῃ τοιαύτας, ἢ τῆς ἀπαγ-
 γελίας, ἥτις τέρπουσα τὸν ἀκρατῆν ἐπιδρᾷ ἐπὶ

τήν θέλησιν του· φωνή τις ὀξεῖα, τόνος τις λίαν ἤχηρός ἐρεθίζει τὰ νεύρα καὶ συσπᾶ τὸν ὄργανισμόν, ἢ ἀποκοιμίζει τοὺς ἀδρανεῖς ἐγκεφάλους. Μία σταγὼν ἐλαίου εἰς τὰ ἐλατήρια μηχανῆς τινος θὰ ἤρκει, ὅπως αἰχμαλωτίσῃ τὰ ὠτα. Ὡσαύτως οἱ κατέχοντες τὸ τάλαντον τῆς μουσικῆς ὀφείλουσι νὰ ἀγρυπνώσιν, ὅπως μὴ ἐκτίθεται εἰς κίνδυνον τὸ θέλημα τῆς φωνῆς των ἢ τοῦ μουσικοῦ ὄργανου των διὰ μιᾶς βίνοφωνίας ἢ σπασμωδικῆς κινήσεως.

Ἀπαξ ἀρθέντων τῶν κωλυμάτων, ἡ ἀσυνείδητος ἐπαφὴ τῆς θελήσεως πρὸς θέλησιν, τοῦ προσώπου πρὸς πρόσωπον, ἐνεργεῖ φυσικῶς. Δυναμίζου νὰ ὠφεληθῶμεν ἐπὶ παραδείγματός ἐκ τῆς μυστικῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἐξασκεῖ τὸ ἐν φῦλον ἐπὶ τοῦ ἐτέρου, ὅπως γεννηθῆ ὡς τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἡ ἀνάγκη μεγαλητέρας τινὸς ἐνεργείας πρὸς παραγωγὴν βίου ὠφελιμωτέρου. Ἡ μύησις οὕτως εἰπεῖν αὐτῆ, ἡ λαοθάουσα ὠθησις τῆς θελήσεως ἐνὸς προσώπου πρὸς ἄλλο ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συνενώσῃ τὰ διεστώτα καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ πᾶσαν ἀντίστασιν ἀντιθέτων αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν. Τὴν παιδαγωγὸν καὶ διεγερτικὴν ταύτην δύναμιν, ὀφειλομένην πολλάκις εἰς τὰ φυσικὰ ἡμῶν χαρίσματα διακρίνομεν εἰς τοὺς διδασκάλους, εἰς τοὺς ῥήτορας, εἰς τοὺς ἱεροκήρυκας καὶ εἰς πάντας τοὺς μυητὰς ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ φρονημάτων, ὧν τὸ θέλημα καὶ ἡ γοητεία διεγείρει καὶ σαγηνεύει τὰς καρδίας τῶν ἄλλων, ὥστε νὰ θέλωσι καὶ νὰ πράττωσιν ὅπως οἱ ἐπ' αὐτῶν ἐνεργοῦντες. Τοιαύτη τις ἦτο ἡ ἐνέργεια, ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τῶν μαθητῶν τοῦ ὁ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος. Δύναμις τις ἐξήρχειτο ἀπ' αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ὅπως θεραπεύῃ τὰς ἀσθενείας τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἐλύκῃ τὰς ψυχὰς καὶ διαφλέγῃ τὰς θελήσεις. Δὲν ἦτο ψευδὴς ἐνθουσιασμός, ὅστις ὑπηγόρευεν εἰς τὸν Πέτρον τὰς λέξεις Ἄκολουθήσω σοι, Κύριε, πανταχοῦ, καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον. » Τοιοῦτον εἶνε ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλήρες χάριτος καὶ δυνάμεως, ἐπενεργεῖν λεληθότως ἐπὶ τῶν ὀπαδῶν του, καὶ οὕτως ἐνεργεῖ ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν, καθιστῶν αὐτοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἐπαγωγούς ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸ εἶδος δὲ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας παρίστα ὁ Κύριος διὰ τῆς φράσεως «μένειν ἐν αὐτοῖς», τοῖς μαθηταῖς δηλονότι.

Ἄλλ' οὐχὶ μόνον τὸ πρόσωπόν μας, ἐνεκα τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων, αἰτίνες τὸ διακρίνομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ παράδειγμά μας ἀφίνει ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων ἀληθὲς ἀποτύπωμα. Χωρὶς λέξιν, χωρὶς ὑπολογισμόν, ἀσκοῦμεν πολλάκις ἀπυνευδῶτως διαρκῆ προσηλυτισμόν ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων, διδάσκοντες αὐτοὺς σιωπηλῶς τὰ σωτήρια, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν οικονομίαν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χρήμα-

τος, τὴν τάξιν ἐν τῷ οικογενειακῷ βίῳ καὶ τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀναστροφῇ. Ὁ βίος ἡμῶν ἐπιπέττει ἐνώπιόν των χωρὶς νὰ ὑψώσωμεν φωνήν· τὸ παράδειγμα κέκτηται δεκαπλασίαν δύναμιν τοῦ λόγου. Διὰ δὲ τῆς κωφάλαου οὕτως εἰπεῖν ταύτης ἐνεργείας τῆς θελήσεως διαμορφοῦνται ἐν τῷ οικογενειακῷ βίῳ ἀρεταὶ κληρονομικαί, παραδόσεις πίστεως, χρηστότητος, ἐπιμελείας, ἀφοσιώσεως, αἰτίνες ἐγκαινιται ἐν αὐτῷ τῷ αἵματι. Τελεῖται εἰδός τι ἐγκεντρίσμου ἢ ἐνσταλάξεως τῶν ἡθῶν ἡμῶν καὶ τῶν φρονημάτων οὐχὶ μόνον μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οικογενείας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐν ἣ ζῶμεν. Οἱοι γονεῖς, τοιοῦτοι καὶ παῖδες. Σπανίως θὰ εἶδῃ τις ἐν οικογενείᾳ ἐργατικῶν γεωργῶν τοὺς παῖδας παρατείνοντας τὸν ὕπνον των μετὰ τὸν ὄρθρον, ἢ μένοντας μετ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καθ' ἣν ὥραν δίδεται τὸ πρόσταγμα τῆς ἐργασίας. Μυστηριώδης τις ἐνέργεια θελήσεως ἀσχεῖται ἐπὶ ἐτέρας θελήσεως, καὶ τοῦτο πρὸς ὄφελος ἀμφοτέρων, αἰτίνες ἐνισχύονται διὰ τῆς τριβῆς καὶ τοῦ κοινῶν βίου. Αἱ θελήσεις ἐνοῦνται εἰς μίαν δέσμη, ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ αὐτῶν ἐπαφῇ διαθερμαίνονται καὶ φθάνουσι ἐνίοτε εἰς ὕψος ἡρωϊσμοῦ σφύζοντος τὴν κινδυνεύουσαν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Οἱοι οἱ ἀρχηγοί, τοιοῦτοι καὶ οἱ στρατιῶται.

Ποσάκις τὸ παράδειγμα δὲν ἐλέγχει τοὺς ἐγωιστάς, τοὺς ὀκνηροὺς, τοὺς δειλοὺς, καὶ δὲν τοὺς ἀσχεῖ νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ κελύφους των! Ἐὰν μὴ τοῦτο, τοῦλάχιστον ὑποχρεοῦνται νὰ δικαιολογῶσι τὴν βραθυμίαν αὐτῶν, καὶ νὰ ἀπολογῶνται διὰ τὸ ἀπρόθυμον τῆς θελήσεώς των· ἠμολογοῦντες δὲ τὴν ἀδυναμίαν των, ἀποδίδουσι λατρείαν εἰς τὰς παιδαγωγούς ἐκαίνας θελήσεις, αἰτίνες δὲ μὲν τοὺς μαγνητίζουσιν, δὲ δὲ τοὺς ὠθοῦσιν. Οἱ νέοι ἐρυθριῶσι διὰ τὴν ἐλλειψιν σεβασμοῦ, καὶ οἱ ὑπηρετῶν διὰ τὴν χαυνότητά των, ὅσάκις βλέπουσι γονεῖς ἢ δεσπότας, ἐνίοτε μάλιστα λευκότριχας, νὰ τελειῶνται ἔργον τι ἐκκερμῆς, ἢ νὰ θέτωσι τὴν χεῖρα εἰς ἐπισκευὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀναβαλλομένην, ἢ νὰ ἀποσπῶσι τὰ νήματα ἀράχνης ἐκ τῆς ὀροφῆς τῆς οἰκίας. Χωρὶς οἱ ἀνώτεροι οὗτοι νὰ συλλογίζωνται, ὅτι οὕτω δίδουσι μαθήματα, οἱ νέοι ἢ οἱ ὑπηρετῶν ἀισθάνονται ἔλεγχον ἀπέναντι μόνης τῆς ὄψεως ἐνεργείας τῶν προϊσταμένων αὐτῶν, ἣτις τοὺς κατηγορεῖ. Ὡσαύτως αἱ ἀσθενεῖς θελήσεις ὑπομένουσι τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰσχυρῶν εἰς περιστάσεις, καθ' ἃς θὰ ἐγκατελείποντο εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν, ἢ εἰς κλίσεις τινὰς ἐνόχους. Δυσκόλως σταυρώνει τις τὰς χεῖρας καὶ δυσκόλως τις ὑποχωρεῖ εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ αἵματος, ὅταν ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετ' ἐλλείψιν ἰσχυροτέρων καὶ ὑγιειντέρων, τῆς ὁποίας αἱ κομάνσεις ἐκτείνονται μέχρις αὐτοῦ, καὶ προξενοῦσι δόνησιν τινὰ ἀνέλπιστον. Οὕτως ἡ ἀπλή-

ἐμπάνσις προσώπου τινὸς διακεκριμένου εἰς τινὰ κώμην ἐπιβιβάζεται εἰς τοὺς κατοίκους, ἀνταναγκάζει εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν παιδῶν καὶ ἀποκτᾶ πολυτίμους συμπαθείας. Ὁ πρωταίτιος δὲ τῶν τοιαύτων τούτων μεταρρυθμίσεων τῶν ἡθῶν καὶ τῶν φρονημάτων δύναται νὰ εἶνε ἡ τελευταῖος ἀμφιβόλλων περὶ τῆς ἐπιρροῆς του.

Ἡ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι οὐδὲν ἔστιν δύναται νὰ τεθῆ εἰς τὰς ἐπιμέρους ταύτας ἐνεργείας τῆς θελήσεως, τὰς ἑστίαις ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκήσωμεν ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἡ γοητεία δύναται νὰ ἐνεργῇ καὶ μακροθεν. Κατάδικός τις τὴν παραμονὴν τῆς ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἐξόδου του, ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς κακὰς ἐξείας του, διότι αἱ παραινέσεις του ἐφημερίου εἶχον κερδήσῃ τὴν καρδίαν του. Αὐτὸς δὲ θάνατος δὲν δύναται πολλάκις νὰ ἀσκήσῃ τὸ ρεῦμα τῶν πνευματικῶν τούτων ἡλεκτρισμῶν. Ἡ μνήμη μητρὸς εὐσεβείας ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐπαναφέρῃ πεπλανημένου υἱοῦ ἀπὸ τῆς σκοτίας εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν καὶ νὰ ὠθήσῃ αὐτόν· εἰς πράξεις ἡρωϊκάς.

Τοιαύτης οὔσης τῆς ἐπιμέσου καὶ λαοφάνου ἐνεργείας ἡμῶν ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν ἡμεῶν μας, τοιοῦτων οὐσιῶν τῶν ἐμπνεύσεων, ἃς δυναμίζου νὰ μεταυθίσωμεν, τὸ πρόβλημα ἵππερ ἰθίσαι μὲν πῶς ἐνισχύεται ἡ θέλησις τῶν ἄλλων. Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐρωτήσεως· τί εἶμεν ἡμεῖς οἱ παιδαγωγοί; Ποῖαν ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ χαρακτήρ μας; Ποῖα προσόντα κέκτηται ἡ προσωπικότης μας; Ποῖαν τέλος μνήμην θὰ ἀφήσωμεν μετὰ θάνατον; Ἄς ὦμεν βίβησι, ὅτι ἡ ἀγωγή τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων εἶνε ἀποτύπωμα τῆς ἀγωγῆς τῆς ἰδίας ἡμῶν θελήσεως. Ἄς μὴ κολακευώμεθα ὅτι δυναμίζου νὰ διεγείρωμεν τοὺς ἄλλους διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ προσώπου μας, ὅταν ἡ ἐνέργεια μας εἶνε πρὸς τὴν μετρίαν ἀξίαν. Δὲν θὰ δυναμίζωμεν νὰ ἀνεγείρωμεν τοὺς ἀδελφοὺς μας, ἐὰν μὴ ἔχομεν συσσωρευθῆ ἀποταμίματά, καὶ ἐὰν μὴ ὑπάρχη ἐν ἡμῖν τι τὸ ἐκχειρίζον. [Ἰσπερ τὸ τέλος]

Ἐν Ἐθῶν.

Α. ΜΑΙΝΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ, ΒΡΟΥΝΕΛΕΣΚΗΣ, ΠΑΥΛΟΣ ΟΥΚΕΛΛΟΣ

Ἐἴς τινος τῶν ἐπιστολῶν μου ἀνέφερον ἐνίοτε τὴν λέξιν προοπτικῆ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὀλίγοι ἴσως ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» ἔχουσι σαφῆ τῆς λέξεως ἔννοιαν, ὅσο δὲν νομίζω πάντη περιττὸν νὰ εἶπω ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς γραφικῆς. Ἡ Προοπτικῆ, ἢ Σικνογραφικῆ (ὡς θὰ ὀνομαζέτο νομίζω καταλληλοτέρως) εἶνε μέθοδος τις συνισταμένη εἰς

γεωμετρικὰς τινὰς ἐργασίας, δι' ἃν δύναται ὁ ζωγράφος νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὰ ἀντικείμενα τῆς τέχνης καὶ τῆς φύσεως ὡς φαίνονται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ θεατοῦ ἰσταμένου εἰς τι ὀρισμημένον σημεῖον. Παρετηρήθη ὅτι αἱ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ φεύγουσαι ἐρίζοντις γραμμαί, καίτοι παραλλήλοι οὐσαι, φαίνονται ἡμῶς ὅτι τείνουσιν ἀπᾶσαι πρὸς ἓν σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος. Τοῦτο δύναται πᾶς τις ν' ἀντιληφθῆ, ἐὰν ἰστάμενος εἰς τὸ ἄκρον ἐνός μικροῦ διαθρόμου παρατηρήσῃ προσεκτικῶς, θέλει εἶδῃ τότε ὅτι ἡ ἄρσφῃ τοῦ διαθρόμου ταπεινοῦται βαθμηδόν, ὅτι τὸ ἔδαφος ἀνοψύεται, καὶ ὅτι τέλος οἱ ἄξοι τῶν πλευρῶν τοῦ διαθρόμου ταπεινοῦται ἐν τῇ προσεκτικῆς των, ὑπερ ἀπολείκνυται, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὅτι ἀπᾶσαι αἱ παραλλήλοι γραμμαί, αἱ φεύγουσαι ἐρίζοντις ἀπὸ τοῦ θεατοῦ, φαίνονται ὡς νὰ ζητώσι νὰ συνενωθῶσιν ἐν τινι σημείῳ τοῦ ὀρίζοντος, ὃ εὐρίσκειται κατατικρῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἐὐ σημείον τοῦτο εἶνε τὸ λεγόμενον σημεῖον ὀρασεως, lo point de vue τῶν Ἰταλῶν, il punto di vista τῶν Ἰταλῶν.

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς τῶν γραμμῶν διεθνήσεως μέρος τοῦτο τῆς προοπτικῆς ὀνομαζέται Ἰταλικῆ Προοπτικῆ, διότι ὑπάρχει ἕτερον μέρος τὸ ἀφορῶν τὴν φθορὰν τῶν χρωμάτων ὀνομαζόμενον ἀερώδης προοπτικῆ.

Ὡς γνωστὸν, ἡ ἀερώδης, ἢ αἰθρῶν, ἢ αἰθρῶν ἐν ἣ ζῶμεν, ἔχει χρῶμα κανόν, εἶνε εἶνε τὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπᾶντα δὲ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντικείμενα, καίτοι διαφόρως χρωματισμένα, μετέχουσιν ὅμως καὶ τοῦ χρώματος τοῦ ἀέρος περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον, ἀναλόγως τοῦ περιβαλλομένου ὄγκου ἀέρος ἐνὸς μέρους τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ θεωρουμένου ἀντικειμένου. Ὄντω τὰ μακρὰ μακροχρωμένα ἀντικείμενα βάπτονται πλείοτερον μετὰ τὸ κανόν τοῦ ἀέρος χρῶμα, ὡς τοῦτο γίνεται καταφανές εἰς τὰ λίαν μακροχρωμένα ὄρη.

Πλὴν τῆς φθορῆς καὶ ἀλλοιώσεως ταύτης τῶν χρωμάτων, τὰ ἀντικείμενα τροποποιεῖται καὶ ἄλλως πῶς, αἰτία δὲ τούτου εἶνε ἡ ἀπόστασις, ὡς ἐκ τῆς ὑποῦς πᾶσαι τῶν ἀντικειμένων αἱ λεπτομέρειαι ἐξαφανίζονται βαθμηδόν. Ἡ ἀερώδης προοπτικῆ δὲν ὑποβάλλεται εἰς κανόνας, ὡς ἡ γραμμικῆ, ἡ μόνη δὲ μέθοδος πρὸς ἀκριβῆ τῆς προοπτικῆς τήρησιν εἶνε ἡ πείρα καὶ ἡ ἀσφαλῆς κρίσις τοῦ ζωγράφου. Ἀλλὰ καὶ ἡ γραμμικῆ ἀφορᾷ κυρίως εἰς κανονικὰ σχήματα καὶ εἰς ταῦτα ἐφαρμόζεται ἡ μέθοδος αὐτῆς. Ὅσον ἡμῶς ἀφερᾷ εἰς τὰ μὴ κανονικά, εἶνε εἶνε τὰ ἑνῶρα, αἱ ἀνωμαλῆαι τοῦ ἔδαφους, τὰ σύννεφα καὶ αὐτὰ τὰ ζῆα, ἡ μέθοδος δὲν ἀρκεῖ, διὸ ἀπαιτεῖται ν' ἀποκτήσῃ ὁ ζωγράφος τὸ προοπτικόν, ὡς εἶπεν, αἰσθημα, ὅπως ρυθμίσῃ τὴν χεῖρά του, ἕνα μὴ ἐξακέλλη εἰς τερατώδη λάθη.

Ὁ καλῶς καὶ ἀκριβῶς τηρῶν ἀμφοτέρω καλλι-

τέχνης ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ δύναται νὰ χρη-
γήσῃ εἰς αὐτὰ ἄφατον καλλονὴν καὶ ἀληθῆ μα-
γείαν, προερχομένην ἐκ τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης,
ἣτις κινεῖ τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκπληξίν
πάντων. Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων στηρίζονται
τὰ λεγόμενα *Πανοράματα*, τὰ ὁποῖα τελευταίως
ἐτελειοποιήθησαν θαυμασίως.

Ζήτημα ἠγέρθη μεταξύ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ
καλλιτεχνῶν ἂν ἡ προοπτικὴ ἦτο γνωστὴ εἰς
τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ζωγράφους. Τινὲς ἠρή-
θησαν τοῦτο λαμβάνοντες ὡς ἐπιχείρημα τινὰς
τῶν ἐν Πομπηεῖ ἀνακαλυφθεισῶν ἀρχαίων γρα-
φῶν, ἐν αἷς φαίνεται τῶ ὄντι ἄγνωστον τὸ μέρος
τοῦτο τῆς τέχνης. Ἄλλ' ἄλλοι, πολὺ ὀρθῶς νο-
μίζω, ἰσχυρίσθησαν ὅτι, ἐὰν τοῦτο εἴνε ἀληθές
εἰς τινὰς, εἰς ἄλλας ὁμοῦ παρατηρεῖται ἀκριβεία
καὶ γνώσις καταφανῆς τῆς προοπτικῆς. Ἄλλως
τε βέβαιον εἶνε ὅτι οὐδὲν τῶν διαφημιζομένων ἐν
τῇ ἀρχαιότητι ἔργων τῶν μεγάλων ἐκείνων ζω-
γράφων διετηρήθη μέχρις ἡμῶν, τὰ δὲ ἀναπο-
λειφθέντα εἶνε ἔργα ἀσήμερον καλλιτεχνῶν ἐργα-
ζομένων ἐν Ρώμῃ, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδὲν παράδο-
ξον ἐὰν ἀπαντῶσι παραμελούμενοι οἱ κανόνες τῆς
προοπτικῆς, ὡς καὶ σήμερον παραμελοῦνται ὑπὸ
μετρίων ζωγράφων. Ἄλλὰ περιττὴ καθίσταται
πᾶσα περὶ τοῦ ζητήματος φιλονικία, ἀφοῦ διά-
φοροι συγγραφεῖς Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι λαλοῦσι
περὶ προοπτικῆς ὡς περὶ γνωστοῦ πράγματος.
Ἰδίως ἀναφέρουσι τὸν Βιτρούβιον, ὅστις λέγει
ὅτι ἂν Ἀγάθαρχος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Δημόκρι-
τος καὶ ὁ Ἀναξαγόρας ἔγραψαν περὶ τῆς ἐν
» τοῖς θεάτροις σκηνογραφίας, καὶ ὅτι ἐδίδαξαν
» οὗτοι διὰ ποίου τρόπου δύναται τις, θέτων ση-
» μείων τι ἐν τινι τόπῳ, νὰ μιμηθῆ ἀκριβῶς τὴν
» φυσικὴν τῶν γραμμῶν διεύθυνσιν τῶν ἀπὸ τοῦ
» ὀφθαλμοῦ ἐξερχομένων, καὶ οὕτω νὰ ἐπιτυγ-
» χάνῃ ὥστε τὰ ἐν λείᾳ ἐπιφανείᾳ ζωγραφου-
» μενα νὰ φαίνωνται πού μὲν χωροῦντα εἰς τὰ
» ἔμπροσθεν, πού δὲ ὑποχωροῦντα εἰς τὰ ὀπίσω.»

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς γραφικῆς εἶχε λησμονηθῆ
τέλεον μέχρι τοῦ Φλωρεντινοῦ Φιλίππου Βρουνε-
λέσκῃ, ὅστις πρῶτος ἐξ ἰδίας μελέτης, ὡς ἀνα-
φέρει ὁ Βαζάρης, ἐπενόησε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
15^{ου} αἰῶνος μεθόδον τινὰ συνισταμένην εἰς τὴν
διατομὴν (intersection) τῶν γραμμῶν, δι' ἧς
κατάρθωσιν ἔχων ὑπ' ὄψει μόνην τὴν κάτοψιν
καὶ τὴν ὀρθογραφίαν κτιρίων τινῶν τῆς Φλωρεν-
τίας ν' ἀναπαραστήσῃ αὐτὸ διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ
ἐπινοηθείσης μεθόδου. Σήμερον πᾶς ἀρχιτέκτων
εἴτε μηχανικὸς δύναται, διὰ τῆς τελειοποιηθεί-
σης ταύτης μεθόδου, νὰ ἀναπαραστήσῃ εὐχερῶς
κτίρια μὴ ὑπάρχοντα, ἢ ὑπάρχοντα μὲν ἀλλὰ
μὴ ἔχων αὐτὰ ἐνώπιόν του, τότε ὁμοῦ τὸ ἔργον
τοῦ Βρουνελέσκῃ ἐκτεθὲν δημοσίᾳ ἐφάνη τι ἐκ-
τάκτως θαυμάσιον. Τὴν μεθόδον του ταύτην ἐδί-
δαξεν ὁ Βρουνελέσκῃ εἰς τὸν τότε νεὸν ζωγρά-

φον καὶ φίλον του Μασάκκιον, ὅστις ἐφήρμοσεν
αὐτὴν εἰς τὰ ἔργα του, ἐν αἷς παρέστησεν οἰκο-
δομὰς καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Βρουνελέσκῃ ἤσκησε καὶ τὴν γλυπτικὴν
μετὰ δεξιότητος σπανίας, πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς
περὶ τὴν γλυπτικὴν ἰκανότητός του ἀναφέρεται
τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον. Ὁ γλύπτης Δονάτος, ἢ Δο-
νατέλλος ὡς ἐπωνομάσθη, εἶχε κατασκευάσῃ μετὰ
πολλῆς σπουδῆς καὶ μελέτης ἕνα ἐκ ξύλου ἐσταυ-
ρωμένον· ὅτε ἐτελείωσεν αὐτόν, νομίσας ὅτι ἐξε-
τέλεσεν ἔργον σπάνιον ἐν τῇ τέχνῃ, ἔδειξεν αὐτόν
εἰς τὸν φίλον του Φίλιππον ζητῶν νὰ μάθῃ τὴν
κρίσιν του. Ὁ Φίλιππος ἤλπιζεν ἐκ τῶν λόγων
τοῦ Δονατέλλου ὅτι ἐμελλε νὰ ἴδῃ κατὰ τι ἔξο-
χον, ὅτε δὲ εἶδε τὸν ἐσταυρωμένον ἐκείνον, δὲν
ἠδυνήθη νὰ μὴ γελάσῃ. Ὁ Δονατέλλος παρεκά-
λεσε τότε αὐτόν νὰ ἐκφράσῃ ἄνευ συστολῆς τὴν
γνώμην του, καὶ τότε ὁ Φίλιππος μετὰ τῆς συ-
νήθους αὐτῶ ἐλευθεροστομίας τῶ εἶπε:

— Φίλε Δονατέλλε, μοὶ φαίνεται ὅτι ἐκρέμα-
σες ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἕνα χωριάτην καὶ ὄχι τὸν
Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν τελειότερον τῶν ἀνθρώπων
κατὰ τὸ σῶμα. Ὁ Δονατέλλος, οὐ ἐκεντήθη ἢ
φιλαυτία ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Βρουνελέσκῃ,
τῶ ἀπήντησεν— Ἀἴ, φίλε μου, εὐκόλον εἶνε νὰ
ἐπικρίνῃ τις, ἀλλὰ δύσκολον νὰ ἐργασθῇ. Λάβε
λοιπὸν καὶ σὺ ἐν τεράχιον ξύλου καὶ ἀπόδειξε
ὅτι δύνασαι νὰ κάμῃς τι ὁμοῖον.

Ὁ Βρουνελέσκῃ δὲν ἀπήντησε παντάπασιν,
εἰσελθὼν ὁμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν του, εἰργάσθη ἐν
κρυπτῶ ἐπὶ μῆνας τινὰς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας
εἰς ἕνα ὄρατον ἐκ ξύλου ἐσταυρωμένον. Τελειώ-
σας αὐτόν προσεκάλεσε τὸν φίλον του Δονατέλλον
ἡμέραν τινα νὰ προγευματίσωσιν, ὅστις καὶ ἐδέ-
χθη· ὅτε δὲ διέβαινον ὁμοῦ ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, ὁ
Βρουνελέσκῃ ἠγόρασεν ἐδώδιμά τινα διὰ τὸ πρό-
γευμα, καὶ παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν Δονατέλλον
εἰπὼν πρὸς αὐτόν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ
τὸν περιμένῃ ὀλίγον· ἀφίχθεις ὁ Δονατέλλος εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ Βρουνελέσκῃ, ἣτις ἦτο ἰσόγειος,
αὐθὺς ὡς εἰσῆλθεν, εἶδεν ἐκπληκτος εἰς ἀρμόδιον
φῶς ἐκτεθειμένον τὸν ἐσταυρωμένον τοῦ Φιλίππου·
τοσοῦτον δ' ἐξπλήχθη ἐκ τῆς τελειότητος τοῦ
ἔργου, ὥστε ἀνοίξας, ὡς ἐν ἐκστάσει, τὰς χεῖρας
ἀφῆκε νὰ πέσωσι τὰ πόδια καὶ ὁ τυρὸς εἰς τὸ ἔδα-
φος, τὰ ὁποῖα ἐβάσταζεν εἰς τὰς χεῖράς του.
Ὅτε ἐφθασεν ὁ Βρουνελέσκῃ καὶ εἶδε τὰ πό-
δια τετραυρμένα καὶ τὸν τυρὸν κατὰ γῆς, — Τι ἔκα-
μας, τῶ λέγει, Δονατέλλε; Τώρα μὲ τί ὄρα προ-
γευθῶμεν; — Καλὰ, τῶ ἀπάντη ἐκείνος, ἐγὼ
ἔφαγα τὸ μέρος μου, φάγε τώρα καὶ σὺ τὸ ἰδι-
κόν σου. Σὲ λέγω μόνον, ὅτι εἰς σὲ ἐπιτρέπεται
νὰ ἐργάζεσαι Χριστοῦς, εἰς ἐμὲ δὲ χωριάτας.

Ἄλλ' ὁ Βρουνελέσκῃ, εἰ καὶ ὑπερέβη τότε
τὸν γλύπτην Δονατέλλον, προύτιμησε μάλλον
νὰ μὲν ἀρχιτέκτων, διότι, ὡς ἔλεγεν, τὰ ἔργα

τοῦ ἀρχιτέκτονος μένουσιν αἰώνια καὶ μετ' αὐτῶν
δαιμονίζεται καὶ τὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος ὄνομα.
Πρῶτος οὗτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπανε-
φερον εἰς ζωὴν τὴν ἀρχαίαν ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ
ἤγειρε τὴν ἀμύλλαν τῶν συγχρόνων του εἰς μι-
μησιν, καταστήσας τοὺς ἀρχαίους ρυθμούς γνω-
στοὺς καὶ ἀρεστοὺς εἰς τὸ κοινόν. Ἐὐ διασημότα-
ρον τῶν ἔργων του ὑπῆρξεν ὁ θόλος τοῦ καθεδρι-
κοῦ ναοῦ τῆς Φλωρεντίας, πρὸς ἔγερσιν τοῦ
ὁποῦ προσηκλήθησαν ἀρχιτέκτονες ἐκ διαφόρων
τῆς Ἰταλίας μερῶν, ὅπως λύσωσι τὸ ζήτημα τῆς
τοῦ θόλου κατασκευῆς, τὸ ὁποῖον, ἐνεκα τῶν με-
γάλων διαστάσεων, καθίστατο λίαν δυσχερές.
Ὁ Βρουνελέσκῃ προταίνας νὰ ἀνεγείρῃ αὐτόν
ἄνευ ἐκρίματος ἢ θεωρήθη καταγέλαστος καὶ
μωρός, ἀλλ' οὗτος μετὰ τοσαύτης σπουδαιότητος
ἐλάλησεν εἰς πλείστους περὶ τοῦ σχεδίου του,
ὥστε ἐπὶ τέλος ἀπεδέχθη ὅτι μόνος οὗτος ἦτο
ἰκανὸς νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ γιγάντιον ἐκεῖνο
ἔργον, καὶ εἰς αὐτόν ἀντέβη ἢ κατὰ τὸ σχέδιόν
του ἐκτέλεσις τοῦ θόλου.

Μετὰ τὸν Βρουνελέσκῃ ὁ Πιζυλὸς (Πυκαλλὸς)
εἰργάσθη ἀόκυνος πρὸς λύσιν τῶν παντοδαπῶν
προβλημάτων τῆς Προοπτικῆς, καὶ ἐφήρμοσε
τοὺς κανόνας αὐτῆς μετ' ἰδιαζούσης τέχνης καὶ
ἀφοσιώσεως εἰς τὰ πλείστα τῶν ἔργων του. Ἦ
πρὸς τὴν Προοπτικὴν ἐφασίς τοῦ ἀνθρώπου τού-
του κατέστη εἶδος τι μονομανίας. Διηγούνται
ὅτι ἐγένετο μελαγχολικὸς καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου
ἐσκέπτετο ἢ περὶ τῆς ἀγαπητῆς του Προοπτι-
κῆς. Ἐκλείετο δὲ ἐπὶ ἐβδόμησιν καὶ μῆνας ὁλο-
κλήρους πρὸς αὔρασι νέων μεθόδων καὶ ἐφαρμο-
γῶν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἠγρύπνει πλείστον ἐργα-
ζόμενος τὴν νύκτα, ἢ γυνὴ του προσεκάλεσε αὐτόν
νὰ κατακλιθῆ· οὗτος τότε τῇ ἀπάντη· «Σὲ πι-
σαν γλυκεία εἶνε ἡ Προοπτικὴ! καὶ ἐξηκολούθει
νὰ ἐργάζεται.»

Ὁ Πιζυλὸς δὲν ἦτο ἰσθηρμένος φυσικῆς περὶ
τὴν τέχνην εὐφυΐας, ἰδίως εἰς τὴν παράστασιν
παντοίων ζῶων καὶ μάλιστα πτηνῶν ἦτο ἀμίμη-
τος. Ὁ Βαζάρης ἐκινεῖ λίαν γραφὴν τοῦ τινος,
ἐνθα παρέστησι λίοντα παλαιόντα μετὰ ὄρεας.
Ὁ ὄρις οὗτος διὰ τῶν ἰσχυρῶν ἐλιγμῶν του ἐδαί-
κνυε τὴν θηριωδίαν του καὶ τὸ δηλητήριο ἐφα-
νέτο ὅτι ἀνέβλυζεν ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ τῶν
πυρίνων ὀφθαλμῶν του. Ἰναὶ δὲ που μία ζω-
ρικὴ παρῶσα θεωρεῖ βούτι καλλίστα ἐν συστολῇ
(rasourai) ἐσχαθισμένον.

Ἐξωγράφθησεν προσέτι τὴν *Ἠλλάδα* τοῦ Ἀδάμ
καὶ τῆς *Ἰβίας* καὶ τὴν *Παρακοῆν* αὐτῶν, ἐνθα
παρέστησεν τὰ τοπία ἐν ταῖς γραφαῖς ἐκείναις

Ὁ Βαζαντινὸς γινώσκων εἶνε, ὅτι τοὺς θόλους τῶν
κατεσκευάστων ἄνευ τῆς βοηθείας ἐκρημμάτων. Ἐὐ πλεί-
στον μέρος τῶν θόλων τῶν λέγει ὁ Augustin Chouisy,
ὁφείνουσιν οἱ βοζαντινοὶ οἰκοδόμοι ἐν τῷ διαστήματι
ἄνευ οἰουδὴποτε ὑποστηρίγματος.

μετὰ πλείστους περὶ τὴν προοπτικὴν τελειότη-
τος τῶν πρὸ αὐτοῦ ζωγράφων. Ἰὴς τὸν Κατα-
κλυσμὸν τοῦ Νῶε μετὰ τῆς Κιβωτοῦ παρίστησε
καλλίστα τοὺς πνιγομένους, τὴν Θυελλαν καὶ τὴν
μακίαν τῶν ἀνέμων, τὰς ἀστραπάς, τὰ συνθλιώ-
μενα θένοντα καὶ τὸν τρομόν τὸν κατακλύβοντα τότε
τοὺς ἀθλίους θνητούς, μὴ ἐλπίζοντας σωτηρίαν
οὐδᾶμού. Ἄλλ' ἡ πολλὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν Προοπτι-
κὴν προσήλωσις κατέστησεν αὐτόν ἐπὶ τέλος
ξηρόν καὶ ἀτονον, τὰ δὲ ἔργα του εἶχον ἀπο-
λέτη πᾶσαν ἀξίαν παρὰ τῶ κοινῶ. Τοῦτο ἐνοή-
σας καὶ αὐτὸς ἀνέλαθε νὰ ζωγραφίσῃ τὸν Ἅγιον
Θωμᾶν ψηλαφῶντα τὰς πληγὰς τοῦ ἐμψυκισθέν-
τος Ἰησοῦ, ἠλπιζε δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἔργου του
ἐκείνου θὰ ἠδύνατο νὰ δεξασθῆ ἐν τῇ μέλλοντι.
Διὸ κατέβυλε πλείστην ἐπιμελείαν εἰς τὸ ἔργον
του ἐκεῖνο, ὅπως δὲ μὴ βλέπωσιν αὐτὸ πρὶν ἢ
τελειωθῆ, κατασκευάσῃ διὰ σκευῶν γύρω τοῦ
τοίχου τῆς ἐκκλησίας περικλεισμένῃ, δι' αὐτὴν ἐκαλύ-
πτετο τὸ ἔργον καὶ ἐκεῖ ἔμεινε ἐργαζόμενος.
Ἠμέραν τινα ἠρώτησεν αὐτόν ὁ φίλος του Δο-
νατέλλος, τί εἶνε τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον τόσον
ἐπιμελῶς ἀπέκρυπτε; ὁ Πιζυλὸς ἀπάντησεν·
Παρίστα καὶ θὰ ἴδῃς τοῦτο ἔργον. Ὁ Δονα-
τέλλος δὲν ἐπέμεινε πλείστον, ἀλλὰ μετὰ τινὰς
ἡμέρας, διαβαίνων ἐκείθεν, εἶδε τὸν Πιζυλὸν
ἀποκαλύπτοντα τὸ ἔργον του, ὅστις τὸν ἠρώ-
τησε τότε ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ τὴν γνώμην του.
Ὁ Δονατέλλος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς παρετή-
ρησε προσεκτικῶς τὸ ἔργον, Ἄ, φίλε Πιζυλε, τῶ
λέγει· τώρα βρε ἦτο καιρὸς νὰ καλύπτεται, σὺ
ἀποκαλύπτεις! Ὁ λόγος οὗτος κατεκεραύνωσε
τὸν ἀτυχῆ καλλιτέχνην, κατανοήσαντα ὅτι εὐχὴ
δόξαν, ὡς ἠλπιζεν, ἀλλὰ κατασφύγγη ἔμελλε
νὰ ἰδέσθῃ Ἐκλείετο ἐκτετα ἐντὸς τοῦ σπουδα-
στηρίου του καὶ ἐγκαταλείψας τὴν ζωγραφικὴν
ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Προοπτικὴν καὶ
οὕτω διεσκέδαζε τὴν ἀνίαν του.

Κόρυμφος. Ἀθήνα, 1900.

Γ. Κ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Α

Ὁ Λοχαγὸς Παρναρ ἦτο τύπος τῶν τελευταίων
στρατιωτῶν τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, ὅπως σήμερον
πλέον δὲν ἀπαντῶσιν.

Ἰβλιν ἐγκαταλείψῃ τὸ χωρίον τῆς γεννήσεώς
του καὶ μετέβη εἰς Ἀλγερίαν μετὰ τὸ ὄπλον ἐπ'
ἑαυτοῦ καὶ ἐπέστρεψε λογίας. Ἐν Κρημαίε ἠξιώθη
τοῦ πρώτου τιμητικοῦ μεταλλίου ἢ ἐκστρατείας
τῆς Ἰταλίας τὸν ἔκαμιν ὑπολοχαγόν, καὶ ἀργό-

τερον ἐν τῇ κατὰ τῆς Πρωσσίας πολέμῳ προήχθη εἰς λοχαγόν.

Εἰς τὸ σύνταγμα οἱ πάντες τὸν ἡγάπων καὶ τὸν ἐσέβεντο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφοβούντο. Καθ' ὅσον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἦτο τυπικώτατος. Αὐστηρὸς μὲ τοὺς ἄλλους ὅπως καὶ μὲ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του, ἀγαπητὸς μὲ τοὺς συναδέλφους, ἀγαθὸς μὲ τοὺς στρατιώτας.

Ἐτοιμὸς πάντοτε νὰ ἀντικαθίστῃ συνάδελφον κεκμηκότα ἢ βαρυνόμενον τὴν ὑπηρεσίαν, ἂν τις τῶν ἀνδρῶν του ἠσθένει, ἦτο ἀνήσυχος, μετέβρινε διαρκῶς εἰς ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ νοσοκομεῖον, καὶ ὅταν ἐγένετο καλὰ, τῷ ἐδίδοε προθύμως ἀδειαν πολλῶν ἡμερῶν μετ' ἐλευθεριότητος, ἥτις ἔμεινε παροικιῶδης.

Οἱ νεαροὶ ἀξιωματικοὶ ἐν ταῖς κατ' ἴδιαν αὐτῶν συνομιλίαις τὸν περιέπαιζον· ἀνέφερον ἐπανελημμένες αὐτοῦ ἀταξίας περὶ τὴν ἔκφρασιν· διηγούντο χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἀποτυχίας αὐτοῦ ἔρωτικας· ἀλλὰ κατὰ βῆθος ὅλοι εἶχον δι' αὐτὸν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην.

Ὁ λοχαγὸς Βερνάρ τῷ 1876 διήγεν ἡσύχως ἐν τῇ εἰρηνικῇ φρουρᾷ τῆς πόλεως Κόν ἐπὶ τοῦ Λείγης, καταλείπων εὐχαρίστως εἰς τὸν ὑπολοχαγόν του τὴν ἀνάπτυξιν τῶν νέων στρατιωτικῶν θεωριῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν κατελάμβανε γρῦ καὶ περιμένων ἐν γαλήνῃ τὴν ὥραν ὅπως ζητήσῃ τὴν σύνταξίν του.

Πάντοτε ὁ πρῶτος ἐφθάνεν εἰς τὸν στρατῶνα ὅπως καὶ εἰς τὸ καφενεῖον, ὅπου ἔπιπε τὸν καφέν του καὶ ἐπικίε τὴν συνήθη του παρτίδαν. Ἐπειτα μετέβρινε ἐκ νέου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον πρὸ τοῦ γεύματος διὰ νὰ πῖν τὸ ὀρεκτικόν του καὶ μετὰ τὸ γεῦμα μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν ἐξηφανίζετο.

Τὴν Κυριακὴν δὲν ἐγευματίεε ποτὲ μετὰ τῶν συναδέλφων του.

Οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ ἐσχολίαζον ἐκάστοτε τὰς περιοδικὰς ταύτας ἐξαφανίσεις τοῦ λοχαγοῦ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐζήτηε νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ μυστικόν. . . Ὁ ἀπὸ τῆς γυνῆς τῆς ἐν τῇ βίῳ τοῦ λοχαγοῦ. Αὐτὸς δ' ἴδιος δὲν τὸ ἠρνήθη ποτὲ ἐν συνομιλίᾳ, καὶ ὅταν παλαιὸς συνάδελφος ἐσοδῶν καὶ δημόσιος τὸν ἠρώτα :

— Ἐ λοιπὸν, Βερνάρ, πῶς πηγαίνουν οἱ ἔρωτες ;

— Ὁραῖα, ὠραῖα, λοχαγέ, ἀπεκρίνετο γελῶν. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζε πλειότερον καὶ εἰς πολλοὺς ἢ περιέργεια ἦτο ζωηροτάτη.

Ὁ γηραλέος ἀξιωματικὸς κατῴκει δύο μετρίως ἐπιπλωμένα δωμάτια καὶ τὰ πρόσωπα τῆς οἰκίας ἐπιτηδῆως ἐρωτηθέντα ἀπεκρίθησαν ὅτι οὐδέποτε ἐκείθεν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακαλύψωσιν οὐδ' ἔγνος διαβάσεως γυναικός.

Ἐξήρχετο λοιπὸν κρύφα, ἀπὸ τὸν ἔβλεπεν εἰσερχόμενον εἰς τὴν οἰκίαν ; Διόλου. Ὁ ὑπολο-

χαγὸς Φορσεβίλ, ὅστις ἐκάθητο ἀπάναντι, ἀφειρώθη ἐπὶ ὥρας καὶ νύκτας εἰς κατασκοπεῖαν, ἀλλ' οὐδὲν ἀνεκάλυψεν.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ κατῴκουν, ἐκτός τοῦ λοχαγοῦ, εἰς μουσικοδιδάσκαλος, εἰς εἰσπρακτὴρ δημόσιος μετὰ τῆς συζύγου του, ὑπερωρῆμου πλέον, καὶ χωρική τις, ἥτις περιεποιεῖτο χαριτωμένον κωράκιον πέντε ἐξ ἑτῶν.

Ποῦ λοιπὸν κατέτριβε τὰς ἔρωτικὰς του ὥρας ὁ λοχαγός ;

Β

Ἐσπέραν τινὰ ἐγένετο ἐν τῇ καφενείᾳ ὑποδοχὴ τῶν ἀξιωματικῶν συντάγματος, ὅπερ διέβη ἐκεῖθεν.

Ὁ λοχαγὸς Βερνάρ, πάντοτε ἀκριβὴς εἰς πᾶν ὅ,τι ἀπέβλεπεν εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε ἐκ πλαγίου τὴν ὑπηρεσίαν, δὲν ἔλειψε νὰ μεταβῇ.

Ἡ ἀθουσα ἦτο πλήρης· ὁ καύσιον ὑπερβολικός· ἔπιον πολὺ καὶ συνεζήτουν ὑψηλῇ τῇ φωνῇ. Ἐπεθύμησαν ἀέρα.

Ὁ λοχαγὸς Βερνάρ ἐσηκώθη, ἐξώσθη τὸ ξίφος καὶ ἠτοιμάσθη νὰ ἐξέλθῃ. Ὁ Φορσεβίλ, ὅστις ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μάθῃ, τοῦ ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ τὸν συνοδεύσῃ. Ὁ Βερνάρ ὄχι μόνον ἐδέχθη, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπρότεινε περίπατον πρὸς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ ἀπολαύσωσιν ὀλίγην ὄρσον καὶ σελήνην, ἔπειτα ἀπὸ τὸσας ὥρας ὡς διήλθον ἐκεῖ μέσα.

— Ὁ ἀ πιάσω, ἐσυλλογίσθη ὁ Φορσεβίλ βλέπων πόσον ἦτο ὁ λοχαγὸς δημηλιτικός ἐκεῖνον τὴν ἑσπέραν.

Καὶ μόλις ἔξω, χωρὶς πρόλογον, τῷ ῥίπτει τὴν συνήθη φράσιν :

— Ἐ καὶ λοιπὸν, λοχαγέ, πῶς πᾶνε οἱ ἔρωτες ;

— Ὁραῖα, φίλτατε, πάντοτε ὠραῖα.

— Ἐξεύρετε, λοχαγέ, ὅτι εἶπε ἀνθρώπος φοβερὰ μυστηριώδης ; Ἐκαστος ἀπὸ ἡμᾶς ἔχει μυστικὰ εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος. Σεῖς ἀπ' ἐναντίας φαίνεσθε ἀκατάβλητος καὶ μεθ' ὅσα καὶ ἐν προσπαθῆσαμεν. . .

— Ὁ, προσπαθήσατε ; διέκοψεν ὁ λοχαγός. Καὶ δὲν ἀνεκάλυψτε τίποτε ;

— Τίποτε, ἀπολύτως. Ἄλλ' ὅμως εἶμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἐνυπάρχει γυνὴ ἐν τῇ βίῳ σας.

— Βεβίως.

— Νέα ;

— Ναί.

— Εὐμορφῆ ;

— Ἄγγελος.

— Καὶ τὴν ἀγαπάτε ;

— Σὰν τρελλός.

— Καὶ ἐκείνη ;

— Μὲ λατρεύει. Ναί μὲ λατρεύει ἐξηκολούθησεν ὁ λοχαγός, ἀμέσως ὡσεὶ καταληφθεὶς ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς διαχύσεως. Μὲ λατρεύει. Σεῖς

νέοι εἶσθε συνειθισμένοι εἰς τὴν κατὰκτησιν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πλέον εἰλικρινῆς καὶ πλέον βαθύ τοῦ πρὸς ἐμὲ αἰσθηματος. Ὅταν φθάνω, γίνομαι δεκτὸς μὲ φωνὰς χαρᾶς. Ὅταν ἀναχωρῶ, ρέουν δάκρυα, ἀληθῆ δάκρυα. Ζῶμεν ἠνωμένοι, ἡ ἀγαπητὴ μου καὶ ἐγὼ, ἐντελῶς ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον. Ἐκείνη μὲ τὰς ἀπαλὰς χεῖρας τῆς περιβάλλει τὸν ἐρρυτιδωμένον λαμῶν μου, καὶ θέτει τὸ νεαρὸν μέτωπόν της εἰς τὰ χεῖλη μου. Εἰς τὴν ὠρίαν της κεφαλὴν ἔχει τόσα φιλήματα μου ὅσας καὶ τρίχας· ἡ ζωὴ μου διέρχεται, ὅταν εἶμαι μακρὰν αὐτῆς, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἐπανίδω. Ὅταν τὴν ἀφίνω ματὰ μυρίας τρέλλας διὰ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν, κλαίω ἐξ εὐτυχίας καὶ τρυφερότητος.

Ὁ Φορσεβίλ ἤκουεν ἐκπληκτὸς ἐκ τῆς ἐκρήξεως ταύτης πάλους τόσον βαθέος ἀγνοῦν, ἀλλὰ καὶ συγκεχυμένου.

— Καὶ τοῦτο, τὸν ἔρωτα, διαρκεῖ ἀπὸ πολλοῦ ;

— Ὁ, ναί, ἀπὸ πέντε καὶ ἡμίσεος ἑτῶν.

— Καὶ πάντοτε εἶσθε τόσον εὐτυχής ;

— Ὅσον δύναται νὰ εἶναι ἀνθρώπος εὐτυχέστερος. Ἐῴχομαι καὶ εἰς σὲ ἡμέραν τινὰ παρομοίαν εὐτυχίαν.

— Εἰς ἐμὲ ; Καὶ ποῦ γνωρίζετε ἂν ἐγὼ δὲν εἶμαι εὐτυχέστερος ;

— Ὅχι, φίλε, δὲν εἶσαι. Ἐγὼ βλέπεις εἶμαι γηραιὸς στρατιώτης ἐποχῆς καθ' ἣν σὺ δὲν ἦσθαι οὔτε γεννημένος. Εἰς τὸν καιρὸν μου ἐπολεμοῦμεν διαρκῶς. Εἰς τὰ τέσσαρα πημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Ἀπὸ τῆς Κριμαίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ Μεξικόν, ἀπὸ τὸ Μεξικόν εἰς τὸν διαβόλον. . . Ἐμὲθα πάντοτε εἰς κίνησιν. Ποῦ ἠμπορούσαμεν νὰ εὐρωμεν καιρὸν νὰ ἀγαπήσωμεν τότε ;

Ὅτω παρῆλθεν ἡ νεότης καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ ὠριμος ἡλικία, εἶχομεν ἀνάγκην συμπαθείας μεγάλης, ἐκτάκτου, σφοδρᾶς. Ὅτω συνέβη μὲ ἐμὲ καὶ τῶρα ἡ προμήθειά μου τοῦ ἔρωτος εἶνε τόσον ἀρκετὴ, ὥστε δύναμαι νὰ τὴν σκοπίσω μὲ πλήρεις τὰς χεῖρας χωρὶς φόβον ἐξαντλήσεως.

— Σὰς ζήλωμα, λοχαγέ.

— Καὶ ἔχεις δικαίον. Ἄν τὸ ἀπέκρυφα μὲχρι τοῦδε ἦτο ὅτι ἐφοβούμην νὰ μὴ γελᾶσουν μὲ ἐμὲ. Ἄλλὰ τῶρα δὲν μὲ μέλλει. Μετ' ὀλίγον πέρνω τὴν σύνταξίν μου καὶ θὰ μεταβῶ μὲ τὴν ἀγαπητὴν μου εἰς τὴν πατρίδα. Ἐκεῖ θὰ ζῆσωμεν ἄβυσθως. Προετοιμάζω ἤδη τὴν φιλολεάν μου εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐκεῖ ὅπου ἐγεννήθη καὶ ὅπου κατέγω ὀλίγας σπυθαμάς γῆς. Ὁ ἀ εἶνε ὠραῖα ἢ φωλεά μας, ἐν τῇ μέσῃ τῶν δένδρων, πλήρης ἀνθέων, ἀνταξία αὐτῆς.

— Καὶ ποῖα εἶνε ἡ προσφιλέης σας ;

— Τὴν γνωρίζεις ;

— Ἐγὼ ; Ἄλλ' ἀπὸ δὲν εἶδον ποτὲ γυναικὰ ἐξερχομένην ἢ εἰσερχομένην εἰς τὴν οἰκίαν σας.

— Γυναῖκα ! Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ γυναικός, εἶπεν ὁ λοχαγὸς γελῶν· ἡ ἀγαπητὴ μου μόλις εἶνε πέντε καὶ ἡμίσεος ἑτῶν· τὰ Χριστούγεννα θὰ συμπληρώσῃ τὰ ἔξ.

— Μπα !

— Σὺ δὲν εἶχες καταταχθῆ ἀκόμη εἰς τὸν στρατὸν τὴν ἐποχὴν τῆς Κομμουνίας. Φοβερὰ στιγμή σὲ βεβαίω. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῆς τί ἦτο ἡ πάλιν ἐκείνη τῶν ἐπτά ἡμερῶν.

Εἰς στενὸν ὄροισκον ὀπισθεν τοῦ θεάτρου τῆς πόλεως τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, τὸ ὅποιον εἶχε γίνῃ παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὁ λόχος μου εἶχε προσβληθῆ ὑπὸ φοβερᾶς συμπυκνωτικῆς προερχομένης ἐκ τοῦ τρίτου κατώματος μιᾶς οἰκίας τῆς δόξου ἐκείνης.

Ἀπεκρίθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐβιάσαμεν τὴν θύραν.

Ἡ ἀ δωμάτια τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου κατώματος ἦσαν ἔρημα. Ἐντὶ ἀνεβλίνομεν εἰς τὸ τρίτον, ἐπεφάνη ἀνθρώπος τις, ὅστις ἔσυρεν ἐπ' ἐμοῦ ἰκνάς βολὰς ρεθόλθες. Ἦτο θαῦμα πῶς ἐπάθην, καίτοι τὸ πηλήκιόν μου ἐτρέπησαν δύο σφαῖραι. Ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἔπεσε διατρηθεὶς ὑπὸ τῶν σφαιρῶν τῶν στρατιωτῶν μου.

Εἰς τὸ δωμάτιον εἰς τὸ ὅποιον εἰσῆλθον εὗρον τὸ πτόμα γυναικός, ἧς σφαῖρα διετρυπήσε τὴν καρδίαν.

— Ὁ ! τί φοβερὰ πράγματα, φίλε μου.

Ἐκαμα νὰ καταβῶ, ὅταν ἀπὸ τὸ βάθος μιᾶς κλίνης ἤκουσα ἐν εἶδος μισοῦρηματος.

Ἐκεῖ ἐπὶ δύο τριῶν προσκαρφαλαίων ἔκειτο κοράσιον ὀλίγων μηνῶν. Ἦτο ἰγκαταλελειμμένον. Τὸ ἔλαβον μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ ἐνεπιστεύθην εἰς τὸν πλησίον φαρμακοποιόν.

Τὸ βράδι ἐσκέφθην πολὺ διὰ τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ πλάσμα, θύμα τοῦ μίσους καὶ τῆς φρίκης.

Ὁ πατὴρ του καὶ ἡ μήτηρ του δὲν ὑπῆρχον πλέον. Ἐπρεπε νὰ τοῦ δώσω ἐγὼ οἰκογένειαν.

Τὴν ἐπομένην τὸ παρέλαβον. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ ἐκράτησα πάντοτε πλησίον μου· τὸ λατρεύω. Τὸ ἀνατρέφει μὴ καλῶς γυναικὰ τοῦ χωρίου μου. Σοῦ εἶπα ὅτι τὴν γυναικίς. Εἶναι ἡ μικρὰ ἢ ὅποια κατοικεῖ εἰς τὸ δεινὸν πάτωμα τῆς οἰκίας μου.

Καὶ ὁ λοχαγὸς Βερνάρ προσέθηκεν :

— Ἰδοὺ τὸ μυστικόν μου. Ἦμπορεῖς νὰ τὸ ἀποκαλύψῃς εἰς ὅλους τοὺς συναδέλφους. Καὶ τῶρα καλὴν νύκτα. Πιάζομαι νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου διὰ νὰ βεβαιωθῶ ἐν καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν μου ἡ Γιαννούλα μου ἀπεκοιμήθη ἡσύχως.

[Μετάφρασις]

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΡΩΓΩΜΕΝ

[Κατά τὸν ἰατρὸν Σαίη Σὴρ].

Ἡ βρωμὴ τῶν διαφορῶν καθ' ἑκάστην γευμάτων ποικίλλει ἀναλόγως τῶν ἐγχειριῶν συνηθειῶν καὶ τῆς ἡλικίας τῶν ἀτόμων, πρέπει ὅμως πάντοτε νὰ εἶνε τακτικὴ. Οὐχ ἦττον περὶ οὐδὲν πρέπει νὰ εἴμεθα ὑπερβολικοὶ ὁ τακτικὸς καὶ μεθοδικὸς βίος εἶνε τοῖς πᾶσιν ἀναγκαῖος· ἀλλὰ πρέπει ν' ἀκολουθῶμεν τὸν κανόνα, ὄχι νὰ καθυποδουλώμεθα εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἔχωμεν τάξιν εἰς τὴν βλατίαν μας, ὄχι ἀκριβείαν μέχρις αὐστηρότητος. Ἀφοῦ ἴδωμεν τὰς ὥρας τοῦ φαγητοῦ, πρέπει ν' ἀπέχωμεν νὰ τρώγωμεν κατὰ τὰ διαλείμματα· τότε δὲ ἡ ἔξις κινεῖ τὴν πείναν κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας. Αὗται δὲ πρέπει νὰ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ χρονικοῦ διαστήματος οὔτε πολὺ μικροῦ οὔτε πολὺ ἐκτενοῦς· εἰς τὴν πρώτην περίστασιν ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῆς ἐργασίας βαρύνει τὸν στομάχον· εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἐπέρχεται πολυφαγία καὶ τότε ἡ πέψις ἀποθκίνει δυσχερῆς. Τὰ παραγγέλματα ταῦτα ἰσχύουσι δι' ὅλας τὰς ἡλικίας. Οὕτω καὶ τὰ βρέφη δὲν πρέπει νὰ θηλάζωσι κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ ὁποτεδήποτε, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ παιδιοῦ ἢ τῆς μητρὸς· διάλειμμα τριῶν ὥρῶν εἶνε ὠφελιμώτατον καὶ εἰς τὴν ὑγίαν τοῦ θηλάζοντος νηπίου καὶ εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς γαλουχούσης αὐτό. Βραδύτερον τὰ γεύματα γίνονται περισσότερα, ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ εἶνε συχνότερα διὰ τὰ παιδιά ἢ διὰ τοὺς μεγάλους. Διὰ τοὺς τελευταίους διάλειμμα ἑξάωρον εἶνε καταλληλότερον καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπανορθώσεως καὶ διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου· τὰ γεύματα δ' ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ πρέπει νὰ εἶνε τρία καθ' ἑκάστην. Ἡ τοιαύτη διανομὴ προσήκει εἰς τοὺς ἀσχολουμένους εἰς ἐπίπονον ἐργασίαν· ἀλλ' οἱ διάγοντες βίον καθιστικὸν ἔχουσι τὴν πέψιν μᾶλλον ἐπίπονον, αὐτοὶ δὲ πρέπει ν' ἀρκῶνται εἰς δύο γεύματα, τρώγοντες καὶ κατὰ τὴν πρωίαν ἐλαφρὸν πρόγευμα ἐκ γάλακτος. Οἱ γέροντες συνήθως γευματίζουσι δις τῆς ἡμέρας καὶ πολλάκις ἀπαξ μόνον. Ἡ μεσημερινὴ δόσις τῶν τροφίμων δὲν εἶνε ὠριμώτερη, καὶ καθ' ἕκαστον γεῦμα ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἔξεως, τῆς χρήσεως τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἀσκήσεων ἑκάστου. Οἱ Ρωμαῖοι ἐγευματίζον δις τῆς ἡμέρας, τὸ ἀρθρνώτερον δὲ γεῦμα τῶν παρετίθετο μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἡμερησίων ἐργασιῶν. Αὐτὸ τοῦτο γίνεται καὶ ἐν Παρισίαις. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γαλλίας ἀπ' ἐναντίας τὸ γεῦμα παρατίθεται κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας. Οἱ περισσότεροι συνηθίζουσιν εὐκόλως εἰς μίαν οἰανδήποτε κατανομήν τῶν γευμάτων· ἀφοῦ ὅμως συνηθίσωσιν, εἶνε δυσκολώτατον νὰ παρα-

δῶσι τὸ σύστημα τῶν, τοῦ ὁποῦ πᾶσα παράθεσις, ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν ἐπιφέρει σοβαρὰς διαταράξεις. Ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις τῆς ἔξεως καὶ τῶν συνηθειῶν ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα προσέτι, ἢν προσδίδουσιν εἰς τὰ γεύματα μας οἱ προσκαλούμενοι συνδαιτυμόνες. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην τὸ πρόγευμα εἶνε τὸ γεῦμα τῆς φιλίας, τὸ γεῦμα τῆς μεσημβρίας εἶνε τὸ τῆς ἰθμοτυπίας, τὸ δευτερον εἶνε τὸ παιδικὸν γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον εἶνε τὸ πνευματικόν. Δὲν εἶνε καλὸν νὰ παρακάθηται τις εἰς τὴν τράπεζαν μετὰ παρατεταμένην ἀνάπαυσιν, μετὰ καθιστικὴν ἐργασίαν, ἢ καὶ μετὰ σφοδρὰν συγκίνησιν. Ἀσκησις μετρία, μὴ ἐξωθυμένη ὅμως μέχρι κοπώσεως, εἶνε ἡ πρώτη παρασκευὴ διὰ τὸ γεῦμα. Ὡς πρὸς τὰ ὄρεκτικά, οἰονδήποτε καὶ ἐν εἶνε τὸ ὄνομα καὶ τὸ χρώμα αὐτῶν, εἶνε πάντοτε σκευασίαι δηλητηριώδεις.

Περίπατος ἡμισείας ὥρας ἀνέχει τόπον ὄρεκτικῶν καὶ ἀναπληροῦ αὐτὸ ἐπιωφελεῖς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος πρέπει ν' ἀναπνεύμεν ἀέρα καθαρὸν. Δὲν χωρεῖ πρᾶξις μετὰ γεύματος παρατιθεμένου εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ τοῦ παρατιθεμένου εἰς αἴθουσαν στενὴν, τεχνικῶς θερμαινομένην, ἐνθα οἱ συνδαιτυμόνες συσσωρεύονται στανῶς, μὴ δυνάμενοι νὰ κάμωσιν οὔτε βῆμα. Δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ζωηραὶ συζητήσεις κατὰ τὸ γεῦμα, ἀλλὰ συνδιαλέξεις ἡρεμοὶ ἐπὶ θέματος φαιδρῶ. Ἀσκησις μετρία, οἷα ἡ πεζοπορεία, εἶνε ὁ καλλίτερος ἦρος διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς πέψεως. «Χωνεύομεν μὲ τὰ πόδια ὅσον καὶ μὲ τὸν στομάχον», ἔλεγε διασημὸς τις ἰατρός. Ἐργασίαν ἐπίπονον, ἀσκησις σφοδρὰ ἐπιβραδύνουσιν ἀπ' ἐναντίας τὴν πέψιν. Δύο κύνες ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφήν· ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐκλείσθη, ὁ δ' ἄλλος ἤχθη εἰς τὸ κυνήγιον· ἀκολουθῶς ἐφόνευσαν ἀμφοτέρους ταυτοχρόνως. Ἡ πέψις εἶχε συντελεσθῆ σχεδὸν εἰς τὸν στομάχον τοῦ πρώτου, ἐνῶ εἰς τὸν τοῦ δευτέρου μόλις εἶχεν ἀρχίσθ. Δέον νὰ ἀποφεύγωμεν μετὰ τὸ γεῦμα τὴν κίνησιν τῆς ἀμάξης, τὴν τοῦ αἰσθητήματος, τὴν αἰφνιδίαν ἐντύπωσιν τοῦ ψύχους καὶ τὴν ἐργασίαν τὴν ἀπαιτοῦσαν μεγάλην συγκέντρωσιν τοῦ νοῦ. Εἶνε ἐπίσης βλαβερὸν τὸ κατακλίεσθαι εὐθὺς μετὰ τὸ φαγητόν· πρέπει νὰ ἀναμένωμεν νὰ παρέλθωσι τοὐλάχιστον δύο ὥραι ἕως νὰ κατακλιθῶμεν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου μετὰ τὸ γεῦμα παρατηρεῖται συνήθως εἰς τὰ παιδιά ἢ εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν πέψιν ἐπίπονον. Προέρχεται ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς πολυφαγίας, ὁ ὕπνος δὲ τότε προδιαθέτει εἰς ἐγκεφαλικάς συμφορήσεις. Αἱ ἀποπληξίαι εἶνε συνηθέστεραι εἰς τὰς χώρας, ἐνθα οἱ ἄνθρωποι τρώγουσι κυρίως κατὰ τὸ δεῖπνον. Ὅθεν πρέπει ν' ἀρκώμεθα τὴν ἐσπέραν εἰς ἐλαφρὰ φαγητὰ καὶ εὐπεπτα καὶ νὰ διευκολύνωμεν τὴν πέψιν δι' ὀλίγησ ἀσκήσεως.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΝΟΗΤΙΚΟΤΗΣ ΚΥΝΟΣ

Πολλὰ πολλάκις ἐγράφθησαν περὶ τῆς νοητικότητος τοῦ κυνός. Ἀλλὰ τὰ κάτωθι, ἄτινα διηγεῖται ὁ Ἰβλιδὸς καθηγητῆς Ἰορὰλ ὡς γενόμενα ἐν τινι ἐλβετικῇ πόλει, εἶνε τῶν μᾶλλον ἀξιοσημείωτα καθ' ὅσον συνήργησαν πρὸς τοῦτο δύο κύνες, οἵτινες συνεφώνησαν περὶ τῆς τηρητέας διαγωγῆς ἀπέναντι τῆς θείνης θέσεως, εἰς ἣν εὐρέθη ὁ κύριός των. Ἰδοὺ πῶς τὰ πράγματα συνέβησαν.

Ὁ φύλαξ ὄρεινῶν ξενοδοχείου, τὸ ὅποιον τὸν χειμῶνα εἶνε κλειστὸν, ἀπρᾶκτον ἕνεκα τῶν περὶ αὐτὸ χιόνων, ἐξῆλθεν εἰς τὰ κέρια πρὸς ὑλοτομίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν δύο πιστῶν κυνῶν του, ἀνομοίου φύλου, μεθ' ὧν εἶχε διέλθει ἐν τῇ ἐρημικῇ ἐκείνῃ ἀπομονώσει ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα. Ὁ εἰς τῶν κυνῶν ἦτο μέγας μελοσσός, ὁ δὲ ἄλλος μικρὸν κυνᾶριον ἐξυπνότερον καὶ εὐκίνητον. Ἐνῶ ὁ φύλαξ ἔκπτε ξύλα πλησίον τοῦ οὐχὶ μακρὰν τῆς καλυπτοῦσης τὸ ξενοδοχεῖον μεγάλης στέγης, τὸ παχὺ στρώμα τῆς χιόνος τὸ ὅποιον ἐκκλύπτει τὴν στέγην ἐγγίστησεν αἰφνης, περιεχύθη περὶ τὸν φύλακα, τὸν ἐσφηνώσεν ἐπὶ τοῦ τοῦχου καὶ τὸν ἐφυλάκισε μέχρι τῶν ὤμων, τῆς κεφαλῆς μόνον ἀπομεινάσης ἐλευθέρως. Ἡ χιὼν ὑγρὰ ἐπέχυσεν ἀμέσως ὡς ἐκ τοῦ ἐπικρατούντος ψύχους καὶ κατέστη τόσοσ βαρεία, ὥστε ὁ δυστυχῆς δὲν ἠδύνατο οὔτε χεῖρας οὔτε πόδας νὰ κινήσῃ. Οἱ κύνες ἀντελήφθησαν τοῦ κινδύνου τοῦ κυρίου των. Προσῆγγισαν καὶ προσεπάθησαν νὰ ξέσωσι τὴν χιὼνα διὰ νὰ τὸν ἀπελευθερώσωσι. Ματαίως προσπάθειαν. Ὅτε συσκέπτονται καὶ ἀμέσως αἰφνιδίως ταχεῖς ὡς βέλος σπεύδουσι πρὸς τὸ βέλος τῆς κοιλίδος. Εἶκει κατοικεῖ ὁ ἀδελφὸς τοῦ παθόντος. Εἶς τὸν κάμωσι νὰ ἐννοήσῃ τὸ πάθημα καὶ θὰ τὸν παρακαλέσωσι νὰ ἀνέλθῃ ὅπως σώσῃ τὸν κύριόν των.

Ἰτρεχον ὡς μαινόμενοι ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ τὴν ἀπόστασιν, ἠτις διὰ καλὸν ὄδοιπρον εἶνε τσσαρμῶν ὠρῶν, τὴν διέτρεξαν εἰς ὀλιγώτερον τῆς μίξ. Περὶ τὴν μεσημβρίαν κατέπεσαν ἡ χιονοστοιβάς, πρὸ τῆς μίξ ἐγαύγουζον, ἐκλαίον, ἐμύγχιζον πρὸ τῆς θύρας, ἐπέθεν θὰ ἐξήρχετο ἡ αὐτηρία. Ἀνοίγεται ἡ θύρα τοῦ οἴκου. Καλοῦνται ἐνθὸν οἱ κύνες περιρρυτοὶ ἐξ ἰδρωτός καὶ ἀχνίζοντες. Οὗτοι ἐπαναλαμβάνουσι τὰς ὑλακὰς καὶ ἀρροῦνται νὰ εἰσέλθωσι. Ὅτε προσφέρουσι τροφήν. Ἦποτε. Ὅτε ἀνησυχουσι. Διατί τὰ καλὰ ζῆα νὰ προσφέρωνται οὕτω; Κατὰ δυστύχημα συνέβη ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, εἰς τὸν ἀδελφόν. Ἐνθὺς ἐνθῶνται, καλοῦσι καὶ φίλους καὶ μετὰ πτόων καὶ σκαπανίων ἀναχωροῦν. Οἱ κύνες προηγούνται, ἀλλ' αἱ γοεραὶ πρὸ ὀλιγοῦ ὕλακῆ τῶν μεταβάλλονται εἰς χαρμῶσιν ἀνακραυγὰς ἐνθαρρύνσεως καὶ παροτρύνσεως.

Ἐπὶ ὥρας ἐργασίας ἠσαν οἱ χωρικοὶ διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ὅταν ἐφθασαν ἦτο ἤδη ἡ ἐνάτη τῆς ἐσπέρας. Οἱ κύνες εἶχον προηγῆθῃ. Ὁ φύλαξ πάντοτε ἐγκλεισμένος ἐν τῇ χιὼνι, εἶχεν ἀπολέσει τὰς αἰσθήσεις του. Οἱ δύο κύνες ἀναρριγηθέντες πλησίον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐπιθανάτου, ἔλειχον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἵνα τὸν θερ-

μάνωσι καὶ τὸν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ζωὴν. Τὸν ἐξέσωσαν. Ὁ δυστυχῆς ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ πεπηγώς.

Ἀλλ' ἐσώθη. Ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν νοητῶν ἐκείνων τετραπέδων ἦτο χαμένος. Δ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὸ ἀρχαιότερον δένδρον.

Ὁ κ. Γούλιος Λεκλέρ, ἀντεπιστέλλων ἐκτῆρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Βρυξελλῶν, γράφει ἐν Ἀνκουράκουρξ, τῇ παλαιᾷ πρωτεύουσῃ τῶν βουλῶν τῆς Κεὐλάνης, εὐρίσκειται τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐπὶ γῆς δένδρων. Τοῦτο εἶναι εἶδος συκῆς Ficus religiosa, ἠτις προέρχεται ἐκ κλάδου κοπέντος ἐκ τοῦ δένδρου, ὑπὸ τὸ ὅποιον ἀνεπαύθη ὁ Πούδας. Εἶναι γινώσκον παρὰ τοῖς ἐγγήτοις ὑπὸ τὸ ὄνομα Μασ-γκάχα καὶ ἐφευρέθη τῷ 288 π. Χ. Σήμερον εἶναι ἐρείπιον, καὶ ὁ κορμὸς δὲ καὶ οἱ κλάδοι του ὑποστηρίζονται δι' ἀντηρίθων, θεωρεῖται δὲ καὶ αὐτὸ καὶ ἐπὶ αὐτὸ χῆρος ἱερὸς, βιολογὸι δ' εἰσὶν ἰδρυμένοι περὶ τὸν κορμὸν, εἰς τοὺς ὁποίους προσερχόμενοι οἱ προσκυνηταὶ καταθέτουσι παντὸς εἶδους προσφορὰς. Πλὴν τὸ δένδρον δὲ τοῦτο ὑπάρχει καὶ, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ὁποῦ ζῶσιν ἱερεῖς, ἔχοντες τὴν φροντίδα τῆς διατηρήσεως τοῦ δένδρου.

Ἐκθετικὴ γραμματοσύνη.

Ἐγένοντο ἐσχάτως εἰς Παρισίους τὰ ἐγκλίνα τῆς πρώτης μεγάλης γαλλικῆς ἐκθέσεως γραμματοσύνη. Εἶς τὴν ἐκθεσὶν ἀπεστάλησαν πολλοὶ θαυμάσιοι συλλογαὶ καὶ πολυτιμώτατα γραμματοσύνη. Εἶς ἰδιαίτερον ἐκθέσαντο ἡλικίαν εἶνε ἐκτεθειμένα δύο γραμματοσύνη τῆς Νήσου τοῦ Ἀγίου Μαυρικίου, διὰ τὰ ἑκοὶ δὲν ἐδέχθη τὰς προσενηχθεῖσας εἰς αὐτὸν 20,000 φράγκων ὁ ἀκθῆτης ἱερνισίων. Εἶς τραπεζίτης, Πάυλος Μιραμπώ, ἐξέθεσε μέρος τῆς συλλογῆς του, τὸ ὅποιον ἀξίζει 300,000 φράγκων, ἐνῶ ὁλόκληρος ἡ συλλογὴ του ἀξίζει 2 ἐκατομμύρια. Μία συλλογὴ γραμματοσύνη τῶν παλαιῶν κρατῶν τῆς Γερμανικῆς Ἰμπεριαλιστικῆς ἐξέτιμήθη ὡς ἔχουσα ἀξίαν 150,000 φρ. Καὶ ὅμως ὅλα αὐτὰ αἱ συλλογαὶ θεωροῦνται δευτερευούσης ἀξίας. Ἐξοχος συλλογὴ εἶνε ἡ τοῦ Γενετιῶν-Βερέρρου, ἀνεψιοῦ τῆς δουκίσσης Γαλλικῆς, ἀξίζουσα 7 ἐκατομμύρια. Αὕτη εἶνε πλουσιωτέρα ὅλων τῶν συλλογῶν γραμματοσύνη καὶ αὐτῆς τῆς λαμπρᾶς συλλογῆς τοῦ βασινοῦ Ἰοσχιλὸ καὶ τῆς τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων συλλογῶν τοῦ κόσμου εἶνε καὶ ἡ τοῦ Ἰάπλιγκ, κληροδοτηθεῖσα εἰς τὸ Ἰβρετανικὸν Μουσείον, ἀξίας 2 ἐκατομμυρίων. Ἡ δὲ ἀρχαιότερα συλλογὴ τῆς Ἀμερικῆς εἶνε ἡ τοῦ Παιντερ, ἀξίας 6 ἐκατομμυρίων.

Τὸ χρωματιστὸν φῶς.

Παρατηρήθη ὅτι τὰ διάφορα χρώματα τοῦ φωτὸς ἔχουν καὶ διαφόρους ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ χαρα-

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΟΙ ΝΕΟΣΥΛΛΕΚΤΟΙ

Είναι η πρώτη Οκτωβρίου, η ημέρα κατά την οποίαν το έθνος ανανεώνει το ήμισυ της ενόπλου δυνάμεώς του· η ημέρα καθ' ην αι κάλυκες του βίου, το έαρ της ζωής, ως αποκαλεί την νεότητά ο Πετράρχης, έρχονται να προσφέρουν εις την Πατρίδα τους άλκιμους βραχιονόστων, να προπονηθώσιν εις τον υπέρ της εθνικής ενότητος και άκεραιότητος αγώνα, αν όψέποτε ήθελε σημάνη ή προς τούτο ώρα, και να προσφέρουν εν τούτοις εις το έθνος επί διετίκν υπηρεσίας όχι ήλιγώτερον πολυτίμου, φρουρούντες την άσφάλειάν του, άγρυπνούντες επί των συμπολιτών αυτών, διώκοντας το έγκλημα, το όποιον είναι ή άπάρησις της δικαιοσύνης, έξασφαλιζοντας τα τιμαφιέστερα του πολιτου αγαθά, άνευ των όποιων θα επήρχετο αυτόχρημα αυτής της κοινωνίας ή διάλυσις, την ζωήν, την τιμήν, της εργασίας το πολύτιμον αποταμίευμα, την ιδιοκτησίαν, κατά παντός κακοποιού, κατά παντός όστις ήθελεν επιβουλεύσει την άτάρακτον γαλήνην βίου έννομίας και δικαιοσύνης.

Είναι ύψηλή, είναι έξοχος ή τιμητική αυτή έντολή, διά της όποιας ή Πατρίς περιβάλλει δια αυτής τά τέκνα, άνευ διακρίσεως κοινωνικών τάξεων, τάς όποιας άγνοεί, άνευ προτιμήσεων εις τάς τιμάς, άνευ προτιμήσεων εις τά βάρη. Και εις τον νεαρόν επιστήμονα και εις τον πλανώμενον επί των όρέων αίπόλον μετά της αυτής μητρικής εμπιστοσύνης παραδίδει το όπλον, το όποιον είναι του παρόντος ή άσφάλεια και του εθνικού μέλλοντος ή ήλιξις ή άκοίμητος.

Άλλοτε εις άλλους χρόνους του στρατιώτου ή άποστολή ήτο πολύ διάφορος· πεζή, χυδαία, και έντοτα τυραννική και έγκληματική άποστολή. — Άλλοτε και επί αιώνας μακρούς ο στρατιώτης δέν ήτο ο εύγενής έντολόδοχος του έθνους, ο έντεταλμένος να φρουρή την άκεραιότητά του, να προσπίξη την ανεξαρτησίαν του και να έγγυάται διά της Ισχύος του το εθνικόν των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των συμπολιτών του. — Άλλοτε ήτο άπλοός επιτηδεύματις των όπλων, ως επί το πολύ όργανον βίας τυράννων και καταπιεστών. Και από της εποχής καθ' ην οι πραιτωριανοί του Νέρωνος και του Καλλιγούλα ήσαν οι έκτελεσται των κακουργιών των, υπό τον άπολυτισμόν επί μακρούς αιώνας ο επαγγελματίας στρατιώτης διετήρησε κατά το μάλλον ή ήττον τον τύπον του πραιτω-

ριανού. — Άλλά και όταν εις τους στρατιώτας του καισαρισμού υποκατέστησαν οι στρατιώται του έθνους, έφ' όσον ήσαν επαγγελματίαι μισθοφόροι, έφ' όσον ή στρατιωτική ύπηρεσία ήτο επιτηδεύμα, πολύ άπειχε της εύγενούς, της ύψηλής έννοιας του σημερινού υπό το σύστημα της καθολικής στρατεύσεως στρατιώτου, εις το όποιον ή στρατεύσις δέν είναι επιτηδεύμα, αλλά βραχεία όσον και ύψηλή έντολή, εύγενής θυσία εις τον βωμόν της φιλοπατρίας. Επό το σύστημα της καθολικής στρατεύσεως, υπό την γενικήν στρατολογίαν, ο στρατός είναι αυτό τούτο το έθνος ένοπλον, και διά τούτο ένοπλον έθνος λέγονται οι σημερινοί στραταί.

Όύτως υπό το σύστημα της γενικής στρατολογίας επανήλθοσαν ήμεεις οι Έλληνες εις την εύγενή, την υπέρ πασαν άλλην ύψηλήν, έννοϊαν του στρατου, ως ένόπλου έθνους, όπως όταν σύσσωμον το έθνος αποδίδωκεν ένοπλον τον βάρβαρον εις τον Μαραθώνα και τάς Πλαταιάς και την Σαλαμίνα. — Την εθνικήν ιδέαν έξεπροσώπει και τότε ο στρατευόμενος, και αυτή άπετέλει την ύψηλήν, ένή ή χυδαία έντολή του μισθοφόρου υπό την τυραννίαν είναι εν συμβύλαιόν, μια διαταγή δυνάστου, έντολή εύγενή έχουσα σχέσιν προς την ύψηλήν άποστολήν του στρατιώτου της Πατρίδος.

Και της εύγενούς της έντολής ταύτης έχει έξορμηφύτου διαγωγή την συνείδησιν ο στρατευόμενος· εύθός ως περιβλήθη το εμπέχονον, εύθός ως το πηλήκιον του στρατιώτου τελή επί της κεφαλής του, ανεξήγητον αίσθημα ύπερηφανείας κατακλύζει την ψυχήν του.

Άλλως είναι αδύνατον να αποδοθ ή ψυχολογική έρμηνεία της παιδρότητας και της χαράς, ή όποια άποτελει τον όργανικόν χαρακτηρα παντός νεοσυλλέκτου εις όδηποτε κοινωνικής τάξεως, ένή, άνευ τούτου, φυσικός χαρακτηρ του νεοσυλλέκτου του αποσπασμένου αποτόμης από των έργων του, από της έστίας, του μεταλλάσσοντος αίφνιδίως όλους τους όρους του βίου, έπρεπε να είναι ή μελαγχολία και ήλαι αι άλλαι έκδηλώσεις της νοσταλγίας της Ουμοβύρου.

*

Περί την δελήν μιας των πρώτων ήμερών του Οκτωβρίου έγραφε το βήμα προς την λεωφόρον Κηφισίας. Ήθελεν να έταυ έκτυνημένον εκ των στρατιώνων το βούμα των νέων κληρωτών, τάς κάλυκας ταύτας της εθνικής ζωής,

κτῆρος και επί της ύγεινής καταστάσεως των ανθρώπων. Είς το μέγα έργοστάσιον φωτογραφικῶν πλακῶν του Λαμιέρ εις το Λυών οι έργάται ειργάζοντο με κόκκινον φῶς, διότι τά παράθυρα ήσαν κόκκινα υαλώτα. Ήσαν δὲ πάντοτε έξαλλοι, άνυπότακτοι, καθ' έσπέραν δὲ μετά το τέλος της εργασίας πολύ κουρασμένοι. Αφ' ότου αντικατέστησαν το κόκκινον χρώμα με το πράσινον, όλοι ήσύχασαν και ή κούρασις ήλαττώθη.

Εκ τούτου έδόθη άφορμή και έξετελέσθησαν πειράματα περί της επίδράσεως του χρωματιστου φωτός επί διαφόρων ψυχικών και νευρικών άσθενειών. Ασθενή πάσχοντα εκ μελαγχολίας, άρνούμενον να φάγη, τον εκλείσαν εις διαμάτιον με κόκκινα υαλώματα. Μετά τρεις ώρας ο μελαγχολικός έγεινεν εύθυμότατος και έφαγε με πολλήν όρεξιν.

Άλλος άσθενής, καταληφθείς υπό μανίας, εκλείσθη εις διαμάτιον με κυανῶ υαλώματα· ήσύχασεν έντός μιας ώρας.

Τρίτος άσθενής, επίσης μανικός, έθεραπεύθη, άφου διημέρευσε εν εις διαμάτιον με ίσχροον φῶς.

Ο Πιθηκάνθρωπος.

Δύο επιστήμονες, ο μὲν Αμερικανός ο δόκτωρ Βάλτερς, ο δὲ Γερμανός ο καθηγητής του εν Ίένη Πανεπιστημίου Χαϊκελ, συγχρόνως μεταβαίνουσιν εις την Ίάβαν προς θήραν του Πιθηκάνθρωπου, διότι εκεί εύρέθη υπό των Ιθαγενῶν κρησφύγετον, εις το όποιον διαμένει το νέον τούτο είδος του πιθήκου, το όποιον επιβεβαιούν την θεωρίαν του Δάρβιν περί της εκ των πιθήκων καταγωγής του ανθρώπου, είναι ο συνδετικός κρίκος ο συνδέων τον άνθρωπον μετά των λοιπών ζῶων. Και τά μὲν έξοδο του εξ Ίένης καθηγητοῦ μεμετρημένα καταβάλλουσι δύο τρία Γερμανικά επιστημονικά σωματεία, αλλά τά του Αμερικανού Βάλτερς καταβάλλει ο γνωστός Αμερικανός ζάπλουτος Γεώργιος Βάνδερδελτ, όστις έδωκεν αὐτῷ άπερίοριστον πίστιωσιν και την έντολήν να μη όπισθοδρομήσῃ πρό οιασδήποτε δαπάνης διά την επιτυχίαν της άποστολής του.

Ο Θεός των Γάλλων.

Ο « Γαλλικός Γαλάτης » δημοσιεύει επιστολήν Σιαμαίου περιηγητοῦ, έπισκεφθέντος την εκθεσιν και έντός των άλλων θαυμασιών της γαλλικής πρωτεύουσας μεταδόντος προς έπίσκεψιν μιας των μεγάλων εν Παρισίοις Λεσχῶν. Ήδού τί γράφει εις Σιαμαίον έφημερίδα περί ταύτης.

« Οι Γάλλοι πιστεύουσιν, ως λέγουσιν, ένα και μόνον Θεόν· άμφιβάλλω πολύ, διότι έντός του Θεοῦ λατρεύουσι και άλλας μυστικές θεότητες, ως έλαβον άφορμήν να παρατηρήσω εις μίαν των συναθροίσεων αυτών, εις ην κατά τύχην παρευρέθη.

» Εν μεγάλῃ αίθούσῃ υπάρχει στρογγύλος βωμός κεκαλυμμένος διά πρασίνου ύφάσματος πεφωτισμένος εν τῷ κέντρῳ και περί τον όποιον κλῶνεται ικανά πρόσωπα ως ακριδῶς ήμεεις πράττομεν εν ταίς οικιακαίς ήμῶν θυσίαις. Την στιγμήν καθ' ην είσηλθον, εν των προσώπων τούτων, το όποιον προφανῶς ήτο ο θύτης, έξήπλωσεν επί του βωμοῦ φύλλα αποσπασθέντα εκ μικροῦ βιβλιαρίου, το όποιον

έκράτει ανά χειρας. Επί των φύλλων τούτων περιείχετο πρόσωπα κίχιστα έξωγραφημένα και τά όποια θα ήσαν, φαίνεται, αι εικόνες άγνωστων μοι θεοτήτων, διότι, μόλις διενέμεντο εν τῷ κύκλῳ, έσπευδον οι παρακλήθήμενοι να θέτωσιν επί αυτών την προσφοράν των, έκαστος αναλόγως της άφοσιώσεώς του. Παρατήρησα δὲ ότι αι προσφοραί αυται είναι πολλῶ ανώτεραι των γινομένων εν τοίς δημοσίοις αυτών ναοίς.

» Μετά την τελετήν την όποιαν ανέφερα, ο θύτης ή ο ιερεύς φέρει την χειρά του τρέμων επί του υπολειπομένου του βιβλίου και μένει επί τινα καιρόν άφηνος και σκεπτικός και ήσσει υπό τρόμου κατεχόμενος. Πάντες οι λοιποί προσεκτικοί τον παρακολουθοῦσιν άφωνα και άκίνητοι ως και αυτός. Ήπειτα εις κάθε φύλλον όπερ άναστρέφει άνακινούνται και αναταράσσονται αναλόγως του πνεύματος το όποιον τους καταλαμβάνει. Διότι ο μὲν εύχαριστεῖ τον θεόν συμπλέκων τάς χειρας· ο δὲ παρατηρεῖ τον ίδιον φύλλον και τρίζει τους δόντας· ο τρίτος δάκνει τους δακτύλους και κτυπᾷ τους πόδας κατά γῆς· τέλος πάντες καταλαμβάνονται υπό σπασμῶν ή τοιοῦτων έκτρώπων κινήσεων, ώστε δέν φαίνονται πλέον άνθρωποι. Άλλά συνέβη και άλλο· ο ιερεύς μόλις έστρεψε τινά ακόμη φύλλα, ξεσχίζει το βιβλίον, το διαρρηγνύει με μανίαν και πετᾷ τά φύλλα αυτού κακήν κακῶς, καταρώνμενος την θυσίαν.

» Γοεραί τούντεσθεν κραυγῆ και διαμαρτυρίας. Ηλέπων τις δὲ τους παρεστώτας οὐτω πράττοντας και έξωργισμένους έπέισθη ότι ο Θεός των Άλλων, όν αυτοί λατρεύουσιν, είνε θεός φονερός, όστις διά να τους τιμωρήσῃ ότι έθυσον και εις άλλους θεούς, αποστέλλει εις έκαστον κακόν πνεῦμα, όπερ τους κάμνει να παραπαύσι και να μη έχωσι συναίσθησιν εαυτών.»

Τὸ σφαλάκι τῆς Κύπρου.

Ο κ. Βιλιαμσον εν τῇ Βρεττανικῇ Ιατρικῇ έφημερίδῃ ποιείται λόγον περί μικροῦ έντόμου υπάρχοντος εν Κύπρῳ, το όποιον όμοιάζει με μύρμηκα μεσαιων διαστάσεων και το όποιο οι αυτόχθονες όνομάζουν σφαλάκι. Ανήκει ο εις την οικογένειαν των ύμνοπτέρων και εις το γένος mirtilla. Το έντομον τούτο ως σκώληξ ζῆ εις τάς κυψέλας των μελισσῶν και όταν λάθῃ την τελείαν μορφήν έξέρχεται αυτών. Τα θήλεα στεροῦνται περυγῶν και κατέχουσιν όργανον, διά του όποιου δύνανται να κεντώσι, και τά κεντήματα ταῦτα εν τῇ νήσῳ τά θεωροῦσιν ως θανατηφόρα.

Τα κεντήματα ταῦτα, λέγει ο κ. Βιλιαμσον, δέν είναι θανατηφόρα διότι περιέχουσι δηλητήριο, αλλά διότι διά του κεντήματος μεταδίδονται μικρόβια, και τά μικρόβια ταῦτα είναι τά του άνθρακος. Ο άνθραξ αναπτύσσεται πολλακίς επί πτωμάτων των ζῶων και εν των σφαλαγίων τούτων, το όποιον πρότερον εκέντησε πτῶμα τοιοῦτον, μεταδίδει το μικρόβιον του άνθρακος εις τον άνθρωπον. Δύνεται λοιπόν δι' άντισηπτικῶν μέσων το επικίνδυνον κεντήμα να αποσοδηθῇ.

τάς όποιες έξ όλων τών επαρχιών του κράτους και από τών έσχατιών της γης, όπου πολιται "Ελληνες, περισυλλέγει κατ' έτος ή Πατρίς, ενσάρκωσιν τών έλπίδων της, εύγενή όργανα της μεγάλης αυτής αποστολής. Θερμαίνει την ψυχήν ή θεία των, φυγαδεύει την αποθάρρυνσιν, διώκει τον διαταγμόν.

Είναι πλήρης στρατιωτικής κινήσεως και ζωής ή λεωφόρος από τών στρατώνων του πυροβολικού μέχρι τών έσχατιών των παραπηγμάτων. Πανταχού διασταυρούνται σαλπισματα και ή άριπρεπής μελωδία των συμφύραται με τους ήχους τών τυμπάνων εις θόρυβον κωφαινόντα, επί του όποιου διάτοροι όξείς κυριαρχούν οι τόνοι τών σαλπίγγων του πυροβολικού, επικρατούντες και αυτού του ποδαβολητού των ίππων και του κρότου τών κλιμαμαξών. Πανταχού διασταυρούνται άγγελιαφόροι, ίπποκόμοι φυταγωγούντες, έλάται με τά κυανά χιτώνια σύροντες σκευαγωγούς.

*

Και οι νέοι κληρωτοί εις άραιοίς σειράς γυμνάζονται τάς πρώτας κινήσεις, τά πρώτα βήματα. Και άντηχούν οι περιβολοι σαλπισματα και προστάγματα.

Αλλ' ήδη ό ήλιος καταδύεται και τά πεδία τών άσκήσεων του Γουδή, όθεν όφιοειδώς εξελίσσονται επανερχόμενοι αι πυροβολαρχίαι, θολούνται και του Ύμητου τά κράσπεδα χρυσεύθρα, ίόχροα, φαιά, δέχονται από τών ήλιακών ακτινων άπειρους και βαγδαίξας αποχρώσεως ύπαμοιβάς, τάς όποιες τερματίζει άπλή πλέον, μονότονος και όμοιόμορφος βαθύτερος σκιαγραφία.

Αι σάλπιγγες και τά τύμπανα έσήμεναν ήδη διάλυσιν και οι κληρωτοί εκχύνονται φαιδροί προς την πόλιν.

Όμοιάζει ή έσμός ούτος τών νέων στρατιωτών μελίσσας, αι όποιαι εκχύνονται του σίμβλου, σπίνους δραπέτας λόχμης· αι όμιλίες των, οι γέλωτές των, τά πηδήματα των είναι βόμβοι μελίσσών, τερετίσματα και σκιρτήματα κελαιδοστικών. Άνεξήγητος εύθυμία εκχυλίζει άπ' αυτών, χαρά την όποιαν ουδόλως σκιαζουν της νοσταλγίας αι μέλαιναί πτέρυγες.

Είναι τούτο χαρά εκ της εύγενοϋς έντολής του καθήκοντος, εις τό όποϊον εκλήθησαν; Είναι μέθη τις του πνεύματος εκ του πλούτου τών νέων, τών άγνωστων έντυπώσεων, αι όποιαι πλήττον τάς άφελείς, τάς άπλοϊκάς ταύτας ψυχάς, εκ τών ύπαμειβομένων εικόνων του καλειδοσκοπίου άγνωστου εις αυτούς βίου;

Τό άγνωσ. Αλλά πάντοτε μοι έμπνέει συγκίνησιν ή φαιδρότης των και ποτέ δέν ήδυνήθη να γελάσω, ούτε με την άφέλειάν των, ούτε με τον άληθώς κωμικόν τρόπον δι' ου εισέρχεται υπό την στολήν του στρατιώτου ή νεοσύλλεκτος,

ή φέρων κεφαλήν εις την όποιαν ή λαϊμός ύφίσταται ήλικήν εκλείψιν, κεφαλήν μόλις διαφανομένην άνωθεν του περιλαϊμίου του άμπεχόνου και προσομοιάζουσιν υπό τό πληθήκιον ως γλωσσίδα κώδωνος, ή νεοσύλλεκτος ή πατών επί της σκελής του και παραπαίων, και του όποιου οι δάκτυλοι μόλις διαφαίνονται υπό τά άκρα τών χειρίδων.

*

Και επί τη θεία των, ανεξαρτήτως της ύψηλής του στρατιώτου έντολής, μελετώ την ήθιοποιόν, την έθνικήν, την άφομοιωτικήν αποστολήν του σχολείου του στρατώνος.

Εν αυτώ ίσοπεδώνονται όλα αι κοινωνικαι τάξεις υπό τον κύλινδρον κοινών και έν ισότητι ταλαιπωριών και μόχθων έν τη ύπηρεσία της Πατρίδος. Εν αυτώ αίσθημα άδελφότητος και αγάπης συνδέει άρρήκτως τους νεαρούς του έθνους προμάχους. Εν αυτώ ή άξιαστος άγρότης μορφούται πολλαπλώς, τό πνεύμα του έξοικειούται προς την έρευναν και λεληθότως και χωρίς να έχη έλαχιστην περί τούτου συνείδησιν, μεταφέρει εις τό χωρίον του έφόδια γνώσεων και πείρας, ών ήτο πρό της στρατεύσεως άπολύτως άμείδιος, πολύτιμα όπλα έν τή άγώνι του κατόπιν βίου.

Και αυτή ή καθητική παιδαρχία του στρατώνος, συνδυαζομένη προς τό σχολείον της θεωρίας, όπου, μεταξύ του καπνού πολλών ήμολογουμένως σχολαστικών άνοησιών, αναπηδούν άραιοί τινες σπινθήρες άνδροπρεπούς ήθικής διδασκαλίας, αποτελούν και ταύτα προπόνησιν του νέου κληρωτού εις την παιδαρχίαν προς άλλα καθήκοντα, άτινα τον αναμένουν μετά την από τών τάξεων του στρατού άφρσιν, προς τά καθήκοντα του πολίτου.

Και από της φαιδράς μορφής του κληρωτού ή σκέψις μου δια της αποτόμου αντιθέσεως έστράφη προς τον άνυπότακτον και τον φυγόστρατον, προς την όχι και τόσο άραιοάν δυστυχώς μερίδα τών νέων, τών όποιων ή άκοή τόσο ήμβλύνθη εις της τιμής τό πρόσταγμα και τόσο έστομώθη ή συνείδησις, ώστε να κρύπτονται και να φεύγουν τό ιερώτερον και ένταυτή τό εύγενέστερον τών καθηκόντων· πρός τούτους άναίσθητους έκείνους, τους όποιους ουδόλως καταισχύνει ή θεά τών δηηλικών των και τών συγχωρίων των, φερόντων τό όπλον της Πατρίδος και τον γυλιόν τον βαρύν, φρουρόν της ζωής, της τιμής, τών παρουσιών των συμπολιτών των, μεταξύ τών όποιων και αι ιδικαι των, άχρηστοι και από του καθήκοντος ριψάσπιδες ύπάρξεις.

Η κοινή περιφρόνησις βεβαίως θα άραιοώση τον αριθμόν αυτών· άλλ' έτι άσφαλέστερον και σκοπιμώτερον ή ίερεύς και ή διδάσκαλος.

Εμμ. Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΑΙ ΝΕΦΕΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

Η γενναία απόπειρα του δημοτικωτάτου τών σημερινών μας ποιητών, του ποιητού του Ρωμηού, προς μεταγλώττισιν τών Νεφελών του Άριστοφάνους, πλησιάζει ήμας δια παρατόλμου, άλλ' εύτυχώς άσφαλούς άλματος εις την άπόλαυσιν ενός τών άριστων προτόντων της κωμικής μουσικής τών αρχαίων. Το άπόκτημα θεωρούμεν σπουδαϊόν εκ διπλής όψεως. (1) Σουρής, κατ' έξοχήν δημιουργός γλώσσης εις έν τών κοινοτέρων λογοτεχνικών ειδών, πρώτην φοράν επιχειρεί να έύση εις τό ιδίωμα του κλασικήν μορφήν, εφαρμόζων αυτό εις κλασικόν της αρχαιότητας έργον. Και ή Σουρής πάλιν, ήμισια φιλόλογος, άποπειράται τολμηρώς να καταβιβάση τους άρχαίους από του άπροσίτου ύψους των και, άπαλλάσσων αυτούς τών προαιωνίων πλέον κατασταντων δεσμών του σχολείου, να καταστήση ως λογοτεχνικέ μνημεία κοινόν τών νέων Έλλήνων κτήμα. Κατά την διπλήν ταύτη έννοιαν νομίζω ότι αξίζει να εκλύση τό τυχαϊόν γεγονός την προσοχήν τών αναγνωστών της « Έθνικής Αγωγής». Το ζήτημα είναι έξόχως παιδαγωγικόν.

Υπάρχουσι πολλοί οι νομίζοντες ότι ή μεταφορά τών αρχαίων Έλλήνων συγγραφέων εις την σημερινήν μας γλώσσαν είναι τοιαύτη βεβήλωσις τών άθικτων ιερών, ήποια και ή μεταγλώττισις του Ίβναγγελλου εις τό σημερινόν «άπλούν» ιδίωμα. (Οι ταύτα φρονούντες υποθέτουσι συναμα ότι, τελειοποιουμένης βαλμηδόν της σημερινής γλώσσης, ήτις ύφείλει κατ' αυτούς να τείνη κατ' εύθείαν προς την μετά της αρχαίας πλήρη συνάφειαν, τό νύν ύπάρχον μεταξύ τών αρχαίων κειμένων και της γλώσσης του λαού χάσμα θέλει τόσο έντελώς πληρωθῆ, ώστε οι κλασικοί της αρχαιότητας συγγραφείς θα κατανοούνται ως έθνικοί συγγραφείς και τών νέων Έλλήνων. Αλλ' ή γνώμη αυτή βραχίζετα επί τόσο βραχείας πλάνης και τοιούτων δεισιδακμόνων προλήψεων, ώστε οι μέν προληπτικοί δέν θα πεισθώσιν, ήσανδῆποτε σαφή και έν προσπαθήση τις να καταστήση τά προφανή άλλως πράγματα· οι δε μη τοιοῦτοι θα θεωρήσωσι καθαράν άπώλειαν χρόνου πάσαν επίμονον περί αυτής συζήτησιν.

Ημείς θα έρμηθώμεν εξ άλλης τινός αρχής. Αν ή δλοσχερώς σήμερα επί τών αρχαίων στηριζομένη πολύμοχος και πολυχρόνιος γλωσσική ήμῶν σπουδή και παιδεία ήτο τόσο γενική, ώστε να περιλαμβάνη την πολυπληθεστάτην του έθνους μεσαίαν και άνωτέραν τάξιν, και έν έτι ή σπουδή αυτή ήτο όντως τοιαύτη, ώστε να εισάγη τους σπουδαστάς εις την ουσίαν αυτήν της αρχαίας λογοτεχνίας, ή κλασική τών συγγραφέων μετάφρασις περιττή μεν ούδε τότε θα

ήτο, όχι όμως και άπολύτως άναγκαία—έφόσον έννοείται άπόλυτοι δύνανται να θεωρηθώσι τοιαύται πνευματικαι άνάγκαι, τάς όποιες οι περισσότεροι δέν αισθάνονται, έν και εις τους περισσότερους άκριθώς άπαθίλουν.

Αλλ' από του ιδεώδους τούτου γυναιζομεν πόσον απέχομεν. Όχι μόνον επιτακτικώς καθ' ήμέραν απαιτείται ή στένευσις του κύκλου τών κλασικών λεγομένων σπουδών, να παραχωρηθῆ μείζων γῶρος εις άλλας ήμελημένες νύν, χρησιμωτάτας όμως σπουδάς, άλλά και εκεί όπου τό κύρος αυτών δέν άμφισβητείται, όπου ή άνάγκη μάλιστα αυτών επιβάλλεται, εις τά γυμνάσια ήθελόντι, ή κατό την άνωτέρω έννοιαν βαθυτέρα άντίληψις θεωρείται άκατόρθωτον έγχείρημα.

Αν όμως ή γνώσις του βίου της αρχαιότητος, ή άντλουμένη ουχι έμμέσας εκ τών ιστοριών και ως έν έσόπτρῳ σκοτεινῶ έν αυτών θεωρήνη, άλλ' ή άπορρέουσα άμέσως εκ της γνωριμίας και στενής σχέσεως προς τό μνημεία αυτής, γραπτά ή εκ λίθου και άλλης ύλης, είναι ιδιαίτερον καθήκον ήμῶν τών Έλλήνων· έν κατό τό πρότυπα εκείνα είμεθα καλημένοι ήσαν τό δυνατόν τελειότερον και γνησιώτερον έλληνικόν να πλάσωμεν τον έθνικόν μας βίον· εάν όντως άπεβλήσωμεν εις θετικά και ψηλαφητά ώφέληματα, όταν λαλήμεν περί της ήθιοποιού δυνάμεως τών αρχαίων συγγραφέων προς διάπλασιν της νέας ελληνικής ψυχής, τότε δέν ήξείρω με την άλληθιαν ποίος τρόπος είναι καλλίτερος προς επίτευξιν τών αγαθών τούτων ή ή της προσεγγίσεως ήμῶν προς τον βίον τών αρχαίων δια ζωής σθεως είπειν φωνήσ, δι' αυτής ήμῶν της γλώσσης.

Πρέπει να έλθωμεν εις επικοινωνίαν προς αυτούς διδάσκοντες τους συγγραφείς των την γλώσσαν μας, αφού ήμείς δέν θα μάθωμεν ποτέ άρκούντας την ιδικήν των. Η γλωσσική δε αυτή μετουσίωσις είναι ή μετάφρασις.

Δια τοιαύτης όμως μεταγλωττίσεως τών αρχαίων ως μήν υποτεθῆ βτι καταργούται δικαιοματα της φιλολογίας ή παραγνωρίζεται ή αξία τών καθαρών φιλολογικῶν σπουδών υπό μιας τινος μερίδος του έθνους, της ήγέτιδος, της έν τοίς γυμνασίαις σπουδαζούσης. Τολμῶ μάλιστα να ισχυρισθῶ, ότι ή τοιαύτη μεταμμίσις τών αρχαίων συγγραφέων τους μεν επιστήμονας φιλόλογους θα πλουτίση δι' ενός επί πλέον ύψηλοῦ καθήκοντος, τους δε δια της κλασικής παιδείας τρεφομένους νέους τών γυμνασίων θα ενισχύση εις τό έργον των.

Προσέξατε τί πραγματικώς γίνεται σήμερα εις τά σχολεία. Έξ τυφλοσύρται υπεβαλλόνται εις τους μαθητάς έλαειναι μετάφρασις, άικην τυπωμένων «έξηγησεων», αι όποιαι παρά τους άφορισμούς πάντας τών διδασκαλῶν, εύρίσκονται πάντοτε μεταξύ τών χειρών τών μαθητών και

εις αυτήν τήν αἴθρυσαν τῆς παραδόσεως, ὅπου ἐκείνοι διδάσκουσιν. Εἰς αὐτάς τὰς σχολιασμένας τῶν συγγραφέων ἐκδόσεις ἀποτελοῦσιν αἱ μεταφράσεις αὐταὶ παραρτήματα οὐσιώδεις καὶ θὰ ἴδῃ τις τὰς βασιμείας τῆς Ἰλιάδος ἐφωδιασμένας μετὰ παραρτήματα ταῦτα, εἰκτράκιμαρτύρια τῆς ἀδυναμίας τῶν μαθητῶν ἐν τῇ μητρικῇ τῶν γλώσσει καὶ τῆς ἀπονεκρώσεως τοῦ πνεύματός των.

Οἱ ἐπιστήμονες ὅμως φιλόλογοι δὲν θὰ εἶχον κανένα λόγον νὰ θεωρήσωσι κατώτερον τῆς ἐπιστημονικῆς των ἀξιοπρεπείας τὸ καθήκον, ὅπερ διαπρεπέστατοι τῶν Γερμανῶν διδασκάλων των — παράδειγμα φέρω τὸν πολὺν Βιλαμόβιτς — ὑπολαμβάνουσιν ἄξιον ἑαυτῶν, νὰ καταγίνωσι περὶ τὴν κλασικὴν μεταμόρφωσιν τῶν ἀρχαίων εἰς τὸ νέον ἴδιωμα.

Ἄλλὰ τοῦτο εἶνε ἔργον ἰδικόν των καὶ δὲν ἐπιμένω πολὺ. Ἀπεθλέπω εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, πρὸ τῶν ὁποίων ἀνύψωσεν ὁ Σουρῆς ὀλίγον τὸ παραπίτασμα τῆς μυριοπεγγύου αἰθούσης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τοῖς ἐπέτρεψε νὰ προσβλήψωσιν εἰς τὸ ἄπλετον φῶς αὐτῆς.

Ἐκ τῶν διακοσίων λογίων ἀκροατῶν τῆς μεταφράσεως τῶν Νεφελῶν, κατὰ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς μουσικῆς ἐταιρείας, βεβαίως ὁ πολὺ μικρότερος ἀριθμὸς εἶχε τελείαν γνῶσιν τοῦ πρωτοτύπου. Εἰς τοὺς δὲ ἴσως ἢ μεταφράσεις ἐφάνη τὸ πολὺ ἀξιοσημειώτος φιλολογικὴ ἀπόπειρα καὶ οὐδὲν πλέον. Εἰς τοὺς λοιπούς ὅμως διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης ἀκριβῶς ἀπεκαλύπτετο δλοζώντανος σχεδὸν ὁ νεκρὸς πρῆν ἀρχαῖος κόσμος.

Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε ἢ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἢ πλειονότης, ἢ πολὺ μεγάλη πλειονότης τῶν ἐραστῶν ὑψηλοτέρας μορφώσεως νέων καὶ ἀνδρῶν αὐτοῦ, δὲν εὐρίσκει ἄλλην ἑδὼν ἢ ταύτην μόνην, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν κατανόησιν καὶ ἀπόλαυσιν ἐκείνην τῆς ἀρχαιότητος.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο θὰ ἐπέλθῃ, ἐν τοῦ Σουρῆ τὸ ἔργον δὲν εἶνε πεπερωμένον νὰ ἀποθάνῃ μὲν γέννηθῆν, ἐν μίᾳ τῶσόν γόνιμος καὶ ἀδρά ἰδέα δὲν εἶνε προωρισμένη νὰ μείνῃ ἀκαρπὸς ἐνεκα προλήψεων ἀκατανικήτων καὶ διὰ τὴν συνήθη βαθυμίαν ἡμῶν εἰς πλήρη ἐφαρμογὴν ἰδεῶν, αἵτινες εἰς τὴν πρώτην των γένεσιν ἔχουσι πολλὰς τὸ κάλλος νηπίων, μὲν ὅμως ὀλίγον ἀξιοθῶσι, ἀποβάλλουσι πᾶσαν εὐμορφίαν.

Διότι πρῶτος δὲν εἶνε ὁ Σουρῆς ὁ δοκιμαζὼν τὰς δυνάμεις του εἰς τὸ γιγάντειον τοῦτο ἔργον. Ἀφότου ἤρχισε — πρὸ αἰώνων ἤδη — ὁ εἰς οὐδὲν τέλος ἀπολήξας ἀγὼν περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς γλώσσης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀνακινεῖται αἰωνίως καὶ τὸ ζήτημα πῶς δύνανται νὰ καταστῶσι προσίτοι εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας αἱ λογοτεχνικοὶ τῶν ἀρχαίων θησαυροί. Οἱ διδάσκα-

λοι, οἱ μόνοι δὲ κλειδοκράτορες τῆς ἀρχαίας σοφίας, ἔλυσαν τὸ ζήτημα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, διὰ τῶν περιφρήμων «ἐξηγήσεων», αἵτινες γνωρίζομεν πόσον ὀλίγον συντελοῦσι καὶ πρὸς τῶν κειμένων τὴν κατανόησιν καὶ πρὸς τῆς μητρικῆς γλώσσης τὴν διάπλασιν. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε λύσις, εἶνε περιπλοκὴ μᾶλλον τοῦ ζητήματος.

Οἱ δὲ σοφώτεροι καὶ ἀληθῶς ἰθνηκοὶ ἄνδρες καὶ μεταξὺ τῶν λογίων καὶ μεταξὺ τῶν διδασκάλων ἄλλως περὶ αὐτοῦ ἐσκέφθησαν. Παλαιὸς τοῦ Ἰένους διδάσκαλος δὲν ἔκνησέ ποτε νὰ μεταφράσῃ μέρος τοῦ Θουκυδίδου εἰς τὴν ζωντανήν, ἔστω ἀπεριποίητον ἀκόμη γλώσσαν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους· εἰς τὴν πρόσφατον δὲ ἐποχὴν τῆς φιλολογικῆς ἐργασίας τῆς ἰδικῆς μας γενεᾶς, ὁ μακαρίτης Κερκυραῖος εὐπατριδῆς καὶ βαλοῦς λόγιος Ἰάκωβος Πολυλάς ἐπεχείρησε καὶ εἰς πέρας ἔφερε μέγα μνημεῖον ἀληθῶς λογοτεχνικόν, τὴν μετάφρασιν τῆς Ὀδυσσεύς εἰς ταύτην δὲ τὴν λεγομένην δημώδη, τουτέστι τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλώσσαν, ὑπεβεβλημένην ἤδη ἰκανῶς εἰς τὴν ἐξεργασίαν τοῦ λογοτέχνου δημιουργοῦ. (Ὅταν ὁ Ροῖδης ἔγραφε τὰ Ἰδιώλα του, ἐφθασε μόνον μέχρι τοῦ σημείου, κατὰ τὸ ὅποιον ρίπτει τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῆς ψευδογλώσσης, τῆς ὁποίας τὸ κράτος ἢ πρώτη δημιουργία τοῦ εὐρώστου νεοελληνικοῦ πνεύματος, ἢ ποίησις, ὀριστικῶς κατέλυσεν. Ὅταν ἄλλος Ροῖδης συνέχισῃ ποτὲ τὸ ἀτελὲς ἐκεῖνο μείναν ἔργον, ὁ ἀρχισὴ τὴν Ὀστικὴν ἐργασίαν ὀρμώμενος ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τοῦ Πολυλά καὶ φθικῶν εἰς τὴν τοῦ Σουρῆ. Ἡ νίκη ὁ ἀποφασισθῆ ἔπειτα ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καταλυομένων καὶ ἄλλων νέων πλὴν τῶν παλαιότερων εἰδιώλων. Ἡ παρούσα κατάστασις εἶνε ἀφόρητος καὶ ἐπιζήμιος εἰς τὴν νεανίαν μας λογοτεχνίαν — ἐξ ἧς μὲν ἢ ποίησις ἀπεσπᾶσθη αὐθυπόστατος καὶ ἀνεξάρτητος — καὶ ὄχι ὀλιγώτερον δυστυχῶς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους. Διότι εἶνε τάχα ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν σαφῶς πλέον ὅ,τι μεταξὺ τῶν γραμμῶν καθαρῶς ἀναγινώσκαται; Πρὸς τοὺς ἀρχαίους θὰ ἐπικοινωνήσωμεν μόνον διὰ τῆς γλώσσης ἐκείνης, ἥτις ἔχει τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα νὰ μεταβιβάσῃ τὰ νοήματα αὐτῶν τὰ ἀδρά καὶ μεγάλα εἰς τὴν ἰδικὴν μας νόησιν καὶ τὸ ἰδικόν μας αἶσθημα. Ἡ ἐπενέργεια εἶνε κατ' ἀνάγκην ἀμοιβαία: τὸ αἶσθημα πλάττεται διὰ τῆς γλώσσης τῆς γεμάτης ἀπὸ ζωῆν καὶ αἰσθημα καὶ ἢ γλώσσα γίνεται ζωοποιὸς πηγὴ νοημάτων καὶ αἰσθημάτων, ὅταν τὴν πλάττῃ τὸ αἶσθημα. Ὁ Ὅμηρος ὠδήγηθη πολλαχῶς εἰς τὰς ἐναργεῖς καὶ τελείας εἰκόνας του ἀπὸ τὰς ἐτοιμοὺς λέξεις καὶ φράσεις τοῦ φύσει ποιητικοῦ του λαοῦ· οἱ ἀγνωστοὶ βασιμδοὶ τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν περιέσφιγγαν εἰς μέτρα μόνον λέξεις γεμάτας ἐκφραστικότητος καὶ ἀλήθειαν, τὰς ὁποίας τοῖς παρῆδη τὸ εἰς τὰ

βάθη του δημιουργικῶν πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ Σουρῆς ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ τοῦτου διὰ νὰ πλάσῃ καὶ αὐτὸς ἐκείνην, εἰσδύων οὕτως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου κωμικοῦ τῆς ἀρχαιότητος, τὸ ὅποιον ἠσθάνθημεν ἀναζητῶν εἰς τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ μεταφραστοῦ του. Εἶθε μόνον νὰ πεισθῶσι περὶ τοῦτου πρῶτοι πάντων οἱ σήμερον ἐνθουσιώδεις Ουχυμασταὶ καὶ ἐπαίνεται του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠΗΤΗΡΙΑΝΗΣ

ΠΩΣ ΕΝΙΣΧΥΕΤΑΙ ΥΦ' ΗΜΩΝ

Η ΘΕΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

[Κατὰ τὸν ψυχολόγον (Hobbes).]

Β

Ἄμεδος καὶ ἐν ἀνευθύνῃ ἐνέργεια τῆς θελήσεως.

Πρόκειται ἐνταῦθα νὰ δεξιωμεν πῶς ἢ θελήσεις τῶν ἄλλων διεγείρεται, ἐργάζεται, ἀναπτύσσεται καὶ καθίσταται συνεργὸς ἐν πλήρει γνώσει τοῦ πράγματος. Ἄλλὰ πρὸς πληρετέραν κατανόησιν τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου ἀπαιτεῖται προπαρασκευὴ τις.

Ἐν πάσῃ πολιτείᾳ ὑπάρχουσι νόμοι καὶ ἔθιμα, τῇ προστασίᾳ τῶν ὁποίων ἀκμάζουσι καὶ εὐδαιμονοῦσι τὰ ἔθνη, ἢ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ὁποίων στεναζοῦσι καὶ κακοδικμονοῦσιν. Ἡ δουλεία, ἢ ἀθλιότης, ἢ κακὴ διοίκησις, αἱ καταστροφικαὶ φέροι, ἢ ἀναρχία, ἐκνευρίζουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ ἠθικόν. Ἐν ταυτέρῃ καταστάσει δὲν εἶνε κύριός τις ἑαυτοῦ, ὅπως ἐξασκήσῃ τὴν θέλησιν του. Μέτρον τι αἰματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας εἶνε ἀπαραίτητον, ὅπως ἀνέλθῃ τις τὴν ἠθικὴν κλίμακα, καὶ λάβῃ ἄριστον τινα πρὸς μέλλον πλῆρες ἰπιδίων. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν λαῶν, βασιλεῖς, νομοθέται, κυβερνήται, πρέπει νὰ ἐπιδιώκωσι τὴν συντήρησιν καὶ διάσωσιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως. Πολιτεολόγος τις παρατηρεῖ, ὅτι ἢ ἠθικότης παρὰ τοῖς Κάφροις ἐξαρτᾶται τοσοῦτον ἀπολύτως ἐκ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὅστε πᾶσα πολιτικὴ ἀναστάσις ἄριστον ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν ἀκοιλίαν, ἢν ἢ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως μόνη δύναται νὰ καταπάσῃ. Ἄλλ' ἢ παρατήρησις αὕτη δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς Κάφρους, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶν ἔθνος πεπολιτισμένον ἢ ἀπολίτιστον. Ἄλλὰ τί ἄλλο εἶνε ἢ ἀκοιλία, εἴμη ἢ χαλάρωσις, ἢ νέκρωσις τῆς θελήσεως; Ἐν Ἰαλλίᾳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Γραμμοκρατίας αἱ θελήσεις καταπνίγησαν, οὐδέεις δ' ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Ὑπὸ ἔθους

Ἐτέλος ἴδε σελ. 294.

τοιούτους ἢ θελήσεις, ὅσον σθένος καὶ ἐν ἔχρ, ἀδυνατεῖ νὰ ἐνίσχυσῃ τὰς θελήσεις τῶν ἄλλων. Πᾶν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω συνπάγει μυρίους κινδύνους εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας τὴν διαπαιδαγωγῆσιν τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ διάφορα συστήματα τῆς πίεσεως τοῦ πνεύματος, ἢ ἀπολυταρχία, ἢ δουλεία, ἢ κοινοκτημοσύνη, ἢ εἰς κοινωνικὰς τάξεις διαίρασις, φρονέουσι τὰς ἀτομικότητας. Ἄλλὰ καὶ ὁ στρατωνισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὰ Λύκεια, ἢ ἀνατροφή τῶν θελητῶν εἰς τὰ μοναστήρια, ἢ ἢ παρατεταμένη ἀπομόνωσις ἀπὸ τῶν ἄλλων, τὰ μάλιστα παρακωλύει τὴν ἐλευθέραν ἀσκήσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς θελήσεως.

Ἐν ἔργον τοῦ παιδαγωγικοῦ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων ἔπεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τὸ κράτος πίεσεως· τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαιτεῖ ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος, θελήσιν συνευθύναν, μαθητῆς, αἰσθητῆς ἡλικίας, χαίροντας τὸ ἄριστον τοῦ ἐλευθέρως ἀποφαινεσθῆ περὶ τῆς συγκοινωνίας ἢ μὴ εἰς τὰ κεραιδιόμενα. Ἡ ἡμετέρα διδασκαλία πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ ἐγγαράτῃ διὰ λέξεων σαφῶν καὶ ἀκριβῶν τὴν ἀξίαν ζωῆς ἐνεργου, δραστηρίως καὶ ὑπαλήμου εἰς τε τοὺς ἄλλους καὶ εἰς ἑαυτὸν. Οἱ παιδαγωγοὶ τῶν λαῶν ἢ τῶν καλῶν πρέπει νὰ προσπαθῶσι νὰ πείθωσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν παιδαγωγουμένους, καὶ πρὸ πάντων τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας των, ὅτι πρέπει πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου των ὡς ἀνθρώπων νὰ συναισθᾶνται τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ θέλωσι νὰ ἐργάζονται εἴτε κατ' εἶκον, εἴτε ἀντὸς τῆς οἰκίας. Αὐταὶ αἱ κέραι δύναται νὰ εὐραθῶσιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λαβῶσι τὸ πηδάλιον τῆς οἰκίας, ἢ ἐνεκεν ἀλλοῦ τῶν γονέων των, ἢ βραδυτέρου ἐξ ἀνεκωνότητος, ἢ ἐκ παρεκτροπῆς τῶν συζύγων των καὶ τῶν τέκνων των. Κούτυραις δὲ ἐκείναι, αἵτινες ἔχουσι διδάχθῃ εἰς τὸ πατρικόν σχολεῖον νὰ ἀπαλλάσσονται μόνον των ἐκ τῆς δυστυχίας. Ἐξ ἐκ τούτου δὲ ἀγρυπνῶμεν νὰ εἰδωμεν εἰς τὰ τέκνα μας προορισμὸν, καθ' ἕν βραδυτέρου νὰ ἔχωσι τὸ ἀναγκαῖον εἰσόδημά των. Ἄλλ' ὁ προορισμὸς ἐκάστης τέχνης καὶ ἐκάστης ἐπιστήμης ἀπαιτεῖ ὅσον τινα ἀνωτέραν θελήσιν· ἄλλως αἱ φύσεις αἱ μετρίως μετέχουσιν τοῦ νεύρου τοῦτου τοῦ βίου καθίστανται ἀνικανοὶ εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσωσι καὶ ἀντιμετωπίσωσι πᾶν τὸ ἐπιπροσθεῖον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ των.

Ἐς δημιουργίαν ἐπείτα διὰ τῆς μαθητῆς μας εὐθύναι. Διὰ τινῶν συστημάτων ἀνατροφῆς φρονέομεν τὰς θελήσεις. Φυβόμενοι πολλὰκις μήπως πᾶσωσιν αἱ ἄλλοι, καθίστασιν αὐτοὺς περιδεεῖς· ἐθίζουσι τοὺς παῖδας νὰ μὴ ἀγρυπνῶσιν αὐτοὶ αἱ ἴδιοι διὰ τὴν ὑγίαν των καὶ προσοῦσι διὰ τοὺς ἐλαχίστους· πειρασμοὺς χωρὶς οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον φόβον νὰ ἐμπνέωσιν εἰς αὐτοὺς·

ἐάν μάλιστα εἶνε θήλας, διὰ τῆς τσαύτης ἀνατροφῆς παρασκευάζουσιν αὐτὰ νὰ γίνωσι μητέρες ἀδρανεῖς καὶ χωρὶς θέλησιν. Γονεῖς, ὅτινες ὑποβάλλουσι τὰς ἰδιοτροπίας τῶν τέκνων των, ἐκτελοῦσι τὰς ἐπιθυμίας των καὶ κάμνουσι τὸ θέλημά των, ἀκολούθως θὰ μετανοῶσιν, ὅτι δὲν ἀφῆκαν εἰς αὐτὰ οὐδεμίαν πραγματικὴν θέλησιν. Ἄγαπῶ ὑπερβολικὰ τοὺς παιδαγωγούς ἐκείνους, εἴτινες κατ' ἀρχὴν, ὀλίγον ἴσως αὐστηράν, ἐνοσοῦσι νὰ ἐργάζωνται οἱ παῖδες μόνοι των, νὰ αὐτενεργῶσιν.

Ἀποκρούουσιν οὗτοι τὰς προγυμνάσεις τῶν μαθημάτων των· δὲν τοῖς ἐπιτρέπουσι τὴν χρῆσιν τῶν μεταφράσεων, καὶ μάλιστα τῶν τοιούτων διαστίχων, κακὸν ἕπερ ἐφεῦρον οἱ ἐχθροὶ τῆς θελήσεως, οὐδ' ἀφίνουσιν αὐτοὺς νὰ δανεῖζονται τετράδια παρὰ τῶν συμμαθητῶν των, ἀλλ' ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῆς ἐργασίας των. Αὐτὸ τοῦτο δὲ πράττουσι καθ' ἕλας τὰς σχέσεις τῆς ἀγωγῆς των. « Ἴδου χρήματα, ὕπαγε νὰ λάβῃς τὸ εἰσιτήριο τοῦ σιδηροδρόμου. Ἴδου χάρτης, γράψον σὺ μόνος εἰς τοὺς γονεῖς σου, εἰς τοὺς κηδεμόνας σου. Ἴδου τὸ κιβώτιόν σου, διευθέτησον αὐτὸ ὅπως δύνασαι. Εἰσελθε τὴν νύκτα εἰς τὸ δωμάτιον, ἀναψὸν φῶς καὶ ζήτησον τὰ ἀντικείμενα, ἕπερ σοὶ ἐλλείπουσι. Σκέψθητι μόνον ἂν συμφέροι νὰ διαθέσῃς τὰ χρήματά σου πρὸς τσαύτην δαπάνην, ἢ νὰ δεχθῆς μίαν πρόσκλησιν παρὰ τῶν συμμαθητῶν σου, ἢ νὰ γείνης μέλος ἐνὸς συλλόγου αὐτῶν. Σὺ δ' ἴδιος ὀφείλεις νὰ μορφώσῃς γνῶμην καὶ νὰ κρίνῃς περὶ τοῦ συμφέροντός σου».

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐνεργήσωμεν εἰς φύσεις δειλᾶς, ἀδεξιῆς, ἀσθενικᾶς, ἕς ἀποπειρώμεθα ἀσκήσεων βικίων· ἂν π. χ. φοβῆται τις νὰ λουσθῇ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἕς βίψωμεν αὐτὸν εἰς τὸ ὕδωρ διαβεβαιούντες, ὅτι ἔχομεν πεποιθῆσιν εἰς τὴν θέλησίν του· θὰ ἴδωμεν πῶς ὁ περίφοβος οὗτος θὰ μάθῃ νὰ κολυμβᾷ· ἐγνώρισαν μεγαλέμπορον, ὅστις θέλων νὰ ἐπιχειρῇ ναυτικὰς ἀσφαλείας, ἐξέλεξεν εἰς τὸ γραφεῖόν του δύο νεαροὺς ὑπαλλήλους πρὸς τοῦτο· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἀπεφάνοντο ὅτι δὲν ἐνόουν τὸν κλάδον τοῦτον τοῦ ἐμπορίου, ἀπεκρίθη εἰς αὐτοὺς, ὅτι θὰ μάθωσιν, ἀρκεῖ νὰ θέλωσι, καὶ πράγματι ἔμαθον. Τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀγωγῆς ἐφήρμοσεν ἐν Ἰρλανδίᾳ ὁ συνταγματάρχης Κρόφτων εἰς ὑπαλλήλους τινὰς αἰχμαλώτους. Παρασκευάσεν αὐτοὺς εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των, ἀναθέτων εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευτικὰς ἀποστολάς, καὶ οἱ δεσμῶται διὰ τῆς τσαύτης ἀσκήσεως τῆς θελήσεως, συνήσθθησαν τὴν εὐθύνην καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλὰ καὶ ἡ καθολικὴ ψῆφος μήπως δὲν εἶναι σχολεῖον τῶν θελήσεων; αὕτη προσκαλεῖ τὰ πλήθη εἰς συναίσθησιν τῆς προσωπικῆς εὐθύνης.

Θὰ ἔλθῃ ἡ ὄρα, καθ' ἣν οἱ παιδαγωγοί, οἱ

ἔχοντες συνειδήσιν τοῦ ἔργου των, θὰ ἀναγκάζωσι τὰς θελήσεις νὰ δηλώσιν τὴν γνῶμην των. Μία συγκατάθεσις, μία ὑπόσχεσις, ἐν καὶ θὰ ἀποφασίζωσι πολλάκις περὶ τοῦ ἠθικοῦ μέλλοντος ἐνὸς ἀτόμου. Ἐὰν ἔχῃ ἀνάγκην νὰ θέλῃ, ἀνάγκασον αὐτόν, ἀπαξ τοῦλάχιστον, νὰ θέλῃ. Μετὰ τοῦτο θὰ κατακυλίσῃ μόνος του. Ἡ παροιμία λέγει, ὅτι ὁ σιδηρὸς σφυρηλατεῖται ἐνὸς αἵματος· κτύπησον λοιπὸν τὸν ἀνθρώπινον σιδηρὸν ἐνὸς αἵματος εἶνε νέος, θερμὸς, σφυρηλατήσιμος. Μὴ ἀφίνῃς εἰς τοὺς μαθητὰς σου καιρὸν δισταγμῶν καὶ μεταμελείας· ὦθει αὐτοὺς εἰς ἀπόφασιν τινα, μὴ περιμένῃς, ἵνα ἡ νύξ φέρῃ εἰς αὐτοὺς τὴν συμβουλὴν τοῦ νὰ ἀπόσχωσι, νὰ ἀναβάλωσι, νὰ θέλωσι κατὰ τὸ ἤμισυ. *Fortuna iuvencos junat* (ἡ τύχη τοὺς τολμηροὺς βοηθεῖ). Ἐννοτε ἡ ἀτομικὴ θέλησις, οὕσα καθ' ἑαυτὴν ἀσθενής, ἐνισχύεται εὐθὺς ὡς ἀποτελέσῃ μέρος ὅλου τινός, σώματός τινος. Οὕτω π. χ. τὸ βᾶσον τοῦ μοναχοῦ ἢ ἡ καλύπτρα τῆς μοναχῆς, ἢ στολὴ τοῦ στρατιώτου ἢ τοῦ ναυτοῦ, τὸ σκιαδίον τοῦ σπουδαίου τὰ μέγιστα ἐνισχύουσι τὴν θέλησιν, καθόσον ἡ ἀτομικὴ θέλησις δεκαπλασιάζεται ἐκ τῆς γενικῆς θελήσεως τοῦ σώματος, οὕτινος τὸ ἄτομον ἀποτελεῖ μέρος.

Ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἀνακαλύπτωμεν παρὰ τοῖς ἄλλοις ποῖα εἶνε ἡ χορδὴ, ἣτις πάλαι εὐκολώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ των, καὶ μετὰ τὸλμης ἕς ἀποτεινώμεθα εἰς τὰ εὐγενῆ ἡμιέμρυτα, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπνώττουσι καὶ μόνον τὴν φωνὴν γόητός τινος περιμένουσιν, ὅπως αἴφνης ἐξεγερθῶσι. Μὴ πιστεύετε ὅτι ἡ τιμὴ ἐκλείπει καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς σκληροῖς καὶ δολίοις· νύτοντες ταύτην, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν παρ' αὐτῶν ζῆλον, δυνάμεις καὶ αὐταπάρησιν, τὴν ὅποιαν οὐδεμία ὑπόσχεσις καὶ οὐδεμία ἀπειλὴ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ. Ἐρήτωρ τις Ἄγγλος ἐν τινὶ εὐγλώττῳ αὐτοῦ ἡμιλίᾳ, ἐξαίρων τὴν δυνάμιν τῆς τιμῆς, προσθέτει: « Ἐνεκα μεταξίνου τινός βᾶκους, ἕπερ ὀνομάζεται σημαία, καὶ ἐν ᾧ ἐνσαρκούται ἡ τιμὴ ἐνὸς τάγματος, οἱ στρατιῶται ὑφίστανται ἀνυπολογιστοὺς στερήσεις καὶ ἐκπνέουσιν ἐν φρικῶδει ὀδύνη. Ὁ πατριωτισμὸς, υἱὸς γνήσιος τῆς τιμῆς, ἐπίσης καυχᾶται ἐπὶ μεγαλουργήμασι. « Ἡ Ἄγγλια ἔχει πεποιθῆσιν, ὅτι ἕκαστος θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκόν του», ἔλεγεν ὁ Νέλσον ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ, καὶ οἱ λόγοι οὗτοι, ἐπαναλαμβάνόμενοι διὰ τῶν σημάτων, διήγειρον πυρετωδῶς παρὰ τοῖς ναύταις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τὴν ἀπόφασιν τῆς νίκης ἢ τοῦ θανάτου. Χωρὶς δὲ νὰ εἶνε Νέλσωνες οἱ παιδαγωγοὶ κέκτηνται τὸ ἰσχυρὸν μέσον τοῦ νὰ λαλῶσιν εἰς τὴν καρδίαν τῶν παιδαγωγουμένων· τίς δὲ θὰ διετεινᾶτό ποτε, ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακινήσῃ τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας αἰσθήματα; Σπανίως ὄντος τοῦ ἀνθρώπου μονήρους, ἀλλὰ τῆς

φυχῆς του συνδεομένης μετὰ τῆς ψυχῆς τῶν γονέων του, τῆς γυναικὸς του ἢ τῶν τέκνων του, τίς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εὖρη λόγον δυνάμενον νὰ διαθερμάνῃ καὶ ζωοποιήσῃ τὴν ψυχράν καὶ νεκρωμένην θέλησιν του; Μὴ θέλετε νὰ δεκνύητε μετὰ σκληρότητος, καθὼς οἱ ἐπισκέπται τῶν νεκρῶν, τὴν παραλυσίαν ἢ τὸν θάνατον καρδίας τινός ἀνθρωπίνης· ἀλλὰ ζητεῖτε ποῖα εἶνε τὰ νήματα, ἕπερ τὸ ψῦχος τῆς φιλαυτίας εἰσέτι δὲν ἐνέκρωσε, καὶ ἐπιθέσατε τὸν ἠλεκτρισμὸν τῶν λόγων καὶ τῆς θελήσεώς σας, καὶ θὰ εἴδητε μετὰ χαρᾶς τὸν νεκρὸν ἀνοίγοντα τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνιστάμενον τῆς κλίνης καὶ βάλλοντα ἐκ νέου τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ ἄροτρον. Ποῖα τῶν ὄντι ἐξοχος τέχνη ἢ τῶν παιδαγωγῶν! Ὁμιλῶ περὶ νεκρῶν, ἀλλ' εἶνε νεκροὶ κατὰ πνεῦμα· ἡ δὲ ἐνέργεια τὴν ὅποιαν συνιστῶμεν ἐξασκαίεται ὑπὸ ζῶντος εἰς ζῶντα, δσάκις δὲ ἀποθαυμάζω τὰ θαύματα ταῦτα τῆς ἀναστάσεως καὶ ζωῆς τῶν νεκρῶν θελήσεων, ἀναμιμνήσκομαι τῆς ἀναφανήσεως τῶν ὄχλων τῆς Γαλιλαίας· «Τίς ἔδωκε τσαύτην δυνάμιν τοῖς ἀνθρώποις;»

Ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, ἣτις διδάσκει ἡμᾶς νὰ θέτομεν τὰς θελήσεις τῶν ἄλλων εἰς δόνησιν τῆ συνδρομῆς τῆς συνειδήσεως, ἡ καρδία εἶνε ὁ γλυκύς, ὁ πυκνῶν φθόγγος· ἡ συνειδήσις εἶνε ὁ βυρῦς, ὁ βαθύς φθόγγος, οἱ δὲ διαχειριζόμενοι τὴν τέχνην παίζουσιν ἀκριβοῶς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον. Δὲν θὰ δυνήθῃς νὰ ἐγγίσης τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος, ἢ τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ τοσούτου βαθύως ἐγκεχυραμένου ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ, χωρὶς νὰ καλέσῃς αὐτὸ νὰ ἐκλέξῃ, νὰ ἀποφασίσῃ, νὰ ἐνεργήσῃ, νὰ προσεγγίσῃ ἢ νὰ ἀπομακρυνθῇ, νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν του ἢ νὰ παλινορθώσῃ. Δὲν δύνασαι νὰ ἀπογυμνώσῃς τὰς πληγὰς τοῦ παρελθόντος, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃς τὰς φωνὰς τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως καὶ τὰ δάκρυα τῆς μετανόας. Δὲν δύνασαι νὰ συλλάβῃς τὴν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος χωρὶς νὰ περισυναδέξῃς ὅλον σεαυτὸν καὶ νὰ ἐρωτήσῃς ἐπανειλημμένως τί θέλει, καὶ τί πρέπει νὰ θέλῃ.

Ἀλλὰ τί ἠθέλωμεν ἀντιτάξῃ, ἐὰν εὐρισκόμεθα ἀπέναντι ἐναντίου, ἥστις θὰ ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς· «Μοὶ ἡμιλείτε περὶ τιμῆς, πατριωτισμοῦ, καρδίας, συνειδήσεως, ἀτομικοῦ συμφέροντος. Ἄλλ' ἐὰν αἱ λέξεις αὗται εἶνε μόνον λέξεις; Ἐὰν κρίνω τελεσιδικίως περὶ τοῦ ἀληθοῦς μου συμφέροντος, καὶ ἐὰν μοὶ ἀρέσκῃ νὰ μὴ θέλω, νὰ μὴ ἀγαπῶ, νὰ μὴ ὑπακούω εἰς τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, ἢ εἰς τὴν συνήθειαν· ἐὰν μοὶ ἀρέσκῃ νὰ μὴ ζῶ;» Τοιαύτη εἶνε ἡ γλῶσσα καὶ τοιαῦτα συμπεράσματα ἐξάγει ἡ λογικὴ τῆς ἀρνήσεως, τῆς ἀπεισιδοξίας καὶ τοῦ μηδενισμοῦ. Ὅπως σώσῃς τὰς θελήσεις ἐκ τῆς αὐτοκτονίας ταύτης οἱ παιδαγωγοὶ δὲν ἔχουσιν ἄλλο μέσον, ἢ τὴν οὐδυσκαλίαν καὶ τὴν με-

τάδοσιν τῆς πίστεως. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παριστῶσι τὴν πίστιν ὡς ἀπλοῦν προληπτικὸν καταφυγίον. Αὕτη εἶνε ὁ ὑπέρτατος ἐμπνευτικὸς τῆς θελήσεως, ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος παράγων τῆς τελεσφόρου ἐνεργείας ἡμῶν ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Ἴνα ὠθησώμεν τοὺς ἀδελφοὺς μας νὰ θέλωσι νὰ πράττωσιν ὅ,τι δὲν ἐπραττον, ἢ δὲν ἠθέλων νὰ πράττωσι, θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν ἠθολογίαν τινα πίστεως· νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ ζωὴ, καὶ οὐχὶ ἡ κατάπαυσις τῆς ζωῆς εἶνε τὸ μυστήριον τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως· νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη συνίσταται εἰς προσωπικὴν τινα καὶ ἐν συνειδήσει ἐνεργεῖαν ἐκάστου ἀτόμου, ἕπερ ζῆ καὶ ὑπάρχει οὐχὶ δαπάναις μόνον τοῦ ὅλου ἀνευ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀτομικῆς συμβολῆς· νὰ πιστεύσωσι τέλος ὅτι ἡ σκοπὸς τῆς ἐφημέριου ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὑπάρξεως δὲν εἶνε ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ παντός δεσμοῦ ἐξαρτήσεως, κεκοσμημένης τῷ ὀνόματι τῆς εὐδαιμονίας, οὐδ' ἡ ἀπορρόφησις ἡμῶν αὐτῶν ὑπ' ἡμῶν τῶν ἰδίων, ἀλλ' ἡ ἐλευθέρωσις συμμετοχῆ εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐλευθέρων θελήσεων τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐπιδιώξις κοινοῦ τινος ἠθικοῦ ἰδεώδους ἐν ᾧ ἐγκείται ἡ ἀληθὴς ἡμῶν εὐδαιμονία.

Τὸ ἐξοχον ἔργον τῶν παιδαγωγῶν τῶν θελήσεων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπαιτεῖ νὰ προβάλλωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς των εἰκόνας παραστατικὰς τῶν ζωόντων ἀληθειῶν, αἵτινες ἰκανοποιοῦσι τὸν νοῦν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν συνειδήσιν καὶ εἶνε ἐλατήρια ἰσχυρὰ τῆς θελήσεως. Ἡ ἁγία Γραφή μας παρέχει λαμπρὰς τσαύτας εἰκόνας, ἐπιτηδεύουσιν εἰς τὸ νὰ ἐνισχύσωσι τὴν θέλησιν καὶ νὰ διαθερμάνωσι τὴν πίστιν, τὴν γενέτειραν πάσης ὑγιεῖς ἐνεργείας. Ἡ εἰκὼν πρὸ πάντων Ἰωάννου, τοῦ ἡσίου ὁ βίος ὑπῆρξεν ἡ πραγματικῶς παντός ἰδεώδους, ἔχει τὴν ἔπειρον δυνάμιν νὰ ἐπιδράσῃ σιωπηρῶς ἐπὶ τὰς θελήσεις. Ἄς προσέχωσιν ἡμῶς οἱ ὑποδεικνύοντες τὴν θεῖαν ταύτην εἰκόνα ἵνα αὐτοὶ πρῶτοι κατέχωσιν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ των. Δὲν θὰ δυνήθῃσι νὰ ἐγγραράξωσιν εἰς τοὺς ἄλλους πᾶν ὅ,τι ἐμπνέεται ἐκ τῆς πίστεως, ἐὰν μὴ αὐτοὶ πρῶτοι βαδίζωσι διὰ τῆς πίστεως· τὸ ἐλατήριον τοῦτο τῆς πίστεως ἔχει ἀνωτέραν δυνάμιν τοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ σοφίας. Ἡ πίστις δὲν σταματᾷ, ἵνα ἀναμετρήσῃ τὰς ρωγμὰς, αἵτινες χάνουσι πρὸ τῶν ποδῶν ἡδοπέδου διαστάζοντος νὰ προχωρήσῃ· ἡ πίστις αἶρει ἀπ' ἡμῶν πάντα δισταγμὸν καὶ ὠθεῖ πρὸς τὸ ἐμπρὸς ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς καὶ ταῖς ἀμφιβολίαις, εἰς ἕς θὰ προσέκοπτε τὸ ἄρρος τοῦ ἐπιθυμούντος νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ ἐκτυλισσόμενον ὄραμα τοῦ βίου· ἡ πίστις πληροῖ διπλασίως ἐμπνεύσεως τοὺς θέλοντας νὰ ἐμπροσθώσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἐμφυχοῦσαν αὐτοὺς δυνάμιν τῆς θελήσεως. Ἡ πίστις τέλος, περιορίζουσα τὸν κύκλον διανοίας

αστάτου και πλάνητος, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν θείῃσιν νὰ θυμολογῆται, σήμερον ἀποφαρίζουσα καὶ αὐριον ἀνακαλοῦσα τὸ ἀποφασισθῆν, καὶ ὑποχρεοῖ αὐτὴν νὰ βυθίση εὐθὺ πρὸς τὰ πρόσω. Ὁ Βολταῖρος λέγει διὰ τὸ μέγα σφάλμα ὄλων σχεδὸν τῶν κυβερνῶντων εἶνε ὅτι ἔχουσιν ἡμιθελήσεις καὶ ἡμίμετρα. Ὁρθῶς δ' ἀποφαίνεται ἡ Γραφή λέγουσα: « Ἡ νίκη ἢ νικήσασα τὸν κόσμον εἶνε ἡ πίστις ».

Ἐν Σόφω.

Δ. ΜΑΡΙΝΟΣ

Η ΜΑΓΙΩΜΕΝΗ ΠΕΤΡΑ

Τὸν καλομοίρανε μιὰ καλὴ μοῖρα, τὸν δοξασιμένον βασιλέα, καὶ τοῦ ἐχάρισε μιὰ βασίλισσα πεντάμορφη, ποῦ τὸν ἀγαποῦσε σὰν μάννα, τὸν ἐλάτρευε σὰν ἀδελφὴ, καὶ ἔδωχε καὶ σὺννεφο ἀπ' τὸ μέτωπό του σὰν γυναῖκα.

Μὰ μιὰ μοῖρα κακιά, στρίγλα, ἐζούλεψε τὴν εὐτυχία του καὶ τοῦ ἐχάρισε καὶ ἐκείνη ἕνα φυλαχτό, μιὰ μαγιομένη πέτρα, ποῦ ἔδωχε τὴν συμφορὰ.

Ἡ πέτρα, χαλκὴ τοῦ περιγιαλιοῦ, φυλάχθηκε σὲ χρυσοῦ θήκη με ἀγάπη καὶ εὐλάβεια.

*

Ἡ βασίλισσα τοῦ ἔφερε στὸν κόσμο βασιλοπούλα πεντάμορφη, καὶ τὴ ζωὴ της μοίρασε σ' ἐκείνον καὶ στὰ παιδιὰ της.

Ἡ ἀγάπη της ἔσβυστη καὶ παντοδύναμη, ἡ ἀγάπη της μάντευε τὸ θέλημά μου, ἀλήθευε τὰ ὄνειρά του καὶ ἀπ' τὸ ὄροιο τῆς ζωῆς τάγκαθια ἐξερχότανε.

Καὶ ὅταν ὁ δοξασιμένος βασιλέας βασιλικὸ διεσκέδαζε, καὶ στὴ μέθη του τὴ λησμονοῦσε, ἡ βασίλισσα πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη περίμενε νὰ φύγουν οἱ καπνοὶ, καὶ ὅταν τῆς ἐπανήρχατο, δὲν τοῦ ἔδειχνε πρόσωπο σκυθρωπὸ, μόνον τοῦ χαμογέλουσε γλυκὰ, με ἀγάπη ἀτελείωτη.

Καὶ ὅταν τὸν ἐτάραζε βασιλικὸς θυμὸς καὶ ἔτρεμαν ἀθῶοι καὶ ἔνοχοι καὶ δένδρα καὶ βουνά, ἡ βασίλισσα ταπεινὴ, ἔσκυψε τὸ τίμιον κεφάλι της με ὑπομονὴ καὶ ταπεινώσει.

Καὶ ὅταν ἤθελε νὰ λάμψη καὶ νὰ τυφλώσῃ τὰ πλῆθη—ποῦ μόνον ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ κυβερνήσῃ—ἡ βασίλισσα στὸ πλάγι του πεντάμορφη, γλυκομιλητὴ, ἰθάμπωνε με τὸ ἄσπρο της μετάξι καὶ με τὴν δλόκαστη ἀρετὴ της.

Τὴν ἤξευραν οἱ φτωχοὶ τῆ βασίλισσα, γιατί βασιλικὰ τοὺς ἐβοηθοῦσε, τὴν ἤξευραν καὶ οἱ ἰσχυροὶ, γιατί ποτὲ της δὲν ἀνακατάβηκε στὴν πολιτικὴ καὶ ποτὲ δὲν τοὺς ἐταπεινώσει.

Μὰ εἶχε μιὰ πληγὴ ἡ βασίλισσα· ἐζούλεψε τὴν πέτρα, ποῦ πρῶτὴ βράδου τὴν προσκυνοῦσε ὁ

βασιλέας καὶ ἔλεγε: πῶς σ' ἐκείνην χρεωστεῖ τὴν εὐτυχία του.

*

Ἀρρώστησε τὸ βασιλόπουλο· ἔτρεξαν εἰ μᾶγοι καὶ οἱ γιατροὶ καὶ νὰ τὸ σώσουν δὲν μποροῦσαν. Καὶ ἕνας γέρος γιατρός καὶ μάγος, εἶπε, πῶς μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ καλά, ἐν βρεθῇ κανένας νὰ τοῦ δώσῃ ἕνα ποτῆρι αἷμα· μὰ εἶπε ἀκόμα: πῶς τὸ βασιλόπαιδο θὰ ἔπαιρνε τὰ φυσικὰ ὄλα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ θὰ ἔδιδε τὸ αἷμα.

Ὁ δοξασιμένος βασιλέας, γενοῦτος σὰν βασιλέας, καθόλου δὲν ἐδίστασε καὶ ἀποφάσισε νὰ σφάξῃ τὸν ἀγαπημένο του ἀξιωματικὸ, γιὰ νὰ ποτίσῃ με τῆς καρδίας του τὸ αἷμα τὸ διάδοχό του, τοῦ λαοῦ του τὴν ἐλπίδα.

Μὰ ἡ βασίλισσα, ἀνοιξε μιὰ φλέβα της καὶ ἔδωκε ἕνα ποτῆρι αἷμα στὸ μάγο.

Ἀδύνατη, λυωμένη, με τὸ χάρο πάλαιψε καὶ ἔσωσε τὸ βασιλόπαιδο.

Κ' ὁ βασιλέας ἔτρεξε καὶ με ταπεινώσει προσκύνῃ τὴν πέτρα του, τὸ φυλαχτό του τὸ τίμιον.

Καὶ ἡ βασίλισσα πολὺ ἐπόνεσε. Σὰν κατὰ ζωντανό, τὴν ἐμίσησε τὴν πέτρα, ποῦ ἀναισθητὴ δέχονταν ὅσα δὲν ἐξίζε καὶ θέριζε ὅπου δὲν ἔσπειρε. Μὰ ἐκείνη ἦταν πέτρα, καὶ ὅπως ἡ λατρεία δὲν τὴν ἀλλάξει, ἔτσι καὶ τὸ μῖσος τὴν ἄφινε κρύα.

*

Μιὰ νύκτα, ἄγρια ἐμούγκριζε ἡ ἐπανάστασι· δυὸ τρεῖς ἤξευραν τὴν νύκτα, ἄλλοι ἄγριοι ἀνήμεροι ἀκολουθοῦσαν χωρὶς νὰ ξεύρουν, καὶ ἄλλοι με τὴ φαντασία τους ἐπλάσαν αἷτια φοβερά, καὶ ἤθελαν αἷμα, σὰν θηρία.

Ὁ βασιλέας ὁ δοξασιμένος κρύφθηκε στὸ δωμάτιο τῆς βασίλισσας. Ἡ βασίλισσα δακρυσμένη τὸν ἐγδύσε ἀπ' τὰ βασιλικὰ φορέματα, τοῦ φόρεσε τὸ ἄσπρο μετάξινο φόρεμά της καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά.

Τὰ γγρια πλῆθη, ἀνοιξαν τόπο νὰ περάσῃ ἡ πολυαγαπημένη βασίλισσα.

Ἐκείνη φόρεσε τὸ δικό του φόρεμα καὶ εἶδε τὴν ὁρμὴ τοῦ πλῆθους καὶ δοκίμασε τὴν ὀργή του.

Μὰ ὅταν τὴν γνώρισαν εἰς φονιάδες, δάκρυσαν, καὶ ἐκείνη ἤσυχη (ποῦ ἐσώθηκε ὁ βασιλέας), τοὺς χαμογέλασε γλυκὰ.

Ἡ τρικυμία πέρασε. Καὶ ὁ βασιλέας, ἀφοῦ με τὸ ἀτρόμητό του χέρι ἔσβυσε τὴν ἐπανάστασι, ἀνοιξε τὴ θήκη καὶ ἐπροσκύνῃ τὴν πέτρα τὴ θαυματουργή, ποῦ τὸν ἔσωσε με τὰ μάγια της τὰ παντοδύναμα.

*

Ἡ βασίλισσα ἀδύνατη ἀκόμα, τὸν εἶδε καὶ ἐπικράθηκε.

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ της ἐνοιωσε κατὰ νὰ βράξῃ μέσα της, σὰν ὀργή, σὰν ἀγανάκτησι.

Μὲ μάτια θολὰ, σὰν μεθυσμένη, ἔτρεξε, ἀρ-

παξε τὴν πέτρα καὶ τὴν ἔρριψε στὴ θάλασσα.

Κ' ὁ βασιλέας θυμωσε βασιλικὰ, ὅπως ἐθύμωνε, ὅταν οἱ ἄλλοι ἐκαρῶν ἀδικίαις, τῆς εἶπε λόγια πικρὰ φαρμακευμένα.

Ἡ βασίλισσα μετάνοιωσε, ἔκκμε τὸ σταυρὸ της καὶ ἔπαισε στὴ θάλασσα ἢ τὴν πέτρα νὰ εὐρῃ ἢ τὸ χάρο.

Μὰ ἡ πέτρα ἀνακαταβῆκε με τὰλλα χαλκία τὰδέλφια της.

Ὁ βασιλέας ὁ δοξασιμένος ἀκολουθοῦσε τὴ σκηνὴ με περιέργεια βασιλική, καὶ ἐνοιωθε καὶ κάποιον κούρασι νὰ βλέπῃ τὴ βασίλισσα νὰ σκαλίξῃ στὰ χαλκία καὶ νὰ παλεύῃ με τὰ κύματα καὶ ὅταν τὴν εἶδε ἀκίνητη, νεκρή, νὰ τὴν δέρῃ ἕνα πελώριο κύμα σὰν ἀπρὸ στὴν κορφή του, ἀνοιξε τὰ ἀφρισμένα χεῖλη του καὶ ἐξαστόμισε κατὰρα φοβερὴ γιὰ τὴ νεκρὴ, ποῦ τοῦ ἐκλεψε τὴν εὐτυχία του.

*

Ὁ λαὸς σκαλίζει πάντα τὸ μαγιομένο περιγιάλι, ἴσως καὶ τύχη κανεὶς τυχερὸς καὶ εὐρῃ τὴν πέτρα τὴν παντοδύναμη.

Κ' ἡ μοῖρα ἡ κακιά, ποῦ σκράντα χρόνιζα εἶχε νὰ γελάσῃ, τὴρξ γελά καὶ ἐκακροῖζεται.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΝΗΛΑΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΟΥΣΣΩ

(Ἰμερὸ Ἄνθερον Ὀλεσμένο)

Χάριν τῶν συνήθων ἀσκήσεων τῆς μνήμης ὁ Ρουσσῶ ἀποδίδει σημασίαν ἐξέχουσαν εἰς τὴν γυμνασίαν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς χειρὸς. Ἦλε αὐτὸν ἐπιβεβαιῶναι τὸ ὅτι καταλέγεται καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν σχολείων. « Αἱ πρῶται δυνάμεις αἱ παρ' ἡμῶν » σχηματίζονται καὶ τελειοποιούμεναι, λέγει, « εἶνε αἱ τῶν αἰσθήσεων. Ταύτας πρῶτας λοιπὸν » πρέπει νὰ καλλιεργῶμεν· καὶ ὅμως εἶνε αἱ μόναι ὡς λησμονῶμεν ἢ αἱ μᾶλλον παρ' ἡμῶν » παραμελούμεναι. Ἐὸ ἐξασκεῖν δὲ τὰς αἰσθήσεις » δὲν συνίσταται εἰς μόνον τὸ ποιῆσαι χρῆσιν » αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ διδάσκειν αὐτὰς νὰ κρίνωσιν » ἀπ' ἐαυτῶν, ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ διδάσκειν αὐτὰς νὰ αἰσθάνωνται. « Ἐἴστα μὴ ἐξασκεῖτε μόναι » τὰς αἰσθητικὰς δυνάμεις· ἐξασκεῖτε πάσαις » τὰς αἰσθήσεις τὰς διευθυνούσας αὐτὰς· ἀρῆσθε » ἐξ αὐτῶν πᾶν τὸ δυνατόν ὄφελος, διὰ νὰ ἐξασκεῖσθε τὴν ἐντύπωσιν τῆς μιᾶς διὰ τῆς ἄλλης. » Μετρεῖτε, ἀριθμεῖτε, ζυγίζετε, παραβάλλετε ». Εἰς τοῦτο ἔδει νὰ χρησιμεύῃ τὸ ἐν τοῖς σχολείοις μάθημα τῆς πραγματογνωσίας· ἀλλ' ὅταν ἀναγινώσκωμεν τὰς λεπτομερεῖς εἰς ὡς κατέρχεται

1 Ἰδε σελ. 211.

ὁ Ρουσσῶ καὶ τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρέχει διὰ νὰ δείξῃ πῶς πρέπει ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων νὰ ἐκφυνοῖται, καταλήγομεν μετὰ λύπης εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰσδηλοῦντε σχολείων ἀδυνατεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τοιοῦτον ἔργον. Ἀνεπληρώθη ἀληθῶς ἢ ἔλλειψις διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς χειροποιήτου ἐργασίας, ἣτις εἶνε ἀδιαφιλονικήτως ἀπόρροια τῶν ἰδεῶν τοῦ Ρουσσῶ καὶ ἣτις ἔσται ἡμέραν τινα εἰς τῶν κυριωτέρων κλάδων τῆς διδασκαλίας. Ἐὸ παιδίον δὲν εἶνε ἐν καθαρῶς παθητικὸν καὶ ἀποδοτικὸν. Ἀγαπᾷ νὰ βλέπῃ ἐξεργῶμενον τῶν χειρῶν του ἀντικείμενον τι παραχθῆν ὑπὸ τῆς φιλεργίας του. Ἦνε φυσικὸν εἰς τὴν ἡλικίαν του νὰ θέλῃ νὰ δημιουργῇ, καὶ ἀπομιμητὰ, νὰ παρέχῃ δείγματα τῆς δυνάμεώς του. Ἦλε τοῦτο δ' ἐξηγεῖται διὰ τὸν εὐχαρισταῖται γράφον λαμπρὰν καλλιγραφικὴν σελίδα, ἢ χαράσπον γεωγραφικὸν χάρτην ἢ ζωματοῖζον τὰς ἐντύπου· εἰκόνας. Ἦλε ἡμιμέμφου αὐτὴν κλίσην ἡ Ρουσσῶ ἠθέλησε νὰ ἐκνοποιήσῃ, ἀναθέτων εἰς τὸν Ἀλιβιῶν νὰ καλλιεργῇ κηπάριον τι, νὰ ἰχνογραφῇ ἐξ ἰδίως ὄψεως τὰ ἀντικείμενα, νὰ χαράττῃ γεωμετρικὰ σχήματα κλπ. Ἦλε τοῦτο ἐπίσης ἀπέβλεψε καὶ ὁ Φραιβελ εἰσαγωγῶν εἰς τὰ παιδικὰ αὐτοῦ προντιστήρια τὴν ἀνθοκαμῖαν, τὴν κατασκευὴν σχεδίων διὰ χαρτοῦλων διαφόρου σχήματος καὶ χρώματος, τὴν πτόξιν χαρτίων, τὸν συνδυασμὸν γεωμετρικῶν σχημάτων κλπ. Ὅταν ἀφύωνται μόναι τὰ παιδία, —ἀρκεῖ νὰ χορηγηθῇ αὐτοῖς τὸ ἀπαιτούμενον ὕλικόν, ἦτοι γῆμα καὶ ξύλον καὶ λίθοι καὶ ἄμμος, —ἀσμενίζονται νὰ κτιζῶσιν οἰκίσκους ἢ νὰ κατασκευάζωσι κλιθῶν ἢ ἰχθυοῦμα τι. Ὁ Ἀλιβιῶν ἐξασκεῖται ἐνωρὶς περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων. « Ἦλε ἡλικία δώδεκα ἐτῶν εἶνε ἡ ἦν » περὶ τὰ πάντα ἱκανός· γνωρίζει νὰ μεταχειρίζεται τὸν λίθον καὶ τὴν ἀξίνην καὶ νὰ ἐργάζεται διὰ τοῦ τῶρου, τῆς σφύρας, τῆς ροκάνης καὶ τῆς ρίνης· τὰ ἐργαλεῖα πάντων τῶν ἐπαγγελμάτων εἶνε οἰκεία εἰς αὐτόν ». Ἦλε τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· πρέπει νὰ μάθῃ κατὰ βάθος τὴν τέχνην, διὰ νὰ ἔχῃ ἐξησφαλισμένην τὴν ἀνεξαρτησίαν του ἐν περιπτώσει δυστυχίας, ἢ δὲ τοιαύτη πρόνοια εἶνε ἀναγκασιότατη ἰδίως εἰς χρόνους καθ' οὓς τὸ κοινωνικὸν καθεστὸς κλονισθῆν κατέστη ἡ ἦν ἐτοιμότητον. « Ἦλε εἰσαγγίξομεν, γράφει ὁ Ρουσσῶ, εἰς τὴν περίοδον τῆς κρίσεως καὶ τὸν αἰῶνα τῶν ἐπαναστάσεων ». Ἀλλῶς τε ἡ ἐργασία εἶνε χρέος ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ζῶντα ἐν τῇ κοινωνίᾳ· ἀφοῦ ἀεργεῖται, ὀφείλει καὶ αὐτός ν' ἀνταποδώσῃ τὸ ἀεργετήμα. Ἦλε ἡ ἐκμάθησις τῆς ἐργασίας δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἀναγκαῖα εἰς τὸ παιδίον ἢ ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀναγνώσεως ἢ τῆς γραφῆς. Καὶ οὗτος βεβίαιως εἶνε λόγος ἰσχυρότατος τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας εἰς τὰ σχολεία.

λεῖα, χωρίς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς ὡς μέσου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν χειρῶν καὶ πρὸς ἀσκήσιν τοῦ πνεύματος. Ἄλλ' ὅμως καὶ περὶ τούτου ἔτι ἡ ἀρίστη ἰδέα διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ὑπολειφθῇ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς συλλήψεως. Διότι τί δύναται νὰ εἶνε ἡ ἐν τῷ σχολεῖν ἐκτελουμένη χειρωνακτικὴ ἐργασία εἰμὴ βραχὺ καὶ ἀνεπαρκὲς μάθημα προστιθέμενον εἰς τὰ τόσα ἄλλα; «Θὰ μισθῶνωμεν τάχα, ἔλεγεν ὁ Ρουσσώ, τὸν διδάσκαλον τῆς ροκάνης ἐπὶ μίαν ὄραν καθ' ἑκάστην, ὅπως καὶ τὸν χοροδιδάσκαλον; Ὅχι δὲν θὰ εἴμεθα μαθητευόμενοι, ἀλλὰ μαθηταί». Συμπεραίνει δὲ ὅτι ὁ μαθητὴς καὶ ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ ὀφείλουσι νὰ ὑπηρετήσωσιν ὑπὸ τὸν μῆστορα τεχνίτην καὶ νὰ ἐργάζωνται ἀπαξ τοῦλάχιστον ἢ δις τῆς ἐβδομάδος ἐφ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ λαϊκὸν σχολεῖον δὲν προτίθεται βεβαίως σοβαρῶς νὰ διδάξῃ οἰανδήποτε τέχνην καὶ ἔτι ὀλιγώτερον πολλὰς ἑοῦ τέχνας. Μόνα τὰ τεχνικὰ καὶ εἰδικὰ σχολεῖα δύναται νὰ παραγάγῃ λεπτοουργούς, τέκτονας, αἰδηουργούς, ὠρολογιοποιούς, γεωπόνους. Διὰ τὰ ἀνάγε αἱ μηχανικὰ καὶ εἰδικὰ σχολεῖα δύναται νὰ παραγάγῃ ἀπαγγέλματα καὶ αἱ καλὰ τέχνη ἐχουσι τὰς ἑαυτῶν ἀκαδημίας καὶ τὰ φθεία καὶ τὰ παραπλήσια φροντιστήρια; Δίκαιον εἶνε δὲ νὰ μνησθῶμεν ἐνταῦθα τῶν ἰδρυμάτων τοῦ Χόρβουλ, δι' ὧν τὸ πρῶτον ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερον συνεδύαθησαν τὰ ἔργα τοῦ σχολείου καὶ τοῦ τεχνικοῦ ἐργαστηρίου.

Τέλος περὶ τὸ δωδέκατον ἢ δέκατον τρίτον ἔτος ὁ Αἰμίλιος ἐπιλαμβάνεται τῶν καθ' αὐτὸ σπουδῶν. Ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων μεταβαίνει εἰς τὰ νοερά ἀντικείμενα. «Πρὸς τοῦτο οὐδενὸς ἄλλου βιβλίου ὑπάρχει ἀνάγκη ἢ τοῦ τοῦ κόσμου, οὐδεμιᾶς ἄλλης διδασκαλίας ἢ τῆς ἐκ τῶν γεγονότων. . . Καταστήσατε τὸν μαθητὴν σας προσεκτικὸν εἰς τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως. . . ἀλλὰ μὴ σπεύδετέ ποτε νὰ ἱκανοποιήτε τὴν περιέργειάν του. . . Θεσατε πρὸ αὐτοῦ πρόχειρα τὰ ζητήματα καὶ ἀφήσατέ τον νὰ τὰ λύσῃ. . . Ἄς μὴ μάθῃ τὴν γνῶσιν ἕως τὴν ἐφευρίσκη.» Αὕτη εἶνε ἀκριβῶς ἡ μέθοδος ἡ θερμῶς συνιστωμένη σήμερον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν· πλὴν εὐκολώτερον ἐξηγεῖται κατὰ θεωρίαν ἢ ὅσον τηρεῖται κατὰ τὴν πράξιν· διότι ἡ μέθοδος αὕτη ἀπαιτεῖ χρόνον πολὺν, ἐνῶ τὸ πρόγραμμα δυστυχῶς ἐπιβάλλει νὰ ἐφαρμόζεται ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, τουτέστιν ἐντὸς ἐννέα μηνῶν τὸ πολὺ. Ἄλλως τε ὅλα τὰ πνεύματα δὲν εἶνε πεποικισμένα ἐξ ἴσου διὰ τῆς αὐτῆς δόσεως τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ὀξυδερκειᾶς, ἢ δὲ πορεία τῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ

κανονίζεται συμφώνως πρὸς τὸν μέσον ὄρον τῆς νοημοσύνης. Τέλος τὸ σχολεῖον εἶνε περιβάλλον τεχνητόν, ὑποκείμενον εἰς ὄρους ἰδιαιτέρους. Διὰ τοῦτο βλέπομεν πῶς συμβαίνουσιν αὐτόθι τὰ πράγματα. Ἄντι τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ὅστις δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ ἐντὸς τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ σχολείου, καταφεύγουσιν εἰς ἐγχειρίδια, ἐναντίον δὲ τῆς συνιστωμένης μεθόδου, ὁ διδάσκαλος ἀναγινώσκει ἢ διατάσσει νὰ ἀναγινώσκωσι σελίδας τινὰς τῆς φυσικῆς, ἢ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἢ τῆς κοσμογραφίας, ἀνευ ἄλλης τινὸς αὐτογνωσίας ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ κειμένῳ εἰκόνων· ἐνίοτε δὲ παρενίρρει καὶ τινὰς ἐξηγήσεις ἐξ ἰδίων, μετὰ ἢ ἀνευ πειραμάτων πρὸς ὑποστήριξιν των. Πᾶσα ἐργασία παρατηρήσεως, ἐπινοήσεως καὶ ἀνακαλύψεως ἀποκλείεται ἐκ τῶν μαθητῶν. Ὑποχρεοῦνται μόνον νὰ μαυθάνωσιν ἐκ στήθους τὸ κείμενον τοῦ βιβλίου των, πληθῆρες ἐπιστημονικῶν ὄρων. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπανερχόμεθα ἐκ νέου εἰς τὴν σπουδὴν τῶν λέξεων καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν ἐγκύμνασιν τῆς μνήμης.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι κατὰ τοὺς σημερινούς χρόνους ἐξετόπισαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰς φιλολογικὰς γνῶσεις καὶ περιώρισαν τὰς ἀρχαίας γλώσσας εἰς τὸ προσῆκον αὐτῶν ὄριον. Πάντα ταῦτα τάσσονται ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, αὐτὴν δὲ τὴν τάξιν ἐτήρησε καὶ ὁ Ρουσσώ. Τὸ τοιοῦτον ἐπεβάλλετο αὐτῷ ὡς ἐκ τοῦ συστήματος αὐτοῦ τοῦ ἐχθρικοῦ πρὸς τὰ βιβλία καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν· διότι ἄλλως τε σφόδρα ἐξέτιμα τὰ συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος καὶ εἰσώρει αὐτὰ προσφορώτερα τῶν σημερινῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν παιδῶν. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ν' ἀναλάβωμεν ἐνταῦθα τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς ἐκπαίδευσως. Ἡδὴ αὕτη ἔχει δοκιμασθῆ· ὡς ἀφήσωμεν εἰς τὴν νέαν μέθοδον ἐπίσης τὸν καιρὸν τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς δοκιμασίαν καὶ πρὸς ἐξκρίθωσιν τῶν καρπῶν αὐτῆς. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Ρουσσώ ἐθέσπισε τὰ τῆς πορείας, ἣν δέον ν' ἀκολουθῇ ἡ διδασκαλία, ἰδιαιτέρως δὲ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας. Θεώρει μωρὰν τὴν προσπάθειαν τοῦ διδάσκειν τὸ μάθημα τοῦτο εἰς τὰ παιδία διὰ σφαιρῶν καὶ χαρτῶν. Ἔτι μᾶλλον δὲ ὁ ἀμέμφετο τὸν διδάσκαλον, ὅστις ἤθελε προσηλώσῃ τὸν μαθητὴν του ἐπὶ τοῦ τυχόντος γεωγραφικοῦ ἐγχειριδίου, ὅλον τοῦ τοῦ ἀββᾶ Γ'ωτιέ, καὶ ἤθελεν ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἐκμάθῃ τοὺς γεωγραφικούς ὄρους, εἶτα τὰ ὀνόματα τῶν ἐφ' ἀπάσης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀεσπαρμένων ἡπείρων, θλασσῶν, ἀκρωτηρίων, ποταμῶν, λιμνῶν, χωρὶς κἄν νὰ τοῦ δείξῃ τὴν παράστασιν τῶν ἀντικειμένων τούτων. Σήμερον τοῦλάχιστον ἡ διδασκαλία προσήγγισεν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Ρουσσώ. Ἐν ἀρχῇ καθίσταται γνωστὴ εἰς τὸ παιδίον ἡ χώρα ἐνθα ζῇ· διδάσκειται νὰ χαρατῆ

τὸ σχέδιον τοῦ σχολείου ἢ τῆς γενεθλίου κώμης· ὑποχρεοῦται νὰ μετρή τὰς ἀποστάσεις καὶ νὰ καταστρώσῃ ἐπὶ φύλλου χάρτου τὰ πλησιόχωρα μέρη μετὰ τῆς εἰδικῆς θέσεως ἑκάστου. Ὁ Ρουσσώ ἤθελε νὰ δεικνύωσιν εἰς τὸ παιδίον αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀντικείμενον, διὰ νὰ γινώσκῃ κἄν περὶ τίνος πρόκειται. Ἔὰ δύο πρῶτα γεωγραφικὰ σημεῖα διὰ τὸν Αἰμίλιον εἶσονται ἡ πόλις ἐνθα κατοικεῖ καὶ ὁ ἐξοχικός οἶκος τοῦ πατρὸς του· ἀκολουθῶν τὰ διάμεσα μέρη· εἶτα αἱ γείτονες ποταμοί, τέλος ἡ θεία τοῦ ἡλίου καὶ ὁ τροπὸς τοῦ προσανατολιζέσθαι. . . Ἄς κατασκευάσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν χάρτην πάντων τούτων, χάρτην ἀπλούστατον, ἐν ἀρχῇ συγκείμενον ἐκ τῶν δύο πρῶτων ἀντικειμένων, εἰς ὃν θὰ προστεθῶσι βλαμητόν καὶ τὰ ἄλλα, καθ' ὅσον ἐκμανθάνει ἢ κατορθοῖ νὰ ὑπολογίσῃ τὴν θέσιν των καὶ τὴν ἀπόστασιν των. . . Ἀδιάρפורον εἶν' ἔχη κατὰ νοῦν χάρτας· ἀρκεῖ νὰ ἐννοῇ τί αὐτοὶ παριστῶσι καὶ ἔχη σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν χάρτασιν αὐτῶν τέχνης».

Σχετικαὶ πρὸς τὴν τοιαύτην σπουδὴν εἶνε καὶ αἱ γνῶσεις τῆς ἀφηρημένης ἐκτάσεως διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ αἱ τῆς ἀφηρημένης ποσότητος, τουτέστιν αἱ ἀριθμητικαὶ καὶ αἱ ἀλγεβρικαί. Ἀκολουθῶν ἔρχονται αἱ φυσικαὶ παρατηρήσεις καὶ τὰ πειράματα, περὶ τοῦ μαγνήτου, τῆς βελόνης καὶ τῆς πυξίδος. Ἰσπεῖτα ἔρχεται ἡ σειρά τῶν γνῶσεων τῆς στατικῆς καὶ ὑδροστατικῆς διὰ προχείρων πειραμάτων χονδροειδῶν. «Ὅχι σπουδαστήρια πειραματικῆς φυσικῆς· ὄχι μηχανικὰ ἐργαλεῖα. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀτμόσφαιρα φρονεῖ τὴν ἐπιστήμην. Ἐπιθυμῶ νὰ κατασκευάζωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὰ μηχανήματα μας καὶ δὲν θέλω ν' ἀρχίσω διὰ τοῦ ὄργανου πρὸ τοῦ πειράματος. Ἔὰ ἐργαλεῖά μας θὰ εἶνε ὀλιγώτερον τέλει καὶ ἀκριβῆ, ἀλλὰ θὰ ἔχωμεν ἰδέας σαφεστέρως τῶν διὰ τῶν ὄργάνων τελομένων ἐργασιῶν». Πάντα ταῦτα εἶνε ὀρθότατα, πᾶς δὲ γνήσιος παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ ἐπικροτήσῃ εἰς τὰς τοιαύτας ἰδέας. Ἀλλ' ἀρά γε δύναται οὕτω πῶς νὰ διεξαχθῇ ἡ διδασκαλία ἐν τῷ σχολεῖν; Ἡ κοινὴ διδασκαλία καὶ ἡ τήρησις τοῦ προγράμματος ἔχουσι τὰς ἀπαιτήσεις των, αἵτινες πάντοτε θὰ ὑπερισχύωσιν ἐπὶ τῶν θεωριῶν. «Ἔὰ πράγματα! τὰ πράγματα!» δὲν παύει ἀναφανῶν ὁ Ρουσσώ «Ἐν τῇ ἐρεύρῃ τῶν νόμων τῆς φύσεως ἀρχίζετε πάντοτε ἐκ τῶν φαινομένων τῶν μᾶλλον κινῶν καὶ τῶν μᾶλλον ἀισθητῶν. Ἀναμφισβητήτως ἀποκτᾷ τις γνῶσεις σαφεστέρως καὶ ἀσφαλτεστέρως ἐξ ὅσων μανθάνει τις ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τῶν διδασκόμενων αὐτῷ παρ' ἄλλου. Συμφωναῖμεν, θ' ἀπαντήσωσι καὶ πάλιν οἱ παιδαγωγοί· ἀλλὰ τότε πῶς θὰ ἐπιδείξωσι τὴν μάθησιν των οἱ διδάσκαλοι; Τὸ κακὸν δὲν εἶνε μέγα, εἰν' ἔχη ὡς ἐπαγομέ-

νον τὸ ὅτι τὸ πνεῦμα δὲν πρέπει νὰ κάμπτεται ὑπὸ τὸ ἄγθος δυσπίστου μαθήσεως. «Ὁ Αἰμίλιος ὀλίγα γινώσκει· ἀλλ' αἱ ὀλίγα αὐταὶ γνώσεις ὡς κατέχει εἶνε ἰδικαί του· δὲν γνωρίζει τι ἀτελῆς. Ἦνε, ὅπως λέγει ὁ Μονταίγνιος, ἐν μὴ πεπαιδευμένος, τοῦλάχιστον ἐκπαιδευόμενος. . . Καὶ αὐθις ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν σκοπεῖται νὰ τοῦ δώσω μάθησιν, ἀλλὰ νὰ τὸν διδάξω ν' ἀποκτήσῃ τοιαύτην ἐν ἀνάγκῃ».

Ἦναι τὰς φυσικὰς καὶ φυσιογνωσιακὰς γνῶσεις δέον νὰ ἐπακολουθῶσιν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸν ἀνθρώπου. Ἰὸτε μόνον ὁ Αἰμίλιος δύναται νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἱστορίας. Ἦνε ὁ κατάλληλος καιρὸς ὅπως διδασθῇ ἐκ τῆς πείρας τῶν ἄλλων μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς ἰδικῆς του. «Διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους πρέπει νὰ τοὺς ἴδῃ ὄρωντας. Ἄς ἀπεβλήσῃ εἰς τὰ πράγματα, εἰς μόνον τὰ πράγματα! καὶ ὡς τὰ κρίνῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἦναι δὲ ἀναγκαῖον ἀδικοῦς ὑπὸ τῆς κρίσεως τοῦ συγγραφέως, βλέπει δι' ἄλλοτριῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ὅταν αὐτοὶ τοῦ λείψωσι, δὲν βλέπει πλέον». Ἡ ἀφήγησις τῶν καταστρεπτικῶν διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος πολέμων δὲν πρέπει νὰ εἶνε περισσώτερον λεπτομερῆς καὶ ἐπιμαλῆς ἢ ἡ τῆς προόδου καὶ τῆς εὐημερίας τῶν ἐθνῶν. Ἔὰ δόγματα ταῦτα ἔτυχον πανθῆμου ἐπιδοκιμασίας. Ὁ Ἐρβέρτος Σπένσερ μάλιστα προήγαγεν αὐτὰ ὑπερμέτρως ὑπὸ τὴν ἐκφῆσιν τοῦ θετικισμοῦ καὶ τῆς χρησιμότητος. Γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὅτι δέον ἢ ἱστορικὴ διδασκαλία ν' ἔρχεται διὰ τῶν βιογραφιῶν, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον καὶ τὰς ἰδέας τοῦ Ρουσσώ, ὅστις διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐφήβων προτίθηται τὸν Πλούταρχον παντὸς ἄλλου ἱστορικοῦ. Ἔς σκοπὸν κύριον τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας θεωρεῖ τὰ ἐξ αὐτοῦ προκύπτοντα ἠθικὰ πορίσματα καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Δι' αὐτὸν ἢ ἱστορία εἶνε σειρά μαθημάτων πρακτικῆς φιλοσοφίας, προτιμότερα τῶν ἐν ταῖς σχολαίαις παραδιδόμενων ἀφηρημένων θεωριῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο προτιμᾷ καὶ τοὺς μύθους, οὓς προηγουμένως εἶχεν ἀπορρίψῃ, καθότι θεωρεῖ αὐτοὺς νῦν καταλλήλους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μαθημάτων τῆς ἀτομικῆς πείρας καὶ πρὸς νοθεσίαν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ τῶν σφαλμάτων, εἰς ὃ ὡς ἐκ τοῦ πάθους δύναται ἡ νεανίσκος νὰ ὑποπέσῃ.

Ἦχομεν λοιπὸν τὸν Αἰμίλιον εἰσαχθέντα ἤδη εἰς τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων. Καιρὸς εἶνε νὰ διδασθῇ τὴν τεχνολογίαν καὶ νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ ἐκτιμᾷ πάσας τὰς ἀλλοτῆρας τῆς εὐχλωττίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ λέγειν, νὰ ἐγκύψῃ δὲ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν γλωσσῶν τὴν ἀγοῦσαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γενικῆς γραμματικῆς. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μερρώσεως τῆς καλλιπλοίας ὁ παιδαγωγὸς του θὰ τὸν ἐδῇ εἰς τὸ θέατρον, τὸ διδάσκον τὴν τέχνην τοῦ τέρπειν καὶ κατα-

νόσειν τὴν ψυχὴν. Δύναται τότε ὠφελίμως νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἀριστουργήματα τῶν Ἑλλήνων, Λατίνων καὶ Ἰταλῶν ποιητῶν, ν' ἀνέλθῃ δὲ τοιοῦτοτρόπως μέχρι τῆς πηγῆς τῆς γραμματολογίας. Πάντα ταῦτα ἀληθῶς εἶνε μαθήματα παραδιδόμενα ἄλλοτε εἰς τὰς τάξεις τῆς Ῥητορικῆς καὶ τῆς Φιλολογίας. Ἄλλ' ὁ μαθητὴς τοῦ Ρουσσώ δὲν συχναίνει εἰς τὰ ἰδρύματα τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, ὅπως δὲ ἐσύχναζε καὶ εἰς τὰς στοιχειώδους. Μὴ προτιθέμενος νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ὁλοῦ τῶν ἐξετάσεων καὶ τῶν βαθμολογιῶν, ἀκροᾶται μόνον πρὸς ἴδιαν αὐτοῦ τέρψιν τὰ φλυαρήματα τῶν Ἀκαδημιῶν, τὰ γράμματα δὲ εἶνε δι' αὐτὸν ψυχαγωγία ἀνευ ἐκβιάσεως καὶ διὰ τοῦτο εἶτι μᾶλλον ὠφέλιμα. Ἐδέησε νὰ παρέλθῃ διάστημα μείζον τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος καὶ νὰ ἐγερωθῶσι χιλιάδες διαμαρτυριῶν κατὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐν ταῖς διαφόροις Σχολαῖς ματαιοσκόλου διδασκαλίας, ὅπως τὸ σύστημα τῶν φιλολογικῶν παραδόσεων προσάβῃ χαρακτηρὰ καθαρῶς ἐπιστημονικόν, ἡ δὲ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις ἀπεβῆ καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ καθ' ἕκαστα παρασκευῆ σοβαρὰ διὰ τὰ ἐλευθέρια λεγόμενα ἐπαγγέλματα. Πρὸς πλήρωσιν τῆς τοιαύτης ἀνάγκης ἰδρύθη ἐν ἔτει 1867 ἡ Σχολὴ τῶν Ἀνωτέρων Τεχνῶν.

Παρητήρησαν βεβαίως οἱ ἀναγνώσται ὅτι τὸ φιλολογικὸν πρόγραμμα τοῦ Ρουσσώ παρουσιάζει χάσμα σημαντικόν. Τὸ μάθημα τῆς πατρῴου γλώσσης οὐδαμῶς ἀναφέρεται ὡς κλάδος ἀξίος σοβαρᾶς ἐπιμελείας. Ἄποξ μόνον μνημονεύει ἐν παρόδῳ, μεταξύ τῶν σπουδῶν τῶν καταλλήλων διὰ τοὺς ἐφήβους, καὶ τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν γενικὴν γραμματικὴν, ἧτις ἄλλοτε ἐπέιχε τὴν θέσιν τῆς συγκριτικῆς γραμματικῆς. Ὡς πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς μικρᾶς ἡλικίας, περιορίζεται νὰ δώσῃ συμβουλὰς τινὰς, ὀρθοτάτας ἀληθῶς, περὶ τῆς ἐπιμελοῦς διδασκαλίας τῆς ὀρθῆς προφορᾶς καὶ περὶ τῆς ἐκμαθήσεως μόνον τῶν νοητῶν λέξεων. Ὅμιλεῖ ἐπίσης λίαν ὀρθῶς περὶ τῆς συντάξεως τῶν νοητῶν καὶ τοῦ ἀξιοσημειώτου ἐν αὐτῇ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀναλογίαν. Τὸ παιδίον, λέγει, θὰ διορθωθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν λαλῶσι πρὸς αὐτὸ πάντοτε ὀρθῶς. Ἡ τοιαύτη ἔλλειψις εὐτυχῶς ἐπληρώθη διὰ τῶν ἔργων καὶ τοῦ παραδείγματός τοῦ πατρὸς - Ζυράρ, ὅστις κατέστησε τὴν μητρικὴν γλῶσσαν τὸ κέντρον τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου σιγῆ τοῦ Ρουσσώ συνετέλεσεν ἕως εἰς τὸ νὰ τεθῇ ἐν δευτέρῳ μοίρῃ ἡ τόσον ἀπορροφητικὴ μελέτη τῆς ὀρθογραφίας, περὶ ἧς ἄλλοτε πρώτιστα ἐφρόντιζον οἱ διδάσκαλοι ἐπὶ ζήτησιν τῆς ἐλλογίου γνώσεως αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης. Τὸ τοιοῦτον εἶνε βεβαίως πρόδοδος ἀρκεῖ ὅμως νὰ μὴ ὑποπέσωμεν εἰς τὴν ἀντίθετον ὑπερβολὴν, τοῦ θεωρεῖν τὴν ὀρθογραφίαν ὡς τι παντελῶς ἀσκή-

μαντιον. Παρσυρόμενος ἐκ τῆς ἀντιπαθείας ἢ ἠσθάνετο πρὸς τὴν καθαρῶς προφορικὴν διδασκαλίαν, καὶ ὁ Ρουσσώ αὐτὸς παρεξέτραπῃ εἰς ὑπερβολὴν, παραγνωρίσας ἐντελῶς τὴν σημασίαν τοῦ συνειδέσθαι ἐγκαίρως διὰ τῆς ἰδίας σκέψεως καὶ χάρις εἰς τὴν γραμματικὴν ἀνάγνωσιν τὸ ὄργανον τὸ χρησιμεῖον πρὸς ἐρητήνευσιν τῶν διανοημάτων ἡμῶν. Ἡ περὶ τούτου γνώμη του, κακῶς διερμηνευθεῖσα, ἐπέδρασε βλαβερῶς ἐπὶ τῶν προπαρασκευαστικῶν διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν σχολείων, ἐνθα ἡ γραμματικὴ ὑπὲρ τὸ δέον ἐνωρὶς παραμελεῖται. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῆς ἀυστηρότητος, μεθ' ἧς ὁ Ρουσσώ ἀποκλείει πάντα τὰ γυμνάσματα τῆς ἀπομνημονεύσεως. Ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς μαθήμασι μέρη, ἕτινα ἀπολύτως πρέπει νὰ ἐκμανθάνωνται δι' ἀποστηθίσεως· εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ μὴ περιέχοντα ποσῶς συλλογισμῶν· ἐνῷ πᾶν ὅ,τι ἀφρημένον τὰ μέγιστα κερδαίνει μόνον ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ νοητοῦ. Εἰς τὰ μαθηματικὰ εἰ τύποι εἶνε ἀπαραίτητοι πρὸς ἀνακεφαλαιώσιν τῶν προτέρων πορισμάτων καὶ πρὸς συνέχειαν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνευ ἀνάγκης διελύσεως ἐκ νέου ἀνὰ μίαν σειρὰς ὅλης συλλογισμῶν. Τέλος δὲ ἀρκεῖ νὰ ἐννοήσῃ τις ἕστι διὰ τὸ μάθη· πρέπει καὶ νὰ τὸ διακρατῇ ἀφοῦ τὸ ἐννοήσῃ.

Περαιόντες ἐνταῦθα τὴν ἡμετέραν ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν διανοητικὴν ἐκπαίδευσιν καταλήγομεν εἰς συμπέρασμα λίαν ἀπροσδόκητον, ὅτι δηλαδή [ἢ συγγραφεὺς ἢ πεπρακτικὸς διὰ τόσων ἐξόχων προτερημάτων διὰ τὴν φιλολογίαν κατεδείχθη ἦττον τολμηρὸς νεωτεριστῆς καὶ ἐμφορούμενος ὡς πρὸς τὴν μεταρρυθμίσει τῆς διδασκαλίας τῶν γραμμάτων ἰδεῶν πολὺ κατωτέρων ἢ ὡς πρὸς τὴν τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν. Διότι πράγματι αὐτὸς συνηγόρησεν ἐπιτυχῶς ὑπὲρ τῆς αὐτογνωστικῆς μεθόδου· αὐτὸς ἀνύψωσεν εἰς περιωπὴν τὰς ἀσκήσεις τῶν αἰσθησεῶν, τὰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας καὶ τὴν ἀτομικὴν παρατήρησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων· ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ γράμματα ἔδωκε μόνον ἀορίστους τινὰς καὶ ἀτελεῖς νύξεις. Ἡ τοιαύτη ἀνωμαλία προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ ὅτι διὰ μὲν τὰς ἐπιστήμας ἀπὸ τοῦ Ἰσάκωνος καὶ ἐντεῦθεν ὑπάρχει ἰδίᾳ ὁδὸς κεχαρμημένη, ἐνῷ οὐδεμία λεωφόρος ἔχει εἰς τὰς κορυφὰς τῆς ποιήσεως, τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως.

[Ἐπιτελεῖται συνέχεια]

Αἱ γνώσεις, ὡς ἀπεκτήσαμεν, δὲν πρέπει νὰ μένουσι ἀτακτοὶ καὶ συγκεχυμένοι ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν· ὀφείλομεν νὰ εἰξεύρωμεν τί γνωρίζομεν, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ κάμνωμεν χρῆσιν αὐτῶν.

Λέβνιτς

ΣΕ ΜΙΑ ΜΙΚΡΟΥΛΑ

Μικρούλα μου ξανθὴ, γαλινομάτα,
Πές μου, γιατί μὲ τὸ χιμώγελό σου
Μὲ περεχᾶς, ἔμμη σὲ δῶ στή σπράτα,
Καὶ γίνεται φωτιὰ τὸ μάγουλό σου;

Τάχα νὰ λές, μικρὴ, πῶς ἔν και γέρος,
Δὲν ἐσθυσί: ἀπ' τὰ σαθικά μου ἢ φλόγα;
Ἢ λές καὶ μουῖζω χιόνια μὲς στὸ θέρμα,
Σταφίδια πλάγι στήν ἀφρημάτη μύγι;

Ἄχ, μὴν ξεχνᾶς πῶς μὲ καὶ Χάρο νοιάσι
Ὁ ἀχόρταγος θνητός, σιγηρὴ δὲ χάνει,
Μόνω μὲ βιά ζητάει νὰ ξανανοιάσι,
Μὴν τόχη κι ἀναγνώστῃς πεθάνει.

Ἦτσι καὶ τὸ ποτάμι ἔσσι ζυγιάσει
Τὴ θάλασσι, ἔγρηθῆ καὶ φουσκάνει.

ΑΡΧΑΪΚΗ ΚΟΦΕΛΑΙΩΝ

Ἐν ἐκ τῶν τελευταίως συγκατηθέντων συνεδρίων ἐν Παρισίαις εἶναι καὶ τὸ συνέδριον τῶν λαϊκῶν παραδόσεων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντεπροσώπηθη καὶ ὁ Σπύλλογος Παρνασσός, περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἠπάλου, καθ' ἕνα ἀφορᾷ τὰ Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα, ἐγένετο εὐφρόνως μνεία. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ὁ Π. Σελίηοτ, εἰς τῶν διοργανιστῶν αὐτοῦ, ἐπέβαλε συλλογὴν ναυτικῶν παραμυθῶν τῶν Ἰωαννῶν Ἀκτῶν τῆς Γαλλίας. Ἐν τῶν παραμυθῶν τούτων εἶναι καὶ τὸ σήμερον δημοσιευμένον, ὅπερ μεταφράσθη χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς "Ἑθνικῆς Λογίας".

Σ. τ. Δ.

ΝΑΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ

Μιά φορά κ' ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας γεροντάκος ποῦ ἐξοῦσε μὲ τὴν γυναῖκά του καὶ ἦταν οἱ δύο πάντα χαρούμενοι, ἐν και δὲν εἶχαν πεντάρα. Παιδιά δὲν εἶχαν· μὰ ἡ γυναῖκά του γρη῏ πιά, τοῦ ἔκαμε ἕνα παιδί. Κανένας ὅμως δὲν ἤθελε νὰ βαπτίσῃ τὸ παιδί τὴν ὄψω γονέων.

Ἦνα πρωὶ ὁ γεροντάκος δὲλησε μὲ τὴν μαγκούρα του καὶ πᾶσι στὸ μεγάλο ὄρμα μὲ τὴν ἰδέα νὰ βρῇ κανένα νουὸ γιὰ τὸ παιδί του. Ἔρριξε ἰπέρασεν καὶ ἔδεν ἔπερνούσε κανένα, ὅταν ἔξαφνα τοῦ παρουσιάσθη μία ὄρμα γυναῖκα, ἡ ὁποία τὸν ἐρώτησε τί ζητάει.

— Ἄ! καλὴ μου κυρά, τῆς εἶπε. Μοῦ ἐγεννήθη ἕνα παιδί, μὰ δὲν βρῖσκω οὔτε νουὸ οὔτε νουὰ νὰ τὸ βαπτίσῃ.

— Ἦννοια σου θὰ τὸ βαπτίσω ἐγώ, ἀλλὰ μὲ μία συμφωνία. Ἄρρα γίνῃ ἑπτὰ χρονῶν, θὰ εἶναι ἰδικόν μου.

Ἦ νὰ καμῇ ὁ γεροντάκος; Νουὸ ἀλλίως δὲν εἴρισκε, ἔκλαψε λιγάκι καὶ ἐδέχθηκε.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἡ κυρά ἦλθε εἰς τὴν κάλυβα τοῦ γέρου. Ἦτον ἡ Παναγία καὶ ἔφερε μαζί της τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἦβάφτισαν τὸ παιδί, τὸ ἔβαλαν Γιάννη καὶ τοῦ εὐχῆθηκαν ὅλα τὰ καλὰ καὶ ἔπειτα ἔφυγαν.

Ὁ Γιάννης ἐμεγάλωσε γλήγορα. Ἦπήγεν εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου ἐμάθε νὰ διαβαζῇ καὶ νὰ γράφῃ. Ἦτε τὸσον καλὸς καὶ τὸσον πρόθυμος ποῦ ὅλος ἡ κόπιας τὸν ἀγαποῦσε καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπη τὸν ἔβαλαν Γιαννάκη. Ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα ἐκλαϊον πάντα στὰ κρυφὰ· γιατί ὅσο μὲγάλωνε τὸσο ἐπλησίαζε ἡ ἡμέρα ποῦ τὸ παιδί θὰ τὸ ἔπερνε ἡ νουὰ του.

*

Ὁ Γιαννάκης ἐγένε ἐπτὰ χρονῶν. Πρωὶ πρωὶ αὐτὴν τὴν ἡμέρα ἡ Παναγία ἐφθασε καθυλλά ἐπάνω εἰς ἕνα γαϊδουράκι· ἐπῆρε καθάλλα τὸν βαφτιστικὸ της καὶ γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὰ γεροντάκια τοὺς εἶπεν ὅτι ἐν ἡ Γιαννάκης κἀνη φρόνιμα θὰ γυρίσῃ νὰ τοὺς ἰδῇ.

Ὁ Γιαννάκης ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ὥρας ποῦ ἔμεινε καθάλλα στὸ γαϊδουράκι τῆς νουὰς του ἐκουράστηκε καὶ τῆς ἐζήτησε τὴν ἄδεια νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ὄρμα τοῦ περιπατῶντας γιὰ νὰ ἐξαιουθήσῃ τὰ ποῦάρια του. Ἦ νουὰ του τὸ δέχθη καὶ ἐπειδὴ ἦταν πολλὰ λουλούδια στὸ ὄρμα, διεσκέδαζε κόποντας τα. Ἦξαφνα βλέπει στὸν ἀέρα νὰ πετάῃ ἕνας κόρκακος ποῦ κρατοῦσε ἕνα στεφάνι καὶ τᾶφρα κ' ἔπεσε. Ἦτρεξε γρηγορὰ καὶ τὸ συμμαζέψε, μὰ μόλις τὸ ἀγγίξε ἀκούει μιά φωνὴ ὁπίσω του· γυρίζει· ἡ νουὰ του εἶχε γίνῃ ἀφαντὴ καὶ τὸ γαϊδουράκι μὲ ἀνθρωπινὴ λαλιά του εἶπε:

— Συμμαζέφοντας αὐτὸ τὸ στεφάνι, ἐθανάτωσε ἕνα βασιλῆα. Ἀπὸ σήμερον θὰ ἦσαι δυστυχισμένος καὶ δὲν θὰ ἐκναῖδῃς τὴν νουὰ σου. Ἄρρασε ἡμῶς ἐμίνα κοντὰ σου.

Ὁ Γιαννάκης ἐκρυψε τὸ στεφάνι ἀποκῶται ἀπὸ τὰ βούξα του καὶ ἀνέβηκε στὸ γαϊδουράκι. Ἦπέρασεν βουὰ καὶ λαγαδία καὶ πότε ἐπεινούσε καὶ πότε ἐδιφούσε. Μίαν ἡμέρα ποῦ ἔπερνούσε ἀπὸ μίαν μεγάλη πολιτεία ἀκούσε ἕναν τολᾶλη καὶ ἐρώτησε πῶς τὸ ἄλογο τοῦ βασιλῆα εἶναι ἄρρωστο καὶ ὁποῖος κατορθώσῃ καὶ τὸ γιαντρίψῃ θὰ λάβῃ μεγάλο δῶρο.

Ἦ γαϊδουράκι εἶπε στὸν Γιαννάκη τί νὰ καμῇ καὶ ὁ Γιαννάκης ἐπῆγε στὸ παλάτι καὶ ἐγιάτρεψε τὸ ἄλογο. Ὁ βασιλῆας γι' ἀνταμείβῃ ἐκράτησε τὸ Γιαννάκη στὸ παλάτι, καὶ ἔμεινε πολὺν καιρὸν εὐχαριστημένος.

Ἦνα βράδυ ὁ βασιλῆας ἦταν στὸ περιάνι καὶ εἶδε νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴν κάμαρα τοῦ Γιαννάκη μίαν μεγάλη λάμψη. Ἦσκυψε στήν κλειδαρότρυπα

καί εἶδε πῶς ἐκεῖνο ποῦ ἔλαμπε ἦτο τὸ στεφάνι τοῦ πατέρα του, ἐκεῖνο ποῦ εἶχε βρῆ ὁ Γιαννάκης, καὶ ποῦ τὸ εἶχε βάλει ἐπάνω σ' ἓνα τραπέζι. Ἐμπῆκε μέσα στὴν κάμαρα καὶ τοῦ λέει :

— Σὺ εἶσαι ποῦ μαζεύοντας τὸ στεφάνι ἐθανάτωσας τὸν πατέρα μου; Ἄν δὲν μοῦ φέρης τὴν εὐμορφότερη βασιλοπούλα τοῦ κόσμου, θὰ σὲ σκοτώσω.

Ὁ Γιαννάκης ἄμα ἔφυγεν ὁ βασιλεὺς ἔμεινε καταλυπημένος, καὶ τί νὰ κάμη, ἐπῆγε νὰ εἰπῆ τὴν ἱστορία εἰς τὸ γαϊδουράκι του.

— Μὴ λυπᾶσαι τοῦ εἶπεν ἐκεῖνο. Νὰ ζητήσης ἀπὸ τὸν βασιλῆα τὸ εὐμορφότερό του καράβι καὶ τοὺς εὐμορφότερους τοῦ ναύταις καὶ νὰ πάς νὰ ζητήσης τὴν βασιλοπούλα. Ὁκτῶ ἡμέρας θὰ ταξιδεύης, καὶ στίς ἑννιά θὰ φθάσης στὸ παλάτι της, καὶ ἂν ἦσαι ἔξυπνος, θὰ τὴν φέρης μαζὶ σου.

*

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ὁ Γιαννάκης ἀνεχώρησε μὲ τὸ εὐμορφότερο καράβι καὶ μὲ τοὺς εὐμορφότερους ναύταις τοῦ βασιλῆα. Ὁκτῶ ἡμέραις ἐταξιδεύε χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ καμμια στερεὰ καὶ στίς ἑννιά τὸ πρῶν ἀντίκρουσε ἓνα νησί καὶ σὲ λίγο εἶδε τὸ παλάτι ποῦ κάθονταν ἡ εὐμορφότερη βασιλοπούλα τοῦ κόσμου. Ἐβίβη τὴν ἀγκυρα κοντὰ στὸ περιγιάλι καὶ ἔπειτα βγήκε στὴ στεριά. Ἐκεῖ εἶδε ὅτι ταῖς τέσσαρες πόρτες τοῦ παλατιοῦ ταῖς ἐφύλαγε καθεμία ἓνας γίγαντας ἀρματωμένος. Κοντοζυγῶναι τὸν ἓνα καὶ τοῦ λέει :

— Ἐγὼ ἦλθα μὲ τὸ εὐμορφότερο καράβι τοῦ κόσμου ποῦ ποτές τέτοιο δὲν εἶδετε ἐδῶ πέρα. Θέλεις ν' ἀλλοθῆς νὰ τὸ σεριανίσῃς καὶ νὰ σὲ φιλέψω ὀλίγο καλὸ κρασάκι ποῦ ἔχω μέσα ;

Ὁ γίγαντας ἐδέχθη, καὶ ὅταν ἀνέβηκαν στὸ καράβι, ὁ Γιαννάκης τὸν ἐφίλησε κρασί κάθε λογῆς. Σὲ λίγο ὁ γίγαντας ἐρέθυσε καὶ δὲν ἤξευρε πᾶς τί ἔκανε. Ὁ Γιαννάκης τοῦ εἶπε πῶς ἔκανε αὐτὸ τὸ ταξιδεῖο ἐπιτήδες γιὰ νὰ ἰδῆ τὴν βασιλοπούλα, ποῦ λένε πῶς εἶναι ἡ εὐμορφότερη τοῦ κόσμου· μὰ τοῦ κακοφαίνεται πῶς δὲν θὰ ἤμπορέσῃ νὰ τὴν ἰδῆ, ἀφοῦ τὴν φυλάνε τέσσαρες τέτοιοι κοτζάμ ἀνθρώποι ποῦ δὲν ἄφιναν νὰ πλησιάσῃ κανέναν.

— Ἄν θῆλῃς καὶ καλὰ νὰ τὴν ἰδῆς, εἶπεν ὁ γίγαντας, θὰ σὲ φέρω σιμὰ της χωρὶς νὰ πάρουν μυρωδιὰ οἱ ἀδελφοί μου.

Ἄνοιξε μίαν ἀπὸ ταῖς τσέπαις του, ἔχουσε μέσα τὸν Γιαννάκη καὶ ἐμπῆκε στὸ παλάτι. Ὁ γίγαντας ἔβαλε τὸν Γιαννάκη κατὰ γῆς. Ἀνέβηκαν σκάλες καὶ παρασκάλες καὶ ἔφθασαν στὴν κάμαραν ποῦ ἦταν ἡ βασιλοπούλα. Ὁ Γιαννάκης τὴν ἐχαιρέτισε καὶ τῆς λέει :

— Βασιλοπούλά μου, ἦλθα ἐδῶ μὲ τὸ εὐμορφότερο καράβι τοῦ κόσμου. Μεγάλῃ χάρι θὰ μοῦ ἔκαμνες ἂν ἤθελες νὰ ἔλθῃς νὰ τὸ σεριανίσῃς.

Ἡ βασιλοπούλα ἐκαμώθηκε νὰ τὴν παρακαλέσουν λιγάκι καὶ σὲ λίγο ἐδέχθη νὰ πάῃ στὸ καράβι. Ὁ Γιαννάκης τῆς τὸ ἐσεριανίσῃ ὄλο καὶ τὴν ἐπῆγε καὶ στὴν κάμαρά του, ὅπου τῆς ἔδωκε τὰ καλλίτερα κρασιά. Σαυτό τὸ ἀναμεταξὺ οἱ ναῦται ἐσήκωσαν τὴν ἀγκυρα, ἄνοιξαν τὰ πανιά καὶ ἔχετε γειά. Ὅταν ἡ βασιλοπούλα ἀνέβηκε ἐπάνω, ἡ στερεὰ εἶχε χαθῆ. Ἐβγινε ἔξω φρενῶν καὶ ἔρχισε νὰ βρίζῃ τὸν Γιαννάκη, λέγοντάς του πῶς τὴν ἐγέλασε.

— Βασιλοπούλά μου, τί νὰ σοῦ κάμω. Ὁ ἀφέντης μου ὁ βασιλεὺς θέλει νὰ σὲ στεφανωθῆ, καὶ θὰ μοῦκοθε τὸ κεφάλι ἂν δὲν σὲ ἔφερνα.

Ἡ βασιλοπούλα θυμωμένη πῆρε τὰ κλειδιά της ποῦ ἐκρέμουνταν ἐς τὴν ζώνη της καὶ τὰ ἐπέταξε εἰς τὴν θάλασσαν φωνάζοντας.

— Δὲν θὰ στεφανωθῶ ποτέ προτοῦ μοῦ δώσουν τὰ κλειδιά ποῦ πέταξα στὴν θάλασσα.

*

Σ' ἑννιά ἡμέρες τὸ καράβι ἔφθασε στὸ παλάτι τοῦ βασιλῆα καὶ ὁ Γιαννάκης τοῦ παρουσίασε τὴν βασιλοπούλα. Ὁ βασιλεὺς ἦτον ἔτοιμος νὰ τοῦ δώσῃ χάρι, ὅταν ἡ βασιλοπούλα εἶπεν, ὅτι δὲν θὰ στεφανωθῆ πρὸ τοῦ τῆς δώσουν τὰ κλειδιά τοῦ παλατιοῦ της. Ὁ βασιλεὺς εἶπε τοῦ Γιαννάκη νὰ ξαναφύγῃ καὶ νὰ πάῃ νὰ φέρῃ τὰ κλειδιά. Ὁ Γιαννάκης πάλιν ἐσυμβουλεύθη τὸ γαϊδουράκι του καὶ τὸ γαϊδουράκι τοῦ εἶπε :

— Φόρτωσε ἓνα καράβι μὲ στάρι. Ἀπὸ αὐτὸ νὰ ρίχνῃς κάθε τόσο εἰς τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, καὶ ἂν ἦσαι τυχερός, μπορεῖ κανένα ἀπὸ τὰ ψάρια νὰ ἔχῃ βρῆ τὰ κλειδιά τῆς βασιλοπούλας.

Ἔτσι καὶ ἔκανε ὁ Γιαννάκης. Ἐφυγε μὲ τὸ καράβι καὶ κάθε τόσο ἐπετοῦσε εἰς τὰ ψάρια τῆς θάλασσης στάρι τόσῳ ποῦ ὀλιγόστεισε τὸ φόρτωμα. Ἐάφνου βλέπει καὶ βγαίνει ἀποπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα ἓνα μεγάλο ψάρι.

— Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, ὁ βασιλεὺς τῶν ψαριῶν. Σὲ εὐχαριστοῦμεν ποῦ μὰς ἔσωσες ἀπὸ τὴν πείνα μὲ τὸ στάρι ποῦ μὰς ἔρριξες. Ἦ θέλεις νὰ σοῦ κάμω γιὰ νὰ σοῦ ἀνταποδώσω τὴ μεγάλη αὐτὴ χάρι ;

— Ἐύκολο, εἶπε ὁ Γιαννάκης. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ εἰπῆς μήπως κανέναν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους σου νῆρε ἓνα δέμα κλειδιά, τὸ ὁποῖον εἶχαν ρίξει στὴ θάλασσα.

Ὁ βασιλεὺς τῶν ψαριῶν ἐβούτηξε στὴ θάλασσα καὶ σὲ λίγο ἀνέβηκε ἐπάνω καὶ εἶπε στὸν Γιαννάκη ὅτι ἐρώτησε ὄλα τὰ ψάρια, ἀλλὰ κανένα δὲν εἶχε βρῆ τὰ κλειδιά.

— Ἐλεῖπε ὁμοῦ ἓνας γέρος σκυλόψαρος καὶ ἴσως αὐτὸς τὰ ἔχει βρῆ.

Σὲ λίγο νὰ καὶ φτάνει ὁ γέρος σκυλόψαρος, ὁ ὁποῖος παρέδωκε τὰ κλειδιά, τὰ ὁποῖα νομίζοντας ὅτι ἦτο φαγὶ ἠθέλησε νὰ καταπιῆ καὶ ἄλλο λίγο νὰ πνιγῆ.

Ὁ βασιλεὺς τῶν ψαριῶν ἔδωκε στὸν Γιαννάκη τὰ κλειδιά τῆς ὁμορφῆς βασιλοπούλας καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ δώσῃ στὸ γέρο σκυλόψαρο τὸ στάρι ποῦ εἶχε μείνει καὶ ὁ Γιαννάκης τὸ ἔδωκεν εὐχαρίστως.

Καὶ ὕστερα ἔφυγε μὲ τὸ καράβι καὶ ἐγύρισε στὸν ἀφέντη του τὸ βασιλῆα, μὰ ἡ ὁμορφὴ βασιλοπούλα εἶπε πῶς δὲν θὰ στεφανωθῆ παρά ἦταν τῆς φέρουν ἐκεῖ τὸ παλάτι της.

*

Ὁ Γιαννάκης ἐστοχάστηκε πᾶς αὐτὴ τὴ φορὰ ἦταν πᾶς χαμένος. Κλαίγοντας ἐπῆγε νὰ ἐρωτήσῃ τὸ γαϊδουράκι του, τὸ ὁποῖον τοῦ εἶπε νὰ ξαναφορτώσῃ μὲ κρασιά τὸ καράβι καὶ νὰ πάῃ στὸ νησί τῆς βασιλοπούλας.

Ὅταν οἱ γίγαντες ποῦ ἐρύλατταν τὸ παλάτι τὸν εἶδαν νὰ φθάσῃ ἐβρίχθησαν νὰ τὸν φάγουν, ἀλλὰ τοὺς εἶπε πῶς τὸν ἔσταλνε ἡ βασιλοπούλα νὰ τοὺς δώσῃ κρασί καὶ πῶς ἤθελε νὰ τῆς κουβιλήσουν τὸ παλάτι της. Οἱ γίγαντες ἠσύχασαν, ἤπιαν τὸ κρασί καὶ ἔπειτα ἐπῆραν τὸ παλάτι καθέναν ἀπὸ τὸ μέρος του καὶ τὸ ἔφεραν ἐπάνω στὸ καράβι.

Ἐννιά ἡμέρες ἔπειτα ὁ Γιαννάκης ἔφθασε πάλιν στὸν ἀφέντη του τὸν βασιλῆα, καὶ οἱ γίγαντες σηκώνοντας τὸ παλάτι τὸ ἔβγαλαν ἔξω.

Ὁ καυμένος ὁ Γιαννάκης πλέον ἐνόμιζε πῶς ἐτελείωσαν τὰ βάζανά του. Ἀλλὰ ἡ ὁμορφὴ βασιλοπούλα εἶπε στὸν βασιλῆα ὅτι δὲν θὰ τὸν παντρευόταν, ἂν δὲν ἔκαιε τὸν Γιαννάκη βάζοντας του ἐπάνω σὲ δερμάτιν ξερό.

Ὁ βασιλεὺς ἀμέσως τὰ ἐτοίμασεν, ἔβλεπε τὸν Γιαννάκη ἐπάνω στὴ μέση καθιστὸ σὲ μίαν καρέκλα καὶ ὄς του καὶ φωτιά. Ὅταν ἐκάηκαν ὄλα, ὁ Γιαννάκης ἐβγήκε ἀπὸ τὴ φωτιά ὀροσερός ὀροσερός καὶ πλέον εὐμορφῆς χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε.

Βλέποντας αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ποῦ ἦταν ἀγχιμὸς ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ ἐμμορρῆν καὶ ὄς του στὴν αὐλὴ τοῦ παλατιοῦ ἐτοιμάζει τὸ ἴδιο τὰ δερμάτια, καθεται στὴ μέση καὶ προστάζει νὰ βάλουν φωτιά. Μὰ ὅταν ἐτελείωσαν ὄλα, ἔψαχναν νὰ τὸν βροῦν. Ναὶ τώρα κι' ἄλλη μιά φορὰ εἶχε γίνει σπάχη.

Ὁκτῶ ἡμέρες ὕστερα ἡ ὁμορφὴ βασιλοπούλα, ἡ ὁποῖα εἶχε ἐρωτηθῆ τὸν Γιαννάκη, τὸν ἐστεφανώθηκε κ' ἔμειναν καλὰ κ' ἡμεῖς καλλίτερα.

Ο ΥΠΝΟΣ

[Κατὰ τὸν Ιατρὸν Μουῶ δὲ Τούρῃ.]

Ὁ ὕπνος εἶνε πρόσχυρος διακοπὴ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς διανοητικῆς ἐργασίας.

« Ὁ ὕπνος, λέγει ὁ Σαιξπηρός, ὅστις τὴν περίπλοκον τολύπην τῶν δεινῶν μας μεταβάλλει

εἰς λείον μετάξιον . . . ὁ ὕπνος γλυκὺς θάνατος τῆς ζωῆς ὀλοκλήρου ἡμέρας, εἶνε τὸ λουτρόν μετὰ ἐργασίαν κουραστικὴν, τὸ βάλσαμον τῶν πασχουσῶν ψυχῶν, ἡ πλέον οὐσιώδης τροφή τοῦ γαύματος τῆς ζωῆς ».

Ἐπί εἰδῆ ὕπνου ὑπάρχουσιν :

- 1) ὁ φυσικὸς ἢ φυσιολογικὸς ὕπνος.
- 2) ὁ παθολογικὸς ἢ καταληπτικὸς ὕπνος.
- 3) ὁ τεχνητὸς ὕπνος ὁ παραγόμενος διὰ ναρκωτικῶν ἢ ἀναίσθητικῶν οὐσιῶν.

Ὁ συνήθης ὕπνος. — Ὁ ὕπνος εἶνε διὰ τὸν ἐγκέφαλον ὅ,τι ἡ ἀνάπαυσις διὰ τοὺς μυῶνας.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τὸν νόμον τῆς περιοδικότητος. Ἰὰς ὄργανισμός ἀπαιτεῖ μετὰ περιόδον τινα ἐνεργείας τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀναπαύσεως ἐπὶ διάστημα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ τῆς ἐργασίας. Ὅταν ἡ κόπωση εἶνε μεγάλη, ἡ λειτουργία τοῦ κενεοπλαστικοῦ ὄργανισμοῦ διαταράσσεται, δύνανται δὲ νὰ προκύψωσιν ἐκ τούτου νοσήματα. Οἱ μυῶνας ὑπόκεινται εἰς ἐξασθένεισιν καὶ ὁ ἐγκέφαλος εἰς φλόγωσιν.

Ἦς τὰ πολὺ νοσήμονα παιδιὰ ὁ ἐγκεφαλικὸς πυρετὸς καταχρῶναι τὴν διάνοιαν. Ὁ Κασιμίρος Δελαβίνις εἶπεν : « Τὰ μεγαλοφυῆ παιδιὰ εἶνε βραχύβια ».

Ὁ ὕπνος εἶνε ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ ὅσον ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα. Ὅταν οὐδῶδες ἄπορον ἔαν τὴν στερησίαν τοῦ ὕπνου μεταχειρισθῶσιν ὡς βάζανον. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπέβαλον τὸ σκληρὸν αὐτὸ βασανιστήριον εἰς τὸν Περσέα, βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἔκοψαν τὰ βλέφαρα τοῦ Πηγούλου, διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσωσι νὰ κοιμηθῆ.

Κατέλληλος ὄρα τοῦ ὕπνου. — Ἦσαν ὄραν πρέπει νὰ ἐκλέγωμεν διὰ νὰ κοιμηθῶμεν ; Ἐρριμική τις παροιμία λέγει : « Μία ὄρα ὕπνου πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἰσοδυναμεῖ πρὸς δύο ὄρας πραινας ». Ὁ δὲ Ὀυπελάνοδος προσθέτει : « Ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε αἰσιθάνεται πληρεστέραν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ζῆν, εἰμὴ κατὰ τὴν ὄραν πραιναν. Ὁ μὴ ἐπωφελοῦμενος ἐκ τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς στιγμῆς, οὐδέποτε καταρθοῖ νὰ ἐνοήσῃ καλῶς τὴν νεότητά καὶ τὴν ζῶν». Καὶ πράγματι ὁ ὕπνος τῆς νυκτὸς εἶνε ἀνακαυτικώτερος τοῦ τῆς ἡμέρας.

Ἦς τὸν στρατὸν δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀντικατάστασις τῆς νυκτερινῆς σταθμεύσεως διὰ τῆς ἡμερησίας, διότι ἐθεωρήθη ὀρθότατον τὸ λόγιον τοῦ Πλάτωνος, ὅτι : « ἡ ἐν ἀυπνίᾳ περιερχομένη νύξ συντέμνει τὰς ἡμέρας τοῦ βίου ».

Θέσις τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὕπνον. — Ἦνε γνωστὸν διὰ τινος λόγους ἐκ πασῶν τῶν θέσεων τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὕπνον εἶνε προτιμωτέρα ἡ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ κατάκλισις. Ἰατρὸς ἐκ Μαγδεμβούργου ἀπεθανὸν ἐν ἡλικίᾳ ἑκατὸν ἑννέα ἐτῶν ἀπέειδε τὴν μακροβιότητά του εἰς τὴν ἔξιν τοῦ κοιμηθῆαι μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς βορ-

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ραν και τους πόδας προς νότον. Θεωρεί την στάσιν ταύτην ως προσφορώτεραν διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν μαγνητικῶν ρευμάτων, ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην του αὐξάνουσι τὴν δύναμιν τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς. Ὁ ἰδιότροπος οὗτος ἔσχεν ἀκετοὺς ὀπαδοὺς μετὰ θάνατον.

Ὁ δόκτωρ Δολωναί μελετήσας τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων στάσεων τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὕπνον, λέγει ὅτι τὰ ὄνειρα εἶνε τῶν αἰσθήσεων, ὅταν τις κατακλίνεται ὕπτιος, τοῦ πνεύματος ἔταν κατακλίνεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, εἶνε δὲ μωρὸν ὅταν κατακλίνεται τις ἀντιθέτως. Αἱ παρατηρήσεις αὗται σκοποῦσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι διὰ τῆς ποικιλίας τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς θρέψεως τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἐγκεφάλου προκαλεῖται ἡ λειτουργία τῶν ἀντιστοίχων μερῶν τοῦ ὄργάνου.

Διάρκεια τοῦ ὕπνου.— Δὲν δύναμεθα νὰ προσδιορίσωμεν γενικῶς τὸν καιρὸν, ὃν πρέπει ν' ἀφιερῶμεν εἰς τὸν ὕπνον. Ἡ διάρκεια ποικίλλει κατ' ἀνάγκην ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον.

Ὁ Λασεπέδ ἐκοιμάτο τέσσαρας ὥρας καθ' ἑκάστην, ὁ δὲ Σαντέιλ δεκατέσσαρας τὸ ἡμερο-νύκτιον.

Ἡ λατρικὴ σχολὴ τοῦ Σαλέρνου προσδιώριζεν εἰς ὅκτω τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, ἀνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ φύλου :

Τὸ εὔρεισθαι κατὰ τὰς ἑξ, γευματίζειν κατὰ τὰς δέκα, δειπναῖν κατὰ τὰς ἑξ καὶ κατακλίνεσθαι κατὰ τὰς δέκα, κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ζῆσθαι δεκάκις δέκα ἔτη.

Ὁ ὕπνος πρέπει νὰ εἶνε τόσον περισσώτερον διαρκῆς ὅσον νεώτερον εἶνε τὸ ἄτομον. Τοιοῦτοτρόπως τὰ γαλουχούμενα βρέφη ἄλλο δὲν κάμνουν παρά νὰ θηλάζωσι καὶ νὰ κοιμῶνται. Τὸ παιδίον ἀφιεροῖ τὸ ἡμισυ τῆς ζωῆς του εἰς τὸν ὕπνον, ὁ ἀνὴρ κοιμάται τὸ τρίτον τῆς ζωῆς του, ὁ δὲ πρεσβύτερος κοιμάται ὀλίγον. Ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία : « Ἡ ἀγρυπνία διὰ τὸν νέον καὶ ὁ ὕπνος διὰ τὸν γέροντα εἶνε σημεῖα θανάτου. »

Διὰ τοὺς νέους ὀκτάωρος ὕπνος εἶνε ἐπαρκῆς. Ἡ νεανία ὀφείλει νὰ κοιμάται τοὐλάχιστον δέκα ὥρας. Οἱ κανόνες τῆς ὑγιεινῆς ἀπαιτοῦσι νὰ κατακλίνεται τις ἑνωρὶς καὶ νὰ ἐγειρῆται τις ἐπίσης ἑνωρὶς. Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος ὁ ἐκ Σιάλης ἔλεγε : « Τὸ ἐγειρεσθαι ἑνωρὶς παρέχει τὴν ὑγίαν καὶ τὴν σωτηρίαν. » Παλαιὰ δὲ τις παροιμία προστίθεισιν : « Ὁ ἑνωρὶς ἐγειρόμενος καὶ ἑνωρὶς κατακλινόμενος γίνεται ὑγιής, πλούσιος καὶ σώφρων. »

Ἐν τῇ πολιτικῇ ὅπως καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ τρικυμῖαι διδάσκουσι τὴν φρόνησιν, ἀλλ' ἐν ταῖς τρικυμῖαις ταῦταις πνίγονται χιλιάδες, πρὶν μορφοθῆ ἕξ αὐτῶν εἰς καὶ μόνος πρωράτης.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Πῶς γνωρίζεται ἐν οἴκημα ἂν εἶνε ὑγρὸν ;

— Διὰ νὰ ἦσθε ἀσφαλῆς περὶ τῆς ὑγρότητος ἐνὸς οἰκήματος, λαμβάνετε ποσὸν λίθων ἀσβέστου, τὸ ὅποιον ζυγίζετε καὶ τοποθετεῖτε ἐντὸς δοχείου. Ἐν δοχείῳ αὐτὸ κλείετε ἐντὸς τοῦ οἰκήματος καὶ φράσσετε ὅσον δύνασθε καλλήτερον τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα. Μετὰ 2 1/2 ὥρας ἀνοίγετε καὶ ζυγίζετε πάλιν τὴν ἀσβέστον. Ἐάν τὸ βῆρος αὐτῆς ἠβῆσῃ κατὰ 10 0/0 καὶ περισσώτερον, τότε τὸ οἶκημα εἶνε ὑγρὸν καὶ ἀνθυγιεινόν.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὸ γάλα ἐν Παρισίοις.

Κατὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν ἀθηναικὴν ἀπογραφὴν τῆς καταναλώσεως τοῦ γάλακτος ἐν Παρισίοις ἀποδεικνύεται ὅτι καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1899 μετεκομίσθησαν διὰ τῶν διαφόρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 239,713,453 λίτραι. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ περὶχωρα ὑπῆρχον 1850 γαλακτοκομεῖα παράγοντα ἑτησίως 97,500,000 λίτρας. Οὕτω τὸ ὅλον ποσὸν τοῦ καταναλωθέντος κατὰ τὸ 1899 γάλακτος ἀνῆλθεν εἰς 337,213,453 λίτρας.

Τεχνικαὶ κνήμαι.

Ὁ πόλεμος τοῦ Ἰρραναβάκ συντέμνειν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν περιέρχου βιομηχανίας, τὴν κατασκευὴν τεχνητῶν κνημῶν διὰ τοὺς ἀκρωτηριασθέντας. Φαίνεται δὲ ὅτι τόσον ἐτελειοποιήθησαν αἱ κνήμαι αὗται, ὥστε δυσκόλως διακρίνονται ἀπὸ τὰς φυσικὰς. Ἰδίως θὰ κατορθωθῆ νὰ κινῶνται ελαφρότατα χωρὶς κανένα κρότον χάρις εἰς ἐσωτερικὰ μηχανήματα τέλεια.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διὰ τὰς μακρὰς πορείας.

Ὅσακις πρόκειται νὰ κάμετε μακρὰν πορείαν, ἀπὸ τὴν παραμονὴν προμηθευθῆτε στυπητήριον κοπανισμένην. Διαλύσατέ τὴν εἰς ὀλίγον ὕδωρ ἐντὸς δοχείου ἀβαθοῦς καὶ βρέξατε τὰ πέλματα τῶν ποδῶν χωρὶς νὰ βραχοῦν οἱ ὄνυχες ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα βρέξατε μὲ τὴν αὐτὴν διάλυσιν παντὰ καὶ δένετε τὰ πέλματα τῶν ποδῶν. Ἀφίνατέ τα νὰ στεγνῶνουν χωρὶς νὰ τὰ σφουγγίζετε. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἠμπορέσετε νὰ βαδίσατε ἐπὶ πολλὰς ὥρας χωρὶς κόπωσιν. Ἐάν πρόκηται νὰ κάμετε πολὺ μακρὰν πορείαν, τότε μεταχειρισθῆτε τὴν στυπητήριον πέντε ἢ ἕξ ἡμέρας κατὰ συνέχειαν.

Ο ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Δύο γεγονότα ἀπολύτως ἐκ πρώτης ὄψεως ἄσχετα ἐπῆλλον κατὰ τὰς τελευταίας ταῦτας ἡμέρας.

Συνέστη ὑπὸ ἐγκρίτων πολιτῶν εἰς σύλλογον τῆς ὑπὲρ τῶν πατρίων ἀμύνης, καὶ μεταρράσθη εἰς τὴν νεοελληνικὴν ὑπὸ τοῦ κ. Σουρῆ καὶ ἰδιοδόχου καὶ πάλιν μετὰ εἴκοσι καὶ τρεῖς αἰῶνας εἰς τὴν γενέτειραν καὶ τὴν τροφὸν τῆς κωμῶδίας ἐν ἔργον τοῦ Ἀριστοφάνους.

Καὶ ὅμως ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων γεγονότων ἐσώτερός τις σύνδεσμος ὃχι βέβαια, διότι ἡ διδασκαλία τῶν « Νεφελῶν » ὑπεσθηθεῖ τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου τῆς ὑπὲρ τῶν πατρίων ἀμύνης, ἀλλὰ διότι ἀποτελεῖ εὐσεβῆς μνημόσυνον τοῦ μεγάλου Κωμικοῦ, τοῦ ἠποίου ἔσαν τὸ ἔργον κυριεῦει μία κεντρικὴ ἰδέα, ἡ πρὸς τὰ πατρία προσήλωσις, εἰς πόθος, ἡ ἀμύνη κατὰ τῆς ἀπὸ τῶν πατρίων ἐκτροπῆς, ἣτις ὡς κυλιόμενη ἐπὶ πρηνούς ἔφερε τὴν Ἀθηναϊκὴν Πολιτείαν καὶ μετ' αὐτῆς τὴν Ἑλλάδα πάλιν εἰς τὴν παρ-ακμὴν καὶ τὴν ἐκκυσιν, τὴν ἠποίου ἀπεσφραγίσεν ἡ Χαϊρῶνεια· μία ἱερὰ καὶ εὐσεβῆς νοσταλγία, ἡ νοσταλγία τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος χρόνων, χρόνων τοῦ ἠποίου περιέβαλλε φωτοστέφανος λάμπειας δόξης, τῆς δόξης ἣν ἐπέχυνον ἐπ' αὐτῶν ὁ Μυραλλῶν, ἡ Σαλαμίς, αἱ Πλαταιαί.

Διὰ τοῦτο εὐρίσκω ὅτι ὑπάρχει ἐνωτικὴ τις γραμμὴ μεταξὺ τῶν δύο γεγονότων, διότι ὁ μέγας Κωμικὸς ἠδύνατο, ὅσον καὶ ἂν φανῆ παράδοξος ἡ ἰδέα αὕτη, νὰ εἶναι ἡ ἐπίτιμος Πρὸς-ἄλλος, ὁ προστάτης παντὸς συνδέσμου, ὅστις ἐπιβάλλει ἐαυτῷ τὸν σκοπὸν νὰ παραχθῆ τῆς συντηρήσεως τῶν πατρίων. — (Ὁδὸνα ἄλλον οὐδαμοῦ δύναται τῷ ὄντι νὰ παρουσιασῆ ἡ ἱστορικὴ ἐγγύμενος μετὰ μείζονος ἐπιμονῆς καὶ καρτερίας τῆς θρησκείας τῶν παλαιῶν περὶ ἡμῶν, ὅσον ἡ Ἀριστοφάνους.

Καὶ ἡ κοινὸς οὗτος σύνδεσμος τῶν δύο τούτων γεγονότων μοὶ ὑπηγόρευσε τὰς γραμμὰς ταύτας, διότι ἔχουν κοινόν σύνδεσμον καὶ πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς Ἑθνικῆς Ἀγωγῆς, ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτῶν ἐκδοχῇ, ἣτις εἶναι καὶ ἡ μόνη ἠρῆ καὶ πραγματικὴ ἐκδοχῇ.

Διότι ἡ προσήλωσις εἰς τὰ πατρία, μετὰ τῆς προσοικειώσεως πάσης ἀληθείας καὶ πραγματικῆς προόδου, τὴν ἠποίου φέρει τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ ἰθαγενῆς καὶ ἡ ἐξωθεν, εἶναι ἡ μόνη

ἀσφαλῆς ἀγκυρὰ ἐναντίον τῆς προσοικειώσεως αἰου-ῦσποτε κοινωνικοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν πολιτι-κοῦ ἠργουσιμῶ κατὰ τῶν σκοπέλων τελείας συντριβῆς καὶ ἀποσυνθέσεως.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἡ θρησκεία αὕτη τοῦ παρελ-θόντος, ἡ προσήλωσις πρὸς τὸν βίον, τὰς παρ-δόσεις, τὰς συνήθειας τῶν πατέρων, πρὸς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀρχὰς τῶν καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀέ-πτεισθαι, προκαλεῖ πανταχοῦ τὰ σκῆμματα μιᾶς σχολῆς, ἡ ἠποία χάριν τοῦ τίτλου τῆς αἰς σχολῆς προόδου γαιροκροτεῖ τὴν ἀπομνησιν αἰουδή-ποτε ἰθίμου, εἰς αὐτὸς ποτε νέας ἐξέως, αἰουδήποτε αὐστήματος παιδαγωγίας, ἀαίτης, πολιτείας, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ, οὔτε τὴν ποιότητά της, οὔτε τὴν ἠρῆν της. — Ἦνα μόνον ἔχει ἐχθρὸν ἡ σχολὴ αὕτη ἢ μάλλον ἕνα μόνον περιφρονεῖ, τὴν παρὰδωσιν. Καὶ τὴν ἐπίκλησιν τῶν πατρίων θεωρεῖ ματαιοπολίαν ἐξ ἴσου ἄγονον, προσπά-θειαν ἐπίσης ἀπραγματοποιητοῦ, ὡς ἔάν ἠέλο-μεν ἐπιζητήσαι νὰ ἴδωμεν τῶν ἀλοχόμενων ἡμῶν προγόνων τὰς μορφὰς, ἐμψυχουμένους καὶ παρι-σταμένους πρὸ τῶν ἠφθάλμων ἡμῶν.

Τὰ ἐπιχειρήματα δὲν ἀπολείπουσιν τοὺς ἐχθροὺς τῆς περὶ ἡμῶν, τοὺς ρηξικαλεῖτους, τοὺς νομί-ζοντας, ὅτι πρὸς εἶναι πᾶν βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἔστω καὶ ἂν τὸ βῆμα τοῦτο γίνεται ἀνωθεν ἀβύσσου ἐπὶ τοῦ πρηνούς ἐδάφους ἰλιθιη-ροῦ λίθου.

Ἦναὶ δὲ τὰ ἐπιχειρήματά των πάντα εἰκό-νες, καὶ μεταφοραὶ καὶ παρεμοιώσεις, τῶν ἠποίου ἡ παιστικὴ δύναμις εἶναι πολὺ προβληματικὴ, ὡς πᾶσα μεταφορὰ, ἀφοῦ πάσης μεταφορᾶς τὴν ἀπόλυτον ἠμιοῦτητα πρὸς τὸ συζητούμενον ἐπι-κυροῖ μόνος αὐτὸς οὗτος ἡ ἔχων συμφέρον νὰ τὴν ἐπιπλησθῇ.

Ἦ προσήλωσις, λέγουσιν, εἰς τὰ πατρία εἶναι χιμαίρα· ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἠδοικέρως, ἡ ἠποίου βῆναι πάντοτε πρὸς τὰ ἐμπρός. Καὶ ἐρωτοῦν· Ἦδέτε ποτε τὸ ρεῖμα ποταμοῦ νὰ παρακλιθῆ τῆς πρὸς τὰ ἐμπρός πορείας του καὶ νὰ στραφῆ πρὸς τὰς πηγὰς; Ἦδέτε ποτε τὸν ὄϊσκον του ἠλίου, ἀντὶ νὰ βάλῃ πρὸς τὸ μεσογυρῆμα καὶ ἐκείθεν πρὸς τὴν δύσιν, νὰ μεταστραφῆ πρὸς τὴν ἀνατολήν;

Ὅχι βέβαιως· δὲν τὰ εἶδωμεν αὐτὰ. Ἀλλὰ βλέ-πομεν ὅτι ἡ ἀξία τῶν παιστικῶν τούτων εἰκό-νων περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς μῆνον τὸ κάλλος των. Κατ' οὐσίαν ἡμῶς εἶναι κενὰ, ἀπολύτως κενὰ ὡς αἱ σφαῖραι τὰς ἠποίου ἐμψυ-σοῦν τὰ παιδία ἐκ τοῦ ἄφρου τοῦ σάπινου, αἱ ἠπτάμενοι εἰς τὸ κενόν ὄραται, αἰουγίζουσαι